

T. C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Psikoloji Ana Bilim Dalı
Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı

**ŞİZOFRENİ HASTALARININ KULLANDIĞI SAVUNMA
MEKANİZMALARININ RORSCHACH TESTİ İLE
ANALİZİ**

Elif Dila ÜNÜVAR

Yüksek Lisans Tezi

Dr. Pınar ARSLANTÜRK

İstanbul, 2019

T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

26/07/2019

Enstitümüz Klinik Psikoloji Anabilim Dalı programı öğrencilerinden **175180115** numaralı **Elif Dila ÜNÜVAR** "*İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "*Şizofreni Hastalarının Kullandığı Savunma Mekanizmalarının Rorschach Testi İle Analizi*" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun **16.07.2019** tarih ve **2019/14** sayılı toplantısında seçilen ve Sefaköy Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, ilgili yönetmeliğin 48. maddesi gereğince **(60)** dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında **ayçokluğu/oybirliği** ile **Kabul/Red veya Düzeltme** kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 3 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN

DR.ÖĞR. ÜYESİ PINAR ARSLANTÜRK

ÜYE

DR.ÖĞR.ÜYESİ ZEYNEP MAÇKALI

ÜYE

DOÇ.DR. HAKAN ATALAY

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Şizofreni Hastalarının Kullandıkları Savunma Mekanizmalarının Rorschach Testi ile Analizi” başlıklı bu çalışmanın; bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

17.07.2019

Elif Dila ÜNÜVAR

ONAY

Yüksek Lisans Tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- ☐ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece İstanbul Arel yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

17.07.2019

Elif Dila ÜNÜVAR

ÖNSÖZ

Gönülden isteyerek tercih ettiğim Psikoloji lisans eğitimimin bende yaratmış olduğu tatminsizlik duygusu ve “Hepsi bu kadar olmamalı” düşüncesiyle birlikte, çoktandır merakımı uyandıran Rorschach Projektif Testi’ni almak üzere iletişime geçtiğim, benim psikanalitik kuramla tanışmama vesile olan, psikanalitik düşünebilme ve yorumlayabilme becerimin gelişmesini sağlayan, deneyim ve bilgi birikimleriyle yoluma ışık tutan, çalışmamda takıldığım noktalarda bana destek olan değerli hocam Doç. Dr. İrem Erdem Atak’a;

Yüksek lisans eğitimim sırasında “Psikanalitik Psikoterapi” dersini almış olduğum, düşünce zenginliği, vakalara Lacanyen bakış açısı ve psikanalitik yorumlama kabiliyetinden etkilendiğim, beni Jacques Lacan’ın kuramıyla tanıştıran, psikanaliz dünyasına Lacan’ın penceresinden bakabilme serüvenimde büyük etkisi olan değerli hocam Dr. Ceylin Özcan’a;

Yüksek lisans eğitimimde kendisinden aldığım Süpervizyon-2 dersi süresince görüyor olduğum vakayı Lacan’ın kuramı perspektifinden duymam ve yorumlamam konusunda bana esneklik sağlayan, heyecanımı ve hevesimi anlayan, tıkanıp kaldığım noktalarda desteğini esirgemeyen değerli hocam Dr. Çiğdem Koşe Demiray’a;

Lacan’ın öğretisinin klinikteki yansımalarını duyumlayabilmemde, kendisinden aldığım süpervizyonun büyük etkisi olan, süreç içerisinde farklı psikopatolojilerin kliniğine dair hipotez kurma ve yorumlama tekniğini örnek aldığım, terapist koltuğunda otururken kör noktalarımın hem yapıcı hem de şaşkınlık uyandıran yorumları ile bana yol gösteren değerli hocam Dr. Fioana Faraci Petridis’e;

Görece geç tanıştığım, yüksek lisans eğitimim sırasında sistemdeki aksaklıklardan dolayı bir türlü derslerini alamadığım, ama pes etmeyip gönüllü olarak derslerine katıldığım, üslubu, öğrencilerine yaklaşımı, engin bilgilerini aktarma yeteneğiyle rol model aldığım, aktardığı vakaları dinledikçe, ürettiği yazıları okudukça anlamaya,

öğrenmeye dair şevkimi arttıran, başlangıçta bende sorular uyandıran ama tezimde çalışmadığım anoreksiya meselesini düşünebileceğim ve ele alabileceğim başka fırsatlar sunan, psikoza dair sorularımın şekillenmesinde destekleyici ve kapsayıcı tutumuyla orada olarak güven veren pek değerli tez danışmanım Dr. Pınar Arslantürk’e;

Bu uzun ve yorucu süreçte tükendiğim, devam edemeyeceğimi hissettiğim anlarda beni dinleyen, destekleyen arkadaşlarım; Berkant Priştine, Selen Dadan, Berke Varol’a, meslektaşım Eren Yalçın’a ve kuzenim Damla Buse Ündan’a;

Tüm sürece şahitlik eden, ihtiyaç duyduğum esnekliği bana sağlayan iş arkadaşlarım İrem Eroğlu, Nagihan Öz, Harun Polat ve koordinatörüm Kazım Öztürk’e;

İki yıllık ömründe evimize varlığıyla neşe getiren, her birimizin yüreğinin kapılarını usulca aralayan, melül bakışlı Behlül kedime;

Desteklerini, güvenlerini, yanımda olduklarını daima hissettiğim ve sabırsızlıkla sonlanmasını bekledikleri tezimin bitmiş olduğunu kendilerine bildirmekten mutluluk duyduğum kıymetli anneannem Nazire Ündan’a, biricik annem Ender Ünüvar’a, canım babam Adnan Ünüvar’a ve sevgili kardeşim Eda Naz Ünüvar’a;

Son olarak gönüllü katılımlarıyla bu çalışmanın hayata geçmesinde esas rolü üstlenen Şizofreni Dostları Derneği’ne mensup 5 değerli üyeye teşekkürlerimi sunarım.

Elif Dila ÜNÜVAR

ÖZET

ŞİZOFRENİ HASTALARININ KULLANDIĞI SAVUNMA MEKANİZMALARININ RORSCHACH TESTİ İLE ANALİZİ

Elif Dila ÜNÜVAR

Yüksek Lisans Tezi, Psikoloji Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Pınar ARSLANTÜRK

Temmuz, 2019

Bu çalışmada; şizofreniye özgü savunma mekanizmalarının Lacan'ın psikoz kuramında getirmiş olduğu Ayna Evresi'ne Gerileme, Baba-nın Adı'nın Men Edilmesi, Simgesel Düzenin dağılması öğretileri çerçevesinde incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın örneklemi Şizofreni Dostları Derneği'ne mensup 5 erkek şizofreni hastasından oluşmaktadır. Çalışmaya gönüllü olarak dahil olan katılımcılarla Psikanalitik Yönelimli Ön Görüşme ve ardından Rorschach Testi uygulaması yapılmıştır. Katılımcıların Rorschach kartlarına verdikleri yanıtlar ile ön görüşmede alınan öykü birlikte değerlendirilmiştir.

Rorschach Testi'nden elde edilen sonuçlara göre hastaların yanıtlarında görülen boşluklar, adlandırma güçlükleri, parçalanmış bedenler, kötücül tasarımlar, zevki düşmemiş ötekiler, persekütif yanıtlar, ben-ben olmayanın ayırsamadığı yanıtlar ve dikkat çeken dil bozuklukları; Lacan'ın psikozlar üzerine olan kuramında ortaya koyduğu Ayna Evresi'ne Gerileme ve Baba-nın Adı'nın Men Edilmesi kavramlarını anlaşılır kılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Psikoz, şizofreni, savunma mekanizmaları, Ayna Evresi, Baba-nın Adı Metaforu, Rorschach Testi

ABSTRACT

ASSESING OF DEFENSE MECHANISMS USED BY SCHIZOPHRENIA PATIENTS

Elif Dila ÜNÜVAR

Master Thesis, Psychology Department

Supervisor: Dr. Pınar ARSLANTÜRK

July, 2019

In this study, it has been intended to examine of typical schizophrenia defense mechanisms pursuant to aim of Regression to Mirror Stage, Forclusion the Name of Father and role of Symbolic Order that brought with Lacan'a psychos theory.

The population of this study consist of 5 male schizophrenic patients who are member of Şizofreni Dostları Derneği (Friends of Schizophrenia Association). It has been applied Directional Psychoanalytic Pre-Interview and Rorschach Test to volunteers. Participant's responds for Rorschach Test's cards and their medical stories from the pre-interview has been evaluated together.

According to results to Rorschach Test; patients answers have spaces, classification and naming difficulties, shredded bodies, evil desings, others who are not subject to law, persecuted responds, answers that does not separate who is not me-me and conspicuous language disorders; these answers became clear of the notions Mirros Stage and Forclusion the Name of Father on Lacan's theory about psychoses.

Anahtar Kelimeler: Psychosis, schizophrenia, Defense Mechanisms, The Mirror Stage, Name of the Father, Rorschach Test

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL FORMU.....	i
YEMİN METNİ.....	ii
ONAY	iv
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vii
ABSTRACT.....	ix
EKLER LİSTESİ	xiv
I. BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı	1
1.2. Araştırmanın Hipotezleri	1
II. BÖLÜM	3
KURAMSAL BÖLÜM.....	3
2.1. Şizofreni	3
2.1.1. Tanım ve Tarihçe	3
2.1.2. Epidemiyoloji.....	7
2.1.3. Etiyoloji.....	7
2.1.4. Klinik Görünüm	9
2.1.4.1. Hastalık Öncesine Dair Belirtiler	9
2.1.4.2. Pozitif Belirtiler	9
2.1.4.3. Negatif Belirtiler	10
2.1.4.4. Düşünce Bozuklukları.....	10
2.1.4.5. Davranış Bozuklukları	12
2.1.4.6. Duygulanım.....	12
2.1.5. Tanı Kriterleri	13
2.1.5.1. DSM-5 Şizofreni Tanı Ölçütleri	13
2.1.5.2. ICD-10 Şizofreni Tanı Ölçütleri	15
2.2. Psikanalitik Kuram Perspektifinde Öznenin Kurulumu	16
2.2.1. Sigmund Freud.....	16
2.2.2. Jaques Lacan	18

2.2.2.1. İmgesel, Simgesel, Gerçek.....	18
2.2.2.2. Ayna Evresi.....	20
2.2.2.3. Baba-nın Adı.....	21
2.3. Psikoz Üzerine Psikanalitik Literatürde İlk Çalışmalar.....	24
2.3.1 Schreber Vakası	24
2.3.1.1. Freud'un Schreber Vakasına Yorumu	27
2.3.1.2. Schreber Vakasının Lacan'ın Kuramı Çerçevesinde İncelenmesi.....	29
2.3.1.2.1. Psikozda İmgesel Çözülme ve Ayna Evresine Gerileme.....	30
2.3.1.2.2. Baba-nın Adı Metaforunun Hesaptan Düşmesi	32
2.3.2. Aimée Vakası.....	34
2.3.3. Victor Tausk - Şizofreni Makinası.....	37
2.4. Savunma Mekanizmalarına Giriş.....	39
2.4.1. Psikozda Kullanılan İlkel Savunma Mekanizmaları.....	40
2.4.1.1. Regresyon (Gerileme).....	40
2.4.1.1.1. Ayna Evresine Gerileme	41
2.4.1.1.2. Şizoid-Paranoid Döneme Gerileme	41
2.4.1.2. İç Çekilme	42
2.4.1.3. Yalıtma (İzolasyon)	42
2.4.1.4. İnkâr (Yadsıma, Denial).....	43
2.4.1.5. Bölme (Splitting)	43
2.4.1.6. Yansıtma	44
2.4.1.7. Yansıtımlı Özdeşim.....	45
2.4.1.8. Dissosiyasyon (Yarılma, Çözülme)	45
2.5.1. Kodlamalar.....	49
2.5.2. Kartların Anlamları.....	51
2.5.3. Ruhsal İşleyişlerin Rorschach Testinde Görünümü.....	53
2.5.3.1. Nevrotik İşleyişlerin Rorschach Testinde Görünümü.....	53
2.5.3.1.1. Testörle Kurulan İlişki	54
2.5.3.1.2. Savunma Düzenekleri	55
2.5.3.1.3. Sembolizasyon Kapasitesi	56
2.5.3.1.4. Kimlik Tasarımı	56
2.5.3.1.5. Olumlu Form Yüzdeleri.....	57
2.5.3.1.6. Entelektüel Kapasite	57
2.5.3.2. Psikotik İşleyişlerin Rorschach Testinde Görünümü.....	57

2.5.3.2.1. Kısıtlı Sözel İfade	58
2.5.3.2.2. Gerçeklikle İlişki.....	58
2.5.3.2.3. Düşünce Süreçlerinde Bozukluk.....	59
2.5.3.2.4. Kimlik Tasarımı ve Beden İmgesi	59
2.5.3.2.5. Nesne Tasarımı	60
2.5.3.2.6. Anatomi Yanıtları	61
III. BÖLÜM	62
YÖNTEM	62
3.1. Araştırmanın Yöntemi	62
3.1.1. Araştırmanın Örneklemi	62
3.1.2. Araştırmada Kullanılan Ölçüm Araçları	63
3.1.2.1. Psikanalitik Ön Görüşme Formu	63
3.1.2.2. Rorschach Testi.....	64
IV. BÖLÜM	65
BULGULAR	65
4.1. Ön Görüşmeye Dair Bulgular	65
4.1.1. Kişisel Öykü.....	65
4.1.2. Aile İlişkileri	68
4.1.3. Çocukluk Anıları.....	71
4.1.4. Rüyalar	73
4.2. Rorschach Testi Bulguları.....	74
4.2.1. Ayna Evresine Gerilemeye Dair Sorunsal Ortaya Koyan Yanıtların Psikanalitik Açıdan Yorumlanması	74
4.2.1.1. Dilde / Sözeleştirilmede Bozulma.....	74
4.2.1.2. Adlandırmanın Zorluğu	76
4.2.1.3. Parçalı Beden Tasarımı	79
4.2.1.4. Özdeşim ve Kimlik Sorunsalı	81
4.2.2. Baba-nın Adı'nın Hesaptan Düşmesine Dair Sorunsal Ortaya Koyan Yanıtların Psikanalitik Açıdan Yorumlanması	86
4.2.2.1. Gerçekliğin İnkarı	86
4.2.2.2. Kaygı Uyandıran Kötücül Öteki Tasarımlarının Yansıtılması	89

V. BÖLÜM	93
TARTIŞMA	93
VI. BÖLÜM	101
SONUÇ	101
6.1. Sınırlılıklar ve Öneriler	101
KAYNAKÇA.....	103
EKLER.....	109
ÖZGEÇMİŞ	115

EKLER LİSTESİ

EK-1 : Katılımcı Bilgilendirilmiş Onam Formu

EK-2 : Psikanalitik Yönelimli Ön Görüşme Formu

EK-3: Rorschach Testi Kartları

EK-4: Rorschach Testi Protokol Örneği

I. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, şizofreniye özgü savunma mekanizmalarını Lacan'ın psikoz kuramının temel kavramlarını oluşturan; Ayna Evresi'ne Gerileme, Baba'nın Adı'nın Men Edilmesi, Simgesel Düzenin dağılması çerçevesinde incelenmesidir. Rorschach Testi kullanılarak hastaların kartlara verdikleri yanıtlar üzerinden dilin kullanımı, benliğin kurulumu, bedenin tasarımlanması, özdeşim ve kimlik sorunsalı, gerçekliğe bağlı kalabilme, ötekinin tasarımlanması gibi veriler hakkında bilgi edinilmeye çalışılmıştır. Rorschach Testi'nden edinilen bulgular ile ön görüşmede alınan aile öyküsü, hastalık öyküsü, rüyalar ve çocukluk anıları gibi bilgiler birlikte değerlendirilerek araştırmanın hipotezleri oluşturulmuştur.

1.2. Araştırmanın Hipotezleri

Şizofreni tanısı almış kişilerin Ayna Evresi'ne gerilemenin bir sonucu olarak; dış dünyaya (test materyaline) yatırım yapmakta zorlanmaları ve bu anlamda İç Çekilme savunma mekanizmasının kullanılıyor olduğu beklenmektedir.

Hastalara kartları bir şeylere benzetmeleri söylendiğinde onlara konuşma alanı açılmış olacaktır. Tam da konuşma alanına çağırıldıklarında hastalarda yine Ayna Evresi'nde gerilemeye işaret eden dilin bozulması, söylemin dağılması, görülen nesneyi adlandırmakta zorluk yaşanması, formun parçalanması, bütün bir insan ya da hayvan bedeni sunulamaması gibi niteliklerin görülmesi beklenilmektedir. Bu bulgulara rastlandığı takdirde Regresyon savunma mekanizmasının kullanılıyor olduğu düşünülmektedir.

Rorschach’da üstbenlik ve otoritenin algılanışına dair ipuçları veren IV. ve VI. Kartların hastalarda persekütif imgeler çağrıştıracığı ya da gördüklerini değersizleştirecekleri düşünülmektedir. Çünkü Lacan’dan bilindiği üzere, psikozda Baba-nın Adı Metaforu hesaptan düşer ve özne, ötekinin zevkine tabi kalır. Dolayısıyla bu kartlara gelen yanıtların perseküte edici nitelikte olması Yansıtma savunma mekanizmasının kullanılmasıyla ilişkilidir.

Baba-nın Adı’nın Hesaptan Düşmesi’nin bir sonucu olarak gerçekliğin inkarına dair yanıtların kendini göstermesi beklenmektedir. Hastaların kartlara kişisel referanslarda bulunmaları ve görünen gerçekliğin yerine keyfi bir gerçekliğin kurulduğu yanıtlar vermeleri İnkâr savunma mekanizmasının kullanılıyor olduğunu düşündürecektir.

II. BÖLÜM

KURAMSAL BÖLÜM

2.1. Şizofreni

2.1.1. Tanım ve Tarihçe

Günümüzde tıp biliminin nedenlerini halen araştırmakta olduğu şizofreni, kişinin kendi iç dünyasına kapandığı bir ruhsal bozukluk olarak tanımlanmaktadır (Koroğlu, 1997, s.321). Psikotik belirti ve bulguların ruhsallığın genelinde görüldüğü, erken yaşlarda başlayan, hastalık seyrinin kişiden kişiye ve sürece göre değiştiği, etiyolojisinin net olarak bilinmediği ve kişide yeti kaybına yol açan süregelen gidişli bir hastalıktır (Soygür, 2007, s.1). Ertuğrul (2005) ise şizofreniyi; psikotik belirti grubunun eşlik ettiği ve işlevselliğin düşmesiyle karakterize kronik bir hastalık olarak tanımlamıştır (Ertuğrul, 2005).

M.Ö. 1400 yıllarına dayanan Hint Veda yazılarında, şizofreninin klinik tablosuna benzer çoğu belirti ve bulguların tanımlandığı bilinmektedir (Soygür ve Erkoç, 2007, s.1-2). Eski Çağ'a ait Sanskrit yazılarında da şizofreni belirtilerine benzer durumların tariflendiği görülmektedir (Öztürk ve Uluşahin, 2011, s.242). Eski Yunan kaynaklarında ise kişilikte bozulmalar ile bilişsel fonksiyonlarda yıkımla birlikte grandiyöz sanrıların, paranoyanın da eşlik ettiği ruhsal tanımlamalara rastlanmıştır (Kaplan ve Sadock, 2016, s.300)

Günümüz tıbbının ilk sistemli kurucusu olan Hippocrates, M.Ö. 400 senelerinde ruhsal hastalıkları tıp içinde değerlendirmiş ve vücut sıvılarındaki dengesizliğin akıl hastalıklarına neden olduğu savını öne sürmüştür. Akıl hastalıklarına Roma'da "delirium" adı verilmiştir (Soygür, 2007, s.2).

Tıpta bilimsel yaklaşımın izini süren Galen (M.S. 130-200) psikoloji ve psikiyatri alanlarında yaptığı çalışmalarda ruhsallığın, bedenın farklı bölgelerine yerleşmiş üç kısımdan oluştuğunu belirterek, klinik tıba dair birikimlerinin yanında psikoloji alanında da çalışmıştır (Siegel, 1973).

M.S. 1. ve 2. yüzyıllarda şizofreniye yıkım ve sanrıların eşlik ettiğı bilinmektedir. Orta Çağ'ın sonlarına doğru ruh hastalarının tahripkâr olduklarına inanılmış ve onlar “şeytani varlıklar” olarak tanımlanmıştır (Işık, 1997, s.1).

17. yüzyılda nörolojinin kurucusu Willis'in mani, melankoli ve histeri gibi psikiyatrik bozuklukları beyin patolojisiyle ilişkilendirmeye çalıştığı bilinmektedir (Molnar, 2004).

18. Yüzyılda Fransız Devrimi'yle beraber, hekimler tüm insanlar için insani koşulların olduğunu savunmuşlar; zindanlar ve zincirleri kaldırmışlardır. Pinel, psikiyatride “insancıllaştırma” çalışmalarında bulunmuş ve 18. yüzyıl Fransa'sında Pinel'in girişimleriyle modern psikiyatri başlamıştır (Soygür, 2007, s.3). Böylece ilk tanı grupları ortaya çıkmıştır. Bu yönüyle Fransız Devrimi'nin tıp alanında da devrim niteliğı taşıdığı görülmektedir. Bu dönemlerde İngiltere'de ise John Haslam ve George Man, genç yaşlarda başlayan içe kapanıklık ve zihinsel uğraşların eşlik ettiğı, şizofreniye benzer bir bozukluk tanımlamışlardır (Öztürk ve Uluşahin, 2011, s.242).

1838'de hastalık biliminin öncüsü olan Fransız ruh hekimi Dominique Esquirol “halüsinasyon” kavramını türeterek, illüzyon ile halüsinasyon terimlerini birbirinden ayırtmıştır (Vardhan, 2011)

1850'lerde Fransız psikiyatrist Benedict Morel, ergenlik döneminde başlayan bilişsel fonksiyonlarda yıkıma uğramış hastalara atıfta bulunmak için “Démence Précoce” terimini ortaya çıkarmıştır. 19. yüzyılın ikinci yarısında çalışmalar gelişme göstermiş ve 1871'de Edwald Hecker “Hebefreni” (Hebephrenia) terimini, 1874'te ise

Karl Kahlbaum “Katatoni” (catatonia) terimini ortaya atmıştır (Berrios ve diğerleri, 2003).

1852’de Lasegue kötülük görme sanrılarını (delire de persecutions) tanımlamış, ancak eşlik eden işitsel halüsinasyonlar ile sanrılar arasındaki ilişkiyi net olarak belirtmemiştir (Kiran ve Chaudhury, 2009).

19. Yüzyılın sonlarında ruhsal bozuklukların tanımlanmasında ilk adımı atan Alman hekim Emil Kraepelin, Morel’in “Démence Précoce” terimi ile kendine ait “Dementia Paranoides” terimini bir araya getirerek, keşfettiği hastalığı “Dementia Praecox” olarak adlandırmıştır (Berrios ve diğerleri, 2003). O dönemlerde “Dementia Praecox” olarak bilinen ve beyindeki organik bozuklukların sebebiyet verdiği şizofreniyi kendi içinde kategorize etmiştir (Mc Williams, 2017, s.54). Bu kavramın Morel’in teriminden farkı, erken başlama (prekoks) ve bunama (demans) kriterlerinin olmasıdır (Öztürk, ve Uluşahin 2011, s.242). Kraepelin, Dementia Praecox’un varsanılar ve sanrılarının eşlik ettiği yıkıcı bir gidişatı olduğunu vurgulamış, ayrıca normal işlevsellik dönemi ve ataklarla giden dönemi olan hastalığı “manik-depresif psikoz” olarak tanımlayarak, iki hastalık arasındaki kategorik farkı ortaya koymuştur (Kaplan ve Sadock, 2016, s.300). Günümüzde hala şizofreni tanı gruplarının temelinde bu ayrım yatmaktadır.

1911 yılında Eugen Bleuler “Dementia Praecox” (Erken Bunama ve Şizofreniler Grubu) isimli çalışmasında bu kavramı yeniden ele alarak, hastanın ruhsallığındaki bölünmenin (schisme) varlığına vurgu yapmış ve Yunanca “zihin yarılması” anlamına gelen “Schizophrenia” terimini önermiştir. Böylece bu terim günümüze dek kullanılır olmuştur (Öztürk ve Uluşahin, 2011, s.243; Işık, 1997, s.1). Zürih Burgholzi Hastanesi’nde şizofreni hastaları üzerine yaptığı çalışmalar sonucunda, şizofreni belirtilerini *Temel Belirtiler* (4A Belirtileri) ve *İkincil Belirtiler* olarak iki gruba ayırmıştır. Temel Belirtiler, şizofreninin temel patolojisiyle ilgili olan belirtiler iken; İkincil Belirtiler, temel belirtilere eklenmiş belirti grubudur (Öztürk ve Uluşahin, 2011, s.258). Kraepelin’in tersine, şizofreninin yıkıcı bir gidişatının olması gerekmediğini

açıklayan Bleuler; zihin bölünmesi üzerine çalışmalarını, “4A Belirtileri” olarak adlandırdığı;

-Associations (Çağrışımlarda Bozukluk): Çağrışımlarda akışın bozulması, düşünce duraksamaları, kelime salatası, kondansasyon vb.

-Affect (Duygulanımda Bozukluk): Künt, ilgisiz, uygunsuz duygulanım

-Autism (Otizm-Otistik Düşünme): Dış dünyayla ilişkilerden uzaklaşarak, iç dünyaya çekilme

-Ambivalence (Ambivalans): Zıt duyguların ve eğilimlerin bir arada olması belirtileri ile geliştirmiştir. Halüsinasyon, hezeyan ve beden hareket bozukluklarını ise organik bozukluklardan ayırt ederek, ikincil belirtiler arasına almıştır (Kaplan ve Sadock, 2016, s.300; Öztürk ve Uluşahin, 2011, s.259).

Kurt Schneider, Bleuler’in öne sürdüğü belirtilerin pratik alanda tanımlanmasının zor olduğunu belirterek, deneye dayanan bir takım tanısal kriterleri tanımlamıştır (Kapur ve Raguram, 1985). Şizofreni için özgün olabilecek kriterleri;

-Etkilenme Sanrıları: Duygu, düşünce ve dürtülerin dış güçlerce etkilenmesi ve denetlenmesi

-İşitme Varsanıları: Kişinin davranışları hakkında yorum yapan veya tartışan üçüncü şahıslara ait sesler işitme

-Düşünce Sokulması, Düşünce Okunması, Düşünce Çalınması, Düşünce Yayınlanması

-Somatik Pasivite: Bedensel edilgenlik

-Sanrısız Algılama: Gerçekte olmayan olayları sanrılara bağlı algılama şeklinde sıralayıp, bunlara “Birincil Sıra Belirtiler” (First Rank Symptoms) adını vermiştir. Ayrıca bu belirti grupları DSM-IV ve ICD-10 tanı ölçütlerinde halen yer almaktadır (Öztürk ve Uluşahin, 2011, s.259-260).

2.1.2. Epidemiyoloji

Şizofreniyle ilgili epidemiyolojik çalışmalar incelendiğinde, cinsiyet açısından farklılıklar göze çarpmaktadır. Şizofreninin ortaya çıkışı erkeklerde 15-25 yaşlarındayken, kadınlardaki yaş aralığının 25-30 olduğu bilinmektedir.

Şizofreninin sıklığı ve yaygınlığı üzerine yapılan araştırmalarda birbirinden farklı veriler elde edilmektedir. Bunun nedenleri arasında; şizofreni hastalarının hastaneye başvurmaması, tanı ölçütlerinin değişkenlik göstermesi ve hastalık öyküsünün yeterince iyi alınmaması sıralanabilir (Işık, 1997, s.3). Şizofreninin görülme sıklığı üzerine yapılan çalışmaların sonucu ortalama %0.5 - 1 arasında değişmektedir (Işık, 1997, s.3).

Ulusal Ruh Sağlığı Kurumu tarafından desteklenen Epidemiyolojik Alan Tarama çalışmasında yaşam boyu yaygınlık oranı %0.6 - 1,9 olarak bildirilmiştir. Cinsiyete göre şizofreni sıklığı ve yaygınlığına bakıldığında önemli bir fark verilmemekle birlikte, kadınlarda başlama yaşının erkeklere göre daha geç olduğu ve çoğunlukla erkeklere göre daha iyi bir gidişat gösterdikleri bilinmektedir (Kaplan ve Sadock, 2016, s.301).

Epidemiyolojik Alan Çalışmaları'nın (Epidemiologic Catchment Area) 1990 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde 18 yaş ve üstü 184 milyon kişiyle yaptığı çalışmaya göre; şizofreninin yaşam boyu prevalansı %1.5 olarak bulunmuştur (Bourdon ve diğerleri, 1992).

2.1.3. Etiyoloji

Şizofreninin belirtilerinde çeşitlilik ve kişiden kişiye değişkenlik söz konusudur. Hastalığın başlangıcı, gidişatı, genetik yatkınlık ve tedaviye yanıt gibi faktörler her hastada farklılık göstermektedir. Dolayısıyla tüm olguları kapsayan ortak bir etiyojiden söz etmek mümkün görünmemektedir (Ertuğrul, 2005).

Etiyolojik çalışmalara bakıldığında şizofreni; genetik, nörokimyasal etkenler, nöropatoloji ve endokrinolojik etkenlerle açıklanmaktadır.

şizofreni, genetik değişkenlerin karmaşık kombinasyonları aracılığıyla yüksek kalıtsal bir risk taşır. Kronik esrar kullanımı, gebelikle ilgili komplikasyonlar, stresli yaşam olayları gibi çeşitli çevresel unsurların da şizofreni üzerinde etkisi olduğu bilinmektedir (Bolhuis ve diğerleri, 2018).

şizofreniye özgü belirti gruplarının ortaya çıkışında genetik faktörlerin yanı sıra çevresel faktörlerin de büyük katkısı bulunmaktadır. şizofreninin genetik geçişi olduğu bilinmekle birlikte, genetik yatkınlığı destekleyen çalışmalara bakıldığında; evlat edinilmiş kişilerin ilerleyen yıllarda şizofreni hastası olmasının nedenleri incelenmiş ve bu kişilerin biyolojik ailesinde şizofreni hastalığının görülmüş olduğu bilgisine ulaşılmıştır (Kaplan ve Sadock, 2016, s.303).

Beynin yapısını inceleyen çalışmalara bakıldığında şizofrenide; bilinçli düşünmeden sorumlu olan frontal lob ile sesi ve dili anlamada görevli temporal lobda değişiklikler olduğu görülmüştür (Ertuğrul, 2005).

Yapılan çalışmalara bakıldığında şizofreni hastalarının otopsilerinde Dopamin salınımında (D2) artış olduğu ve tedavide kullanılan antipsikotik ilaçların Dopamin (D2) reseptörüne bağlandığı gözlemlenmiştir. Dopaminergic iletimin yoğunluğunu baskılayan antipsikotik ilaçların pozitif belirtiler üzerinde etkili olması, pozitif belirtiler ile dopaminin bağlantılı olduğunu göstermektedir. şizofreni etiyolojisinde etkili olan Mezolimbik ve Mezokortikal yolaklarında gözlenen dopamin nörotransmitterinin etkinliği, şizofrenide dopamin hipotezini oluşturmuştur (Işık, 1997, s.8; ztrk, 2011, s.286). Dopaminin Mezolimbik Yolak'taki hiperaktivitesinin -halüsinasyon, hezeyan, düşünce ve davranış bozuklukları gibi- pozitif belirtiler üzerinde etkiliyken; Mezokortikal Yolak'taki hipoaktivitesinin ise -zevk alamama, spontanlığın kaybı, duygulanımda sığlık gibi- negatif belirtiler ile ilişkili olduğu kabul edilmektedir (Ertuğrul, 2005).

Şizofrenin etiyolojisine getirilen yapısal ve nörokimyasal etkenlere ek olarak; ölüm, önemli kayıplar, evlenme, ilk cinsel birliktelik, baba/anne olma gibi kaygı uyandıran yaşam olaylarının şizofreniyi tetiklediği düşünülmekle birlikte, günümüzde gelişimsel ve çevresel faktörlerin şizofreni üzerindeki etkisi araştırılmaya devam edilmektedir.

2.1.4. Klinik Görünüm

Şizofreninin klinikteki görünümü kişiden kişiye, hastalığın başlangıç dönemine ve gidişatına göre değişebilir ve belirtiler farklılık gösterebilir. Bundan dolayı tanı koymaya yarayan tek bir karakteristik bulgudan söz etmek mümkün değildir. Belirtiler düşünce, konuşma, davranış, duygulanım boyutlarındaki bozukluklarla ilişkilidir.

2.1.4.1. Hastalık Öncesine Dair Belirtiler

Şizofreniye dair belirti ve bulguların net bir şekilde ortaya çıkmasından önce hastalığın oluşumunu duyuran birtakım premorbid bulgular izlenir. Erken dönemde içe kapanıklık, sessizlik, edilgenlik görülebildiği gibi; yetişkinlik döneminde psikozun tetiklenmesiyle kişinin işlevsellik düzeyinde azalma olduğu dikkat çeker ve kişinin kendine özgü garip uğraşlarla meşgul olduğu görülür (Kaplan ve Sadock, 2011, s.311-312). Şizofreninin başlangıcı için net bir bulgu öne sürmek zordur, ancak ergenlik döneminde sinsi bir şekilde başlar ve kişi dış dünyayla ilişkilerini sınırlayıp, içe kapanır, işlevselliğinde bozulmalar olur. İlerleyen dönemlerde hastaların dış gerçeklikten iyice koptukları ve şizofreniye özgü belirtilerin ortaya çıktığı görülür (Özpoyraz ve Taman, 1998).

2.1.4.2. Pozitif Belirtiler

Daha çok şizofreninin akut evrelerinde aşırı ve şiddetli şekillerde ortaya çıkan pozitif belirtiler; halüsinasyon (varsanı), hezeyan (sanrı), düşüncede, dilde ve davranışta dezorganizasyondan oluşan belirti grubunu ifade eder.

2.1.4.3. Negatif Belirtiler

Şizofreninin negatif belirtileri, Emile Kreapelin'in "duygusal etkinliklerde zayıflık" dediği bulgulara denk düşmektedir. Bleuler ise negatif belirtilerin işlevsellik kaybına işaret ettiğini savunmuştur (Işık, 1997, s.93-94). Negatif belirtiler şizofreni hastasının işlevsellik düzeyini etkileyen unsurların azaldığına veya yokluğuna işaret eder. Duyguların ifadesinde azalma, affektif donukluk (künt duygulanım), düşünce ve konuşmada fakirlik (aloji), amaca yönelik etkinliklerde, istek ve iradede azalma,(avolüsyon), daha önce keyif alınan etkinliklerden zevk alamama (anhedoni), öz bakımın azalması ve içe çekilme; şizofreninin negatif belirtilerindendir (Öztürk, 2011, s.257).

2.1.4.4. Düşünce Bozuklukları

Düşünce Biçimi ve Süreçlerinde Bozukluk: Düşünce süreçlerine dair bozulmanın göstergeleri; anlaşılması güç konuşma, çağrışımların hızlanması, fikir uçuşmaları, çağrışımlar arasındaki mantıksal bağların kopmuş (enkoherans) olması, soyutlama yetisinin kaybıdır (Kaplan ve Sadock, 2011, s.313-312). Şizofrenide mantıksal tutarlılığın görülmediği, soyut anlam yerine somut düşüncelerle karakterize olan birincil süreç düşünceler hakimdir. Konuşma miktarı ve hızının çok arttığı basınçlı konuşmalar veya konuşma esnasında akışın kesildiği düşünce blokları görülür. Uzun süreli mutizm, hastanın konuşmadığı dönemler olabilir. Klang çağrışımları denilen, konuşmanın ne anlam ifade ettiğinden çok, kelimelerin ve seslerin birbirleriyle oluşturduğu uyuma özen gösterildiği konuşma biçimiyle karşılaşılır. Yeni kelimeler türetme (neolojizm), bir cümleyi veya sözü sürekli yineleme (ekolali), bir konu üzerinde takılıp kalma ve tekrar etme (perseverasyon), kalıplaşmış anlatımlar (stereotipi) gibi düşünce biçimleri görülür. Şizofrenide tüm bu bozuklukların hepsi aynı anda ya da aynı derecelerde görülmemekle birlikte, dikkatli dinlenildiğinde bizim dağınık ve kopuk düşünceler dediğimiz, aslında hastanın kendi dünyasında anlamlı olan bağlantıların duyulabilmesi mümkündür (Öztürk, 2011, s.251).

Düşünce İçeriğinde Bozukluk: Düşüne içeriğinde bozulmanın en net bulgusu hezeyanlardır. Hezeyanlar; içinde bulunulan toplumun gerçeklerine uyum göstermeyen, mantıklı açıklamalar ile değiştirilmesi mümkün olmayan, kişinin kendi gerçeğine özgü düşüncelerdir (Işık, 1997, s.75). Klinikte, hastalığın ağırlaştığı durumlarda sistematik bir şekilde yapılanmış hezeyanlarla karşılaşılır. Bunlar garip, çelişkili, koşullara göre değişebilen ve gerçekleşmesi güç inanışlardır. Algıların keskinleşmesiyle olası her uyarana karşı şüpheyle yaklaşılması, paranoid hezeyanların işleyişte olduğuna işaret eder. Paranoid özellikli şizofreni hastalarının başkalarından zarar görecekları, öldürülecekleri, zehirlenecekleri düşüncelerinin yarattığı yoğun kaygı ve korkuyla artık evden çıkmama, yemek yememe gibi durumlar görülür. Persekütif, grandiyöz, bizaar, referans ve somatik hezeyanlara rastlanır. Hastanın kendisindeki bir düğmeyle tüm evreni yok edebileceğine dair inancı, *grandiyöz* hezeyana; sokaktaki insanların kendisini öldürmek için planlar yaptıklarıyla ilgili düşünceler, *perseküsyon* hezeyanına; bedenine uzaylılar tarafından yerleştirilen çip sayesinde her adımının izlendiğine dair garip inanç, *bizaar* hezeyana; televizyondaki haber spikerinin kendisine kutsal bir görev için mesaj ilettiğine dair inanışlar, *referans* hezeyanına, ünlü bir kimsenin kendisine aşık olduğuyula ilgili *erotomanik* hezeyanlar ve bedeninin parçalandığı, organlarının yok olduğuyula ilgili gerçekdışı düşünceler *somatik* hezeyanlara örnek olarak verilebilir.

Schneider'in tanımladığı etkilenme hezeyanları, düşünce sokulması, düşünce okunması, düşünce yayınlanması, düşünce çalınması hezeyanları ile sıklıkla karşılaşılır. Düşünce sokulması; kişinin, zihnine başkaları tarafından düşünceler sokulduğuna inanması, düşünce okunması; dışarıdakilerin zihnini okuyabildiğine veya kendisinin başkalarının düşüncelerini okuyabildiğine inanması, düşünce yayınlanması; kendi düşüncelerinin başkalarınca işitilebildiğine veya televizyonda yayınlandığına dair iken, düşünce çalınması; kişinin zihninden geçen bir düşüncenin başka güçler tarafından zihninden çekilmesidir (Öztürk, 2011, s.253).

2.1.4.5. Davranış Bozuklukları

Şizofreni hastalarında sosyal içe çekilme, amaca yönelik davranışları sürdürmede zorluk, günlük işleri veya görevleri yerine getirmede güçlük, önceden meşgul olunan etkinliklere karşı ilgi kaybı, dürtüsellik, takıntılı davranışlar görülmektedir. İlgisiz, isteksiz ve içe dönük görünen şizofreni hastaları olabildiği gibi, artmış dürtüsellik ve taşkınlık içeren davranışlar da görülebilmektedir (Öztürk, 2011, s.255). En sık karşılaşılan davranış bozuklukları; katatoni, katatonik eksitasyon, katatonik stupor, katalepsi, katatonik postür alma, manyerizm, stereotipi, negativizm ve grimasdır. Garip yüz ve göz hareketleri *manyerizm*, belirli bir pozisyonda uzun süre hareketsiz kalma *katatonik stupor*, aniden kontrolsüzce motor aktivede artış *katatonik eksitasyon*, amaçsız bir biçimde durmadan tekrarlayan tuhaf beden hareketleri *stereotipi* gibi uygunsuz olarak nitelenebilecek davranışlar görülmektedir (Işık, 1997, s.81). Şizofreni hastaları insanlarla iletişim kurmada, bazı jest-mimikleri anlamlandırmada güçlük çekebilirler. Dolayısıyla insani ilişkiler kurma konusunda işlevsellikleri bozulmuş ve toplumdan uzak bir biçimde kendi dünyalarına çekilmiş haldedirler (Işık, 1997, s.82).

2.1.4.6. Duygulanım

Negatif belirtilerin ön planda olduğu şizofreni görüngülerinde en net şekilde gözlemlenen bulgu, affektin küntlüğüdür. Hastanın duygusal tepkileri donuklaşır, duygusal yanıtları okumak güçleşir, konuşması ritmini kaybeder, anlatımları sığlaşır, ilişki kurma kapasitesinde yüzeysellik göze çarpar. Pozitif belirtilerle karakterize olan şizofreni türlerinde ise uygunsuz duygulanım görülür; kişinin içinde bulunduğu sıkıntılı durumla ve düşünceleri ve konuşmalarının içeriğiyle uygunluk göstermeyen duygusal tepkiler bir arada bulunur (Öztürk, 2011, s.247). Anksiyete, irritabilite (hafif uyarılara karşı duyarlılık) ya da öfori (aşırı neşe ve hareketlilik) gibi duygulanımsal değişiklikler, daha dezorganize şizofreni çeşitlerinde karşımıza çıkabilmektedir. Hastalığın akut döneminde, duygulanımda sabitlik ve donukluk görülür (Yavuz, 2008).

2.1.5. Tanı Kriterleri

DSM-IV'te şizofreni; altı aydan uzun süren, en az bir ay hezeyan, halüsinasyon, dezorganize konuşma, dezorganize veya katatonik davranış ve negatif belirtilerden iki veya daha fazlasının olduğu bir bozukluk olarak tanımlanmıştır (DSM-IV, 1998, s.127-129).

DSM-V tanı ölçütlerine bakıldığında ise, tanı için hezeyan veya halüsinasyonların olması şart değildir, A ölçütlerinde sıralanan belirtilerden ikisi tanı koymak için yeterlidir.

2.1.5.1. DSM-5 Şizofreni Tanı Ölçütleri

Amerikan Psikiyatri Birliği'nin ruhsal bozuklukları tanımladığı DSM-V'e göre şizofreni tanı kriterleri şu şekilde kategorize edilmiştir (DSM-V, 2013).

A- Aşağıdaki belirtilerden iki ya da daha fazlası bir aylık sürenin önemli bir kesiminde bulunur. Bu belirtilerden en az biri 1., 2. veya 3. sıradakiler olmalıdır.

1. Sanrılar
2. Varsanılar
3. Dağınık konuşma (örneğin sık sık konudan sapma gösterme ya da anlaşılmaz konuşma)
4. İleri derecede dağınık ya da katatonik davranış
5. Silik (negatif) belirtiler (duygusal katılımda azalma ya da kalkışamama)

B- Bu bozukluğun başlangıcından beri geçen zamanın önemli bir kesiminde, iş, kişilerarası ilişkiler ya da kendine bakım gibi, bir ya da birden çok ana alanda işlevsellik düzeyi, bu bozukluğun başlangıcından önce erişilen düzeyin belirgin olarak altındadır.

C- Hastalığın süregiden bulguları en az 6 ay sürer. Bu 6 aylık evre, A tanı ölçütünü karşılayan, en az bir aylık (ya da başarıyla tedavi edilmişse daha kısa süreli) belirtileri (açık evre belirtilerini) kapsamalıdır. Prodromal ve rezidüel belirti evreler

sırasında, yalnızca negatif belirtilerle ya da bu bozukluğun A tanı ölçütünde sıralanan iki ya da daha fazla belirtinin görünümüleriyle ortaya çıkabilir.

D- Şizoduygulanımsal (şizoaffektif) bozukluk ya da psikoz özelliklerini gösteren depresyon ya da iki uçlu (bipolar) bozukluktan ayırt edilir.

E- Bozukluk, bir maddenin (örneğin kötüye kullanılabilen bir madde veya bir ilaç) ya da başka bir sağlık durumunun fizyolojiyle ilgili etkilerine bağlanamaz.

F- Otizm açılımı kapsamında bir bozukluk ya da çocuklukta başlayan bir iletişim bozukluğu öyküsü varsa, şizofreni tanısı konabilmesi için gerekli diğer belirtilerin yanı sıra belirgin sanrılar ya da varsanılar da en az bir aylık (başarıyla edilmişse daha kısa) bir süreyle varsa, ayrıca şizofreni tanısı da konur.

Şizofreni tanısı koyabilmek için DSM-V'in A grubu kriterlerinden iki tanesinin bulunuyor olması yeterli olmakla birlikte, kişinin işlevselliğinin belirgin düzeyde bozulmuş olması gereklidir (Kaplan ve Sadock, 2016, s.307).

Akut Dönem: Hastalığın belirti ve bulgularının tanı ölçütlerini tümüyle görüldüğü dönemdir.

Yatışma Dönemi: Hastalığın tanı ölçütlerinin bir kısmının görüldüğü ya da hiç görülmediği iyileşme / sakinleşme dönemidir.

2.1.5.2. ICD-10 Şizofreni Tanı Ölçütleri

Dünya Sağlık Örgütü'nün yayımladığı ICD-10'a göre ise şizofreni, aşağıda verildiği şekilde sınıflandırılmıştır (ICD-10, 1992, s.79-90).

A grup belirtilerinden en az bir tanesinin çok net bir biçimde bulunuyor olması, eğer belirtiler net değilse en az ikisinin bulunması veya B grubu belirtilerinden en az iki tanesinin bir ay veya daha uzun sürenin çoğunluğunda sürmelidir :

A- Düşünce yankılanması, düşünce sokulması veya çekilmesi ve düşünce yayınlanması.

- Kontrol edilme, etkilenme veya edilgenlik sanrıları (beden hareketlerini, özel düşünceleri, eylemleri veya duyuları etkileyen); sanrılı algılama.

- Hastanın davranışlarını yorumlayan veya kendi aralarında hastayı tartışan işitme varsanıları veya bedenin belli bölgesinden gelen varsanısal sesler.

- Tümü ile olanak dışı, kültüre uygun olmayan, süreklilik gösteren başka sanrılar. Örneğin; dinsel veya siyasal kimliğe veya insanüstü güç ve yeteneklere sahip olma (Örneğin; hava durumunu denetleme, başka dünyalardan yabancılarla iletişim kurabilme vb.)

B- Herhangi bir türden inatçı varsanılar; bu varsanılar duygulanımla uyum göstermeyen, gelip geçici veya yarı sistemli sanrılarla veya aşırı değer kazanmış fikirlerle birlikte olmalı, veya haftalarca, aylarca kesintisiz olarak her gün bulunmalıdır.

- Düşünce akımında kopma ve başka düşünce sokulmaları sonucu oluşan çağrışımlarda dağınıklık (enkoherans), uygunsuz konuşma veya neolojizm.

- Katatonik davranış; eksitasyon, bedeni belli bir pozisyonda tutma, balmumu esnekliği, negativizm, mutizm (konuşmama) ve stupor.

- Negatif belirtiler; belirgin apati, konuşma azlığı, duygusal tepkilerde küntleşme veya uygunsuzluk gibi. Bu belirtiler genellikle sosyal çekilme ve sosyal performansın

düşmesine yol açarlar. Bu belirtilerin depresyona veya nöroleptik tedaviye bağlı olmadığını bilinmesi gerekir.

2.2. Psikanalitik Kuram Perspektifinde Öznenin Kurulumu

2.2.1. Sigmund Freud

Freud'un Topografik Modeli'ne göre ruhsal nitelik; bilinç, bilinç öncesi ve bilinçaltı olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır. Farkında olduğumuz bilinçli düşüncelerimiz Bilinç düzeyinde yer alırken; sürekli bilincimizde tutmadığımız ama ulaşılabilir düşüncelerimiz ise Bilinç Öncesini oluşturmaktadır. Bilinçaltı ise, bilinç alanının dışında tutulan ruhsal süreçlerin yeridir. Bilinçdışı düşünceyi bilince taşıma girişimlerinin sonuç verebilmesi için öncelikle yoğun direncin üstesinden gelebilmek gereklidir.

Freud'un tüm uğraşısı bilinçdışının ruhsal yapılanmadaki yerini araştırmak üzerineydi. Bilinçdışı süreçler, tamamiyle ilkel içgüdülerin etkinliğiyle doyumun ertelenemezliğini taşır. Bu ilkel içgüdüler; cinsellik içgüdüsü olan Eros ve yıkıcı saldırganlık içgüdüsü olan Thanatos'tur. Bilinçli düşünce süreçlerinin denetiminde olmayan bu içgüdüler, dış dünyaya ve toplumun kurallarına uyum sağlayamazlar.

Freud bilinçdışını öznenin kaçıp kurtulan, onu beklenmediği bir anda karşısına çıkarak şaşırtan bir eksikte, yarıktan aramıştır (Soysal, 2011). Özne, ruhsal düzeneğinin içinde yer alan iki zıt dürtü (yaşam-ölüm) arasında bölünür. Bilinçdışı, öznenin ruhsallığında oluşan bu bölünme işlevini yerine getirendir. Öznenin kurulumu bu bölünmüşlüğün yapılanmasından geçmektedir.

Freud daha sonraları geliştirdiği Yapısal Model ile ruhsal kendiliği bütüncül olarak ele almaktansa İd, Ego, Süperegö şeklinde ayırdığı kısımlarla açıklamıştır. Yeni doğmuş bir bebek sadece haz ilkesine göre hareket eden İd'in denetimindedir. Herhangi bir sınır, erteleme veya bekleme söz konusu değildir. Bilinçdışı itkilerin kökeninde yer

alan İd, dolayumsuz tatmini arayan en arkaik ruhsal kısımdır (Tura, 1996, s.81-82). Gerçeklik ilkesine göre hareket eden Ego, İd'in dürtülerini dış gerçeklikteki koşullara uygun olarak düzenler ve ona göre bir dürtü tatmini yolu bulur. Bunu yaparken İd'in anında gerçekleşmesini istediği dürtülerini frenler ve tatminin o anda elde edilememesinden doğan gerilimi hafifletir. Ego'da gerçekliğin değerlendirilmesi ve akıl yürütmeye dayanan ikincil süreç düşünce hakimdir (Tura, 1996, s.46). Süperegö ise; anne ve baba konumundaki kişilerin sınırları, kuralları ve içsel dayanaklarından hareketle, toplumun ahlakına ve değer yargılarına uygun bir şekilde hazzın düzenlenmesine hizmet eder. Oedipus dönemiyle birlikte babanın yasasının tanınması ile başlayıp ensest yasağının özümsemesiyle devam eden yasağı ve yasayı işleme süreciyle Süperegö'nün gelişimi tamamlanmış olur.

İlerleyen dönemlerde bilincin yapılanmasına dair çalışmalarını geliştiren Freud; İd'i örgütlenmemiş içgüdüsel eğilimler olarak tanımlarken, Ego'yu örgütlenmiş gerçekçi yapı ve Süperegö'yu ise ahlaki işleyişin temsilcisi şeklinde adlandırmıştır (Freud, 1996a, s.23-24). Benlik, İd'i ne tümüyle kapsar ne de İd'den net sınırlarla ayrılmış vaziyettir. Aksine, onunla kaynaşmıştır.

Freud'un libido dediği cinsel enerjilerin tümü, genital işlevin ötesinde insanın doğumundan ölümüne kadar eşlik eden heyecanların, davranışların bütünüdür (Charrier, 2000, s.60-61). Libido, çocukluktan itibaren insanın her bir gelişim evresine özgü farklı erojen bölgelerinde cinsel eğilimde bulunur. Freud, çocuğun haz ilkesi prensibinde doğrudan tatmine yönelik eylemlerde bulunduğunu, daha sonraları gerçeklik ilkesinin oluşumuyla hazzın gerçeğin normlarına uyum sağladığını ve ertelendiğini savunmuştur. Freud'a göre; birincil narsisizm dönemindeki bebeğin tamamiyle kendine yönelttiği libidinal enerjiyi artık yavaş yavaş gerçekliğe uyarlamaya başlamasıyla libido, toplumun kuralları çerçevesinde düzenlenir. Gelişim evresinin son aşamasında artık çocuk, anne ve babasından ona aktarılan toplumsal uyumun referansı ile dünyaya açılır. Böylece çocuğun ilkel ikili ilişkilerden çıkıp yeni ilişkiler içine girerek toplumsallaşmasıyla gerçekliğe geçişi mümkün olur.

Toplumun düzenine yazılan çocuk, anneyle arasındaki salt ikili ilişkiden çıkar. Artık annenin bakışının, sesinin yöneldiği tek nesne olmaktan çıkıp, daha etken bir konuma yerleşir. Tüm bu süreçler anne-bebek ikiliğinin arasına bir üçüncünün (babanın) dahil olarak toplumsal otoriteyi, yasayı işaret etmesiyle gerçekleşir. Böylece tek boyutlu ilişkiden çıkan çocuk, üçüncünün dolayımından geçerek ötekilerle boyutlandırılmış ilişkiler içine girebilir. Üçüncü kişinin önemi; onun bir dinleyici konumunda öznenin başkalığını tanıması ve onun öznelliğini onaylamasıdır (Soysal, 2011). Ancak bu koşullarda özne bir başkalığa, arzulayan bir özne konumuna evrilebilir.

2.2.2. Jaques Lacan

Lacan öznenin kurulumunu; parçalı beden imgesi, ayna evresi ve oedipal evre olmak üzere üç ayrı dönemle açıklar ve Baba-nın Adı kavramıyla “imgesel-simgesel-gerçek”i düğümler. Çocuğun bütünlüklü bir beden imgesi kazanmasıyla başlayıp, annenin söyleminde babayı bir metafor olarak “gösteren statüsüne” taşıdığı aşamayla birlikte çocuğun toplumun/kültürün içinde konumlanışına kadar uzanan kritik dönemler Lacan’ın öğretisi çerçevesinde incelenecektir.

2.2.2.1. İmgesel, Simgesel, Gerçek

Lacan, konuşan öznenin dengesinin bu üç boyutun birbirine bağlanmasından geçtiğini söyler. İmgesel, beden imgesi / görüntüsüyken; simgesel, dilin / yasanın boyutu; gerçek ise, libidinal uyarılmaları hissettiğimiz beden boyutudur (Leader, 2016, s.61).

İmgesel, Lacan’ın deyimiyle öznenin kurulumuna giden bir yoldur (Tura, 1994, s.14). Ötekinin bakımına tabi olan bebeğin kendi tamamlanmamışlığına bütünlük sağlayacak olan imgelerle -ayna karşısındaki yansıması ya da başka çocukların imgesiyle- imgesel özdeşim kurduğu boyuttur. Bebek kendi beden imgesini bütünlüğünü, kendisinin dışarıdaki bir benzerinden bulur. Ayna evresinde bebeğin birliksiz bedeni, aynadaki yansımasında gerçek sanısı veren tamlıkla uyuşmamaktadır. Bu uyuşmazlık, bir yandan bebeğe birlik vaat edip imgesel kapılmalar yoluyla özdeşimler kurmasını

sağlarken, diğer yandan da kendine yabancılaşmasına neden olur. Böylece aldanmaların yeri olan imgesel boyut kurulmuş olur. Bebek ve onun benzeri arasındaki bu ikili kurulum beraberinde yıkıcılığı, gerilimi ve çatışmayı getirir. Başka bir deyişle; bir üçüncünün dolayımının bulunmadığı, yalnızca iki oyuncunun olduğu sahada çatışmalı ve saldırganlık yüklü gerilim, birbirlerinin sonunu getirme riskini taşımaktadır (Leader, 2016, s.63). Tam da bu noktada bir yetişkinin bebeğin ayna karşısındaki yansımısını kendi bakışı ve sesiyle onaylayıp, bir adlandırma yoluna girdiğinde; bebeğin bu imgeyi bir yere konumlandırmasını sağlar. Böylece imgeselin, dilin temsili dolayımından geçerek yapılandırılmasıyla bebek, kendi varoluşuna dair anlam dünyasının -simgesel konumlanmanın- içine girer.

Simgesel, dil aracılığıyla aktarılan toplumsal yasaların, konumlanmaların ve anlam dünyasının yeridir. Yasa, ailedeki herkesin -sadece çocuğun değil, anne ve babanın da- tabi olduğu ensest yaşağını işaret eder. Bu yasa, annenin kendi söyleminde işaret ettiği Baba-nın Adı gösterenidir (Tura, 1996, s.59-60). Simgesel düzen aracılığıyla özne, Ötekinin alanına, toplumun ve kültürün değerler sistemine yazılır. Toplumun içinde kendine yer edinen insan yavrusu cinsel kimliğini kazanır, böylece simgesel düzende bir gösterenle temsil edilir ve öznelliğini bu yolla edinmiş olur. Dilin içinde ifade bulan simgesel düzene yerleşen özne, cinsel kimliğini bilinçdışı, yani ötekinin söylemi aracılığıyla edinir (Tura, 1996, s.146-148). Böylece simgesel düzene geçişin bir sonucu olarak bilinçdışının kurulumu gerçekleşir; özne kendini lapsuslar, rüyalar gibi gizil yapıların içinde bulur. Tüm bu süreçler oedipus dönemine denk düşer. Oedipus karmaşası, annenin arzusu sorusunu getirerek, bu sürecin baba metaforu ve fallus göstereniyle anlama kavuşmasını sağlar. Aynı zamanda anneye ikili ilişki düzleminden çıkmak, anneden vazgeçiş beraberinde taşır. Bu trajik ve bir yandan da özgürleştiren vazgeçiş, öznenin arzusunu yerleştirmesini sağlar. Böylece birey, başkalıkla kurduğu ilişkilerde kendini özne olarak konumlandırır (Leader, 2016, s.83-84).

Anne ile bebeğin kurduğu dolaylı ilişki yerini bir üçüncünün dolayımından geçen düzene bıraktığında bebek, annenin kendisine tabi bir nesne olmadığı gerçeğiyle yüzleşir ve narsisistik tümgüçlülüğünün yıkıma uğrar. *Gerçek*, anlamın ve simgesel

düzenin ötesinde, öznenin yapılanmasının dışında kalan boyutu temsil eder (Tekelioğlu, 1983, s.2). Simgesel, öznenin gerçek varlığı ile gerçeklik arasında bir bölünmüşlüğe, kopuşa yol açar. Böylece özne kendi ile kendi olmayan arasındaki ayrımı dil aracılığıyla gerçeklik statüsünü verir ve gerçeklikle kurduğu ilişkilerini organize eder (Tura, 1996, s.116).

İmgesel düzende bedenini parçalı olarak algılayan ve imgesel özdeşimler kuran bebek, Oedipus’a geçişle birlikte aile bireylerinin söyleminde kültürel yasayı taşıyan dilin alanında temsil edildiğinde, artık simgesel düzenin koşuluyla özdeşimler kuracak ve böylece “Ben”in kurulumu gerçekleşmiş olacaktır (Tura, 1996, s.62-63).

2.2.2.2. Ayna Evresi

Lacan, Ayna Evresini benin işlevinin kurucusu olarak tanımlamıştır. Ayna Evresi, imgesel düzendeki 6-18 aylık bebeğin henüz konuşmazken ayna karşısında tekrar tekrar yaşadığı kendini tanıma deneyimidir. Bebek, imgesel düzende parçalı olarak yaşantıladığı bedeninin tek parça olduğunu bir Ötekinin ayna işlevi görmesi aracılığıyla keşfeder. Bu noktada anne, bebeğin ayna karşısında gördüğü bu tek parça bedeni adlandırarak, karşısındaki yansımanın bebeğin kendisi olduğunu algılamasına vesile olur: “*Evet bu sensin, bebeğim.*” Böylece bu simgesel adlandırmayla birlikte bebek ve annesi arasındaki füzyonel ilişki son bulur ve benliğini kurulumunun ilk adımları atılmış olur.

Bu ayna karşısındaki keşif sürecinde bebek heyecanlanır, ellerini çırpır, aynaya vurur; Lacan bu coşku halini *aydınlanma mimiği* olarak adlandırır. Burada bebek, kendi ideal benliğini gördüğü bu yansımayla -benzeriyle- imgesel özdeşim kurar. Bebeğin o olmak istediği / özdeşim kurduğu imge, Öteki’nin bakışı ve sesinden geçerek imgesel bütünlüğe sahip olan bedendir. Parçalı olarak duyumsadığı bedenini artık bütünleşmiş bir biçimde algılamasıyla Ben’in oluşumunun ilk adımı atılmış olur. Öznenin bir varlık değeri kazanmasının yolu, aynadaki benzerinin çocuğun kendisi olduğuna inandığı imgeye kapılmasından geçse de bu tek başına yeterli değildir. Bir adlandırıcı tarafından tanınmaya ihtiyaç duyulur. Çocuğun aradığı işaret; bir bakış, aynalama veya açıklamadan

ziyade Öteki tarafından kendi özgün özelliğinin tanınmasıdır (Soysal, 2019). Benzeri olanla karşılaşan bebek, kendisinden başka olanı tanıyarak, ikili ilişki düzleminden çıkar. Böylece simgesel çerçevede konumlanan bir özne olarak gösterenler zincirine yazılmış olur.

Ayna Evresi'ndeki bebek ayna karşısında kendi olduğunu varsaydığı imgeye kapılır ve bu imge onun gerçek Ben'i olmamakla birlikte ona bir varlık değeri kazandırır. Bu ideal benlik, imgesel bir kapımadır (Castanet, 2017, s.22). Bebeğin başlangıçta bir öteki sandığı yansımayla kurduğu imgesel özdeşim, onun kendisini tanınmasının ilk adımıdır (Özcan, 2017). Ancak bir Öteki'nin varlığı ve adlandırması dahilinde ben, imgesel bütünlük kazanır ve İdeal Ben oluşur. Çocuğun Öteki'nin imgesinden bağımsızlaşması ve Öteki tarafından onun biricikliğinin tanınmasıyla İdeal Ben'den Benlik İdeali'ne evrilir. Böylece ötekiden gelen adlandırmayla simgesel bir sınır içinde konumlanan öznenin kurulumunun temelleri atılmış olur.

Ayna Evresinin işlevi; bedenini parçalı olarak algılayan bebeğin, Ötekinin bir adlandıran / birleştiren rolü edinmesiyle simgesel düzene yerleşmesidir. Ben'in kurulumu için bir Öteki'nin varlığı ve onun adlandırmasının gerekliliği söz konusudur.

2.2.2.3. Baba-nın Adı

1963 yılında Baba-nın Adları (Les Noms du Pere) isimli seminerini 1973'te tekrar ele alan Lacan, dahice bir kelime oyunu ortaya koymuştur. *Nom* kelimesi Fransızca'da "hayır" anlamına gelen *Non* kelimesiyle aynı şekilde telaffuz edilmektedir. Bu yanılla Lacan, *Non* ile babanın "hayır" ına yani onun yasağına gönderme yapmaktadır. Aynı zamanda *Nom*;

- Özel isim anlamıyla babanın adına,
- Cins isim anlamıyla baba rolünü oynayarak babanın işlevini yerine getirenin adına ve,
- Annenin söyleminde gönderme yaptığı babanın adına vurgu yapmaktadır.

Öyleyse bu durumda *Nom-du-Pere* yani Baba-nın Adı; bir özel isim, bir cins isim ve “hayır” diyen olarak simgesel bir işlev üstlenmiş olur (Fink, 2016, s.127).

İmgesel düzende annesiyle füzyonel bir ilişki içinde olan bebek; benliğin temellerinin atılmasıyla artık libidinal olarak kendisine yatırım yapmaya başlar. Anne adlandırmayı yaparak bebeği dilin -simgeselin- alanına taşımış olur. Böylece bir üçüncüye yer açılır; baba. Yasayı, yasağı simgeleyen baba, anne ile bebek arasındaki doğrudan ilişkiye bir aracı olur. Böylece bebek, üçüncünün dolayımından geçerek simgesel düzene taşınır. İmgeselde annenin arzusunun tek nesnesi olan bebek, simgesel baba temsiliyle ayrılmış bir beden olarak tanımlanır. Artık ötekinin arzunun nesnesi olmaktan; Ben olarak var olmasının temeli atılmış olur. Lacan simgesel babayı temsil eden ve ensest yasağını hatırlatan bu üçüncüyü; *Baba-nın Adı* kavramıyla açıklamıştır.

Baba-nın Adı dediğimizde, bebek ile annenin oluşturduğu tamlığa, bütünlüğe bir üçüncü olarak dahil olan babanın; anne-bebek füzyonunu engelleyen, bir yanıyla da bebeği annenin arzusunun nesnesi konumunda kalma tehlikesinden koruyan bir rolü olduğu aklımıza gelmektedir. İşte babanın üstlendiği bu yasa koyucu rol, babasal işlevi açıklamaktadır.

Baba-nın Adı’nın işlevi, babanın varlığı ya da yokluğu ile açıklanamamaktadır. Baba yoksa, bu işlevin çeşitli yollarla yerine getirilmesi mümkündür. Örneğin annenin babayı dilde (yani simgeselde) var edebilmesi bu yollardan biridir. Baba-nın Adı işlevinin simgesel bir değeri vardır. Baba olmadığında -öldüğünde ya da anneye baba boşandığında- Baba-nın Adı işlevi, annenin kendi söyleminde babaya bir gösteren olarak başvurusuyla yerine getirilebilir. Anne; “*Bu yaptığını öğrendiğinde babanın hiç hoşuna gitmeyecek.*” sözüyle aslında dilde babanın yasasına gönderme yapar.

Simgesel düzeni ayakta tutan babanın işaret ettiği yasa, yalnızca çocuğa yönelen bir yasa değildir. Bu yasaya herkes tabidir. Dolayısıyla çocuk da, anne de, babanın kendisi de yasaya / yasağa boyun eğmek durumundadır. Anneden ona miras kalan dil

sayesinde özne, annenin arzusunu annenin Fallus'tan mahrum oluşuyla ilişkilendirir ve böylece simgesel kastrasyonun temeli atılmış olur (Tura, 1994, s.12). Ötekinin arzusunun nesnesi olmayı arzulayan bebek, dil aracılığıyla simgesel alana yazıldığında, annenin arzusunun babaya tabi olduğunu keşfeder (Tura, 1994, s.30). Ötekinin arzusunun tek gösterenin kendisi olduğunu varsayan çocuğun, yasayı koyan bir üçüncüyle karşılaşmasıyla anne, eksikli olarak yerleştirilir. Böylece Ayna Evresi'ndeki edilgen "olmak" biçimi yerini, annenin Fallus'tan yoksun olduğunun keşfiyle "sahip olmak" karmaşasına bırakır. Simgesel olarak öznenin olmakta eksiği fallus göstereni ile işaretlenir. Bu şekilde Lacan, kastrasyonun Öteki'nin arzusunun nesnesi olmak -fallus olmak- boyutunu ele almış bulunmaktadır. Bir varoluş sorunu olarak kastrasyonun çocuk tarafından tanınması, onun yasaya tabi oluşuyla mümkün olmaktadır. Burada kastrasyon; simgesel baba aracılığıyla yasanın tanınmasıyla ilksel anne-bebek birliğinin, tamlığının kaybıdır. Bu bütünlüğün kaybıyla ancak arzulayan özne doğabilir. Lacan'ın deyişiyle *"Özne, varlığını ancak bütün olma anlamının üstünü çizerek işaretleyebilir."* (Tura, 1994, s.56-58).

Dil öncesinde olduğundan simgeleşememiş olarak kalan bu acı verici kayıp deneyimi, dil aracılığıyla kökensel bastırmaya uğrar. İnsan yavrusu bu şekilde kökensel bastırmaya uğrayarak; dilin alanına, toplumsal ve kültürel düzenin alanına yazılmış olur. Bu da simgesel düzene yazılmayı beraberinde getirir. Ancak bu koşulda özne, edilgen konumdan arzulayan özne konumuna yükselebilir.

İnsan ancak dili kullanmasıyla, yani Öteki tarafından ona sunulmuş olan simgeler dünyasında, kendine yabancılaşmış olarak var olur. Bu yabancılaşma, özne ile kendisinin gerçek varlığı arasında bir kopuşu beraberinde getirir. Lacan'ın bahsettiği bu ötekileşme, bilinçdışının koşuludur (Tura, 1994, s.12). Oedipus karmaşası ise tam da, çocuğun toplumsal kültürün içine girmesiyle simgesel düzene yazılarak, kendisini ötekinden ayırt ettiği evreye denk gelir. Çocuğun kendi bütüncül gerçekliğinden çıkıp simgesel düzene tabi olmasıyla bilinçdışı oluşur ve böylece öznenin kurulumu gerçekleşmiş olur.

Baba-nın Adı'nın men edildiği durumda ise metaforik anlamdan muaf kalan kişi, simgesel düzene yerleşmez ve kendi ile kendi olmayanı ayırtıramaz. Böylece, kendi öznel deneyimi ile gerçeklik düzeyindeki yaşantıyı ayırt edemez. Bu da hezeyan ve halüsinasyonların eşlik ettiği psikotik yapılanmaya dair kuruluma işaret eder (Tura, 1996, s.140).

2.3. Psikoz Üzerine Psikanalitik Literatürde İlk Çalışmalar

2.3.1 Schreber Vakası

Daniel Paul Schreber 1842 - 1911 yılları arasında yaşamış bir yargıçtır. İlk hastalanışı 1884'te Reichstag milletvekilliğine adaylığını koyduğu döneme denk gelmektedir. Bu süreçte bir yıl kadar Dr. Flechsig'in kliniğinde tedavi görmüş ve doktor bu hastalığı hipokondriya olarak tanımlamıştır. Hastaneden çıktıktan sonra çalışma hayatına geri dönmüş ve doktoruna minnet duygularını dile getirmiştir. İkinci hastalanışı ise 1893 yılının Haziran'ında kendisine senato başkanı olarak atanacağı bildiriminin yapılmasına denk gelmektedir. Bildirimin yapıldığı tarih ile göreve başlayacağı tarih (1 Ekim 1893) arasında -muhtemelen bilinçli bir düşünce olsa yoğun bir kaygıyla inkar edeceği- "*Cinsel birleşmeye boyun eğen bir kadın olmak gerçekten hoş olmalı* (Schreber, 2015, s.60)." düşüncesiyle uyandığını dile getirmiştir. Uykusuzluk çektiği süreç boyunca çoğu kez duyduğu çatırdama seslerinin "*bir amaca hizmet eden kasıtlı bir ilahi mucize*" olduğuna kanaat getirmiştir (Schreber, 2015, s.61). Arkasından uykusuzluk ile birlikte hezeyanlar ve halüsinasyonlar takip etmiştir. Böylece tekrar Dr. Flechsig'in kliniğine yatırılmıştır. Schreber ise kendi deyimiyle ikinci hastalanışını üstlendiği aşırı iş yüküyle ilişkilendirmiştir (Schreber, 2015, s.60). Önceleri minnet duyduğu Dr. Flechsig'in kendisine kötülük edeceği ve onu öldürmek istediğiyle ilgili hezeyanlı düşünceleri artık dayanılmaz hale geldiğinden, Sonnestein Akıl Hastanesi'ne sevk edilmiştir. Akıl hastanesinin müdürü olan Dr. Weber raporunda; "*beyninin yumuşadığı ve kısa süre içinde öleceği*"nden yakındığı hipokondriyak hezeyanlara, perseküsyon hezeyanlarının da eşlik etmeye başladığını yazmıştır (Freud, 1996b, s.122). Bu tabloya görsel, işitsel ve sinestezik (duyum ikiliği) halüsinasyonlar ile uzun süre hareketsiz kaldığı katatonik

stupor belirtileri eklenmiştir. Hezeyanlarının içeriği giderek dinsel bir hal almaya başlamış; Tanrı'nın onu *dünyayı kurtarma görevi* için seçtiğini ve bu görevi ancak *kadına dönüştürülme koşuluyla* gerçekleştirebileceğine evrilmiştir (Freud, 1996b, s.125).

1900 yılında akıl hastanesinden çıkıp, özgürlüğünü ve kendi işlerinin denetimini, diğer bir deyişle hukuki ehliyetini yeniden kazanmak için kaleme aldığı “Akıl Hastalığının Hatıratı” isimli eserinde psikozunu, hezeyan ve halüsinasyonlarını ayrıntılı olarak anlatmıştır. Kendi deyişiyle bu eseri; “*Benim 6 yıl önce yaşadığım doğaüstü olayların, insan anlayışının ötesinde oluşundan dolayı kısmen kavranabilir açıklamalar getirmek amacıyla* (Schreber, 2015, s.33).” yazmıştır. Bu eserde yaşadığı sürecin, bilim ve din alanına katkı sağlayacağına ve bilim adamlarının kendi bedeni üzerinde incelemeler yapmalarına boyun eğmesi gerektiğine dair açıklamalarda bulunmuştur. “*Vücuduma ve kaderime bir uzman bakışı hem bilim hem de dini gerçeklerin bilinmesi açısından değerli olacaktır* (Schreber, 2015, s.25).” Schreber, bilimin tümgüçlülüğüne atıfta bulunarak hiçbir kaçınma şansının olmadığını dile getirirken, aynı zamanda bilime katkıda bulunabilecek tek nesnenin kendi bedeni olduğu narsisistik düşünce temeli göze çarpmaktadır.

Elbette Schreber'in hatıratında betimlediği iç dünyasına tanıklık ederken, onun aile öyküsüne değinme gerekliliği duyulmaktadır. Çocuk bakımı ve yetiştirme tarzıyla ilgili kurduğu baskıcı sistemlerle bilinen Dr. Mortiz Schreber, Paul Schreber'in babasıdır. Çocukları kontrol altında tutmak ve onları itaate zorlamak amacıyla icat ettiği özel aletlerle bilinir. Çocukları göğüsten masaya sabitleyerek dik bir pozisyonda ders çalışmaları için tasarladığı *geradehalter* (sabit tutucu) ve uykularında elleri oraya buraya kaymasın diye geliştirdiği kayışlardan oluşan ekipmanları icat edip, kendi çocukları üzerinde de denemiş olması; kulağa katı bir disiplinden çok sadistçe ve sapkınca gelmektedir. Muhtemelen bu mekanizmaları icat etme nedenlerinden biri, akıl hastalıklarının nedeni olarak gördüğü çocukluk mastürbasyonunu engellemektir (Alanen, 2009, s.28). Schreber'in babasının yapmış olduğu icatlara bakıldığında, onun kendi yasasına tabi olmayan ve çocuklarından zevklenen bir baba olduğu görülmektedir. Babasının zalimce yöntemlerle mükemmel erkek çocuğu yaratma çalışmaları acaba

Schreber'in ilahi mucizeler tarafından penisinin büzüştüğü, sakallarının koptuğu, duruşunun değiştiği ve kadın bedeni boyutuna geldiğiyle -yani kadına dönüştürülmesiyle- ilgili hezeyanlarıyla ilişkilendirilebilir mi? Acaba Schreber'in hezeyanlarını babasının kurduğu baskıcı sistemden edilgen konum olarak kurtulma çabası olarak değerlendirebilir miyiz? Veya uzun süre hareketsiz ve dik oturduğu postür, babasının zulmedici duruş sistemiyle nasıl ilişkilendirilebilir?

Aynı zamanda evli olan Schreber, ilk hastalanışından sonra eve geri döndüğünde eşi Dr. Flechsig'e beslediği minnet duygusunun bir göstergesi olarak masasında yıllarca onun resmini bulundurmıştır. Schreber iyileştikten sonra eşiyle mutlu bir evlilikleri olduğunu ama bir çocuk sahibi olma umutlarının hayalkırıklığıyla sonuçlandığını bildirmiştir.

Hastanede yatışı esnasında Dr. Flechsig'in kendisine karşı kötü niyetli bir tedavi uyguladığına yönelik hezeyanlı düşünceleri, doktorun doğaüstü bir güçle Schreber'in sinirlerine etki ettiği düşüncesine evrilerek, mistik bir hal almaya başlamıştır. Dr. Flechsig'in Tanrı'nın ışınlarını kötüye kullandığı fikri daha sonra, ilahi ışınların kendi bedeniyle doğrudan temasa geçtiği düşüncesine dönüşmüştür. Hatta ilahi ışınlar aracılığıyla kadına dönüştürülme işleminin tamamlanmasının sorumlusu olarak Dr. Flechsig'i görmüştür. Schreber, bir şekilde ilahi ışınların lideri olmanın yolunu bulan Dr. Flechsig'in onu kadına dönüştürme niyetini fark ettiğinde erkekliğini kurtarmak uğruna ölmeyi istemiş, yemek yemeyi reddetmiştir. Bir keresinde banyoda intihar girişimi sırasında mucizevi ışınların etkisiyle *bacaklarının arasında erkeklik organına benzemeyen bir şey hissettiğini* belirtmiştir (Schreber, 2015, s.77). Schreber aynı zamanda kendi deneyimlerinin insanlığa katkıda bulunacağına ve dini gerçeklerin önemli bir kaynağı olduğuna inanmaktaydı.

1902’de mahkemenin, Schreber’in psikozunun zarar verici nitelikte olmadığı ve kendi işlerini görmesinde bir engel oluşturmadığı kararını almasıyla Schreber, akıl ehliyetini yeniden kazanmıştır. Karısı ve evlatlık kızıyla birlikte geçirdiği beş yılın ardından, hastalığının nüksetmesiyle tekrar akıl hastanesine yatırılmış ve 1911 yılında vefat etmiştir.

2.3.1.1. Freud’un Schreber Vakasına Yorumu

Freud, C. G. Jung’un önerisi üzerine Akıl Hastalığının Hatıratı (1903) metnini keşfetmiş ve 1911 yılında yayınladığı “*Bir Paranoya Olgusunun Otobiyografisi Üzerine Ruh Çözümsele Notlar*” isimli eserinde Schreber’in anıları üzerine yaptığı çalışmalarla psikoza özgü bilinçdışı süreçleri açıklamıştır. Freud bu vakayla psikoza ilişkin mekanizmayı ele alırken, Schreber ile hiç tanışmamış, yalnızca Schreber’in metninde kendi ağzından aktardığı bilgileri kullanmıştır. Paranoyak hezeyanın bastırılmış edilgen eşcinsel arzulara karşı geliştirilen bir savunma olduğunu bu olgu incelemesi aracılığıyla öne sürmüştür. Böylece Freud, histerik ve obsesif nevrozların yapılanmasını araştırmanın yanı sıra, psikozun yapılanmasına dair çalışmalarını; Schreber’in hatıratını inceleyerek derinleştirmiştir.

Schreber’in dünyayı kurtarma ve insanlığa mutluluk durumunu geri verme görevinin kadına dönüştürölme koşuluyla gerçekleşebileceği noktasında Freud; bunun hiçbir kaçınma ihtimalinin olmadığı, Dünya Düzeninin zorunluluğundan geldiğini belirtmiştir. Ona göre, Schreber’in varsanlı hezeyanının merkezinde kastre edilmesi yoluyla kadına dönüşümünün gerçekleşmesi düşüncesi yatmaktadır. Öyle ki Schreber, Tanrısal ışınlarla temasa giren tek insan olduğunu düşünmekte ve dışı sinirlerin bedenine iletilerek Tanrı tarafından döllenip, yeni bir insan ırkının oluşacağına inanmaktadır. Ancak bu koşulla insanlığı kurtarabilecektir.

Başlangıçta Schreber'in kötülük görme hezeyanın kışkırtıcısı Dr. Flechsig'in kendisidir :

“Dünya Düzeninin erkeklikten çıkarma eğilimini bilen Dr. Flechsig, ışınların lideri olmanın bir yolunu buldu. Böylece bana yönelik bir tuzak kuruldu. Tuzağın amacı; hastalığımın tedavisinin mümkün olmadığı anlaşıldıktan sonra kadın vücuduna dönüşen bedenimi başka bir insana teslim ederek, onun cinsel istismarına mecbur bırakmaktı (Schreber, 2015, s.75).”

Schreber'in başta hayranlık duyguları beslediği Dr. Flechsig'in bir kötülük edene dönüşümünü Freud; eşcinsel arzu temeline dayandırarak profesöre beslenen aşkın, tersine dönmesiyle açıklamıştır. *“Gözlemler kötülük edenin bir zamanlar sevilmiş biri olduğu konusunda hiçbir kuşkuyla yer bırakmaz (Freud, 1996b, s.173).”* Freud, paranoyak hezeyanın özünde yatan çatışmanın “Bir erkeği sevme” düşlemiyle ilişkili olduğunu öne sürmüş ve bu varsayımı bir önerme dizisiyle doğrulamaya çalışmıştır :

-“Ben onu (bir erkeği) seviyorum.” -Düşüncesinde yüklem, kötülük görme sanrıları tarafından yadsınarak ;

-“Ben onu sevmiyorum, ondan nefret ediyorum.” -Düşüncesine dönüşür. Bu önermenin nedeni başka bir önermeyle açıklanır;

-“O bana kötülük ediyor.” - Böylece eşcinsel arzu yansıtma mekanizması yoluyla tersine çevrilir (Freud, 1996b, s.173).

Paranoyanın mekanizmasına dair ortaya koyduğu bu önermelere dayanarak Freud; bilinçli düşünce tarafından kabul edilmesi güç olan eşcinsel arzu düşlemine, hastanın kötülük görme hezeyanıyla yanıt verdiği görüşünü benimsemiştir.

Schreber'in söyleminde duyduğumuz bu kötülük görme hezeyanı, kaygı veren kastrasyon düşleminin kutsal görevle ilişkilenmesi yoluyla yerini kurtarıcı hezeyanına bırakmıştır. Böylece eşcinsel düşlem bir akla uydurma işlemi aracılığıyla Schreber için daha kabul edilebilir bir hal almıştır. Bu kötülük görme hezeyanın geçirdiği dönüşümden sonra kötülük eden, onu ilahi ışınlarıyla kutsayan Tanrı olmuştur :

“Tanrıyla temasının başladığı zamanlardan bugüne vücudum sürekli olarak ilahi mucizelerin hedefi oldu (Schreber, 2015, s.142).”

“Dünya Düzeni, ben istesem de istemesem de erkeklikten çıkarılmama hükmediyordu ve kadına dönüştürülme düşüncesine teslim olmaktan başka çarem yoktu. Erkeklikten çıkarılmanın amacı, ilahi ışınlar tarafından döllenerek yeni bir insan ırkı yaratmaktan başka bir şey değildi (Schreber, 2015, s.161).”

Freud, libidonun daha önce hayran olunan insanlardan –burada Dr. Flechsig’den- çekilerek bastırma mekanizmasının işlevini ortaya koymuştur. Paranojada olan şey temelde; dış dünyadan yatırımını çeken libidonun, gerçekte yeniden dış dünyadaki nesnelere/insanlara geri dönerek *yansıtma* işlemine uğramasıdır. Buradan yola çıkarak Freud, içsel olarak yerine hiç yazılmamış olanın dışarıdan geri döndüğünü söylemektedir. Dolayısıyla sanrılar aracılığıyla kişinin yapmaya çalıştığı şey aslında dünyayı yeniden yapılandırma çabasıdır. *“Patolojik bir ürün olarak değerlendirdiğimiz hezeyan oluşumu aslında bir iyileşme girişimi, bir yeniden yapılanma işlemidir (Freud, 1996b, s.181).”*

Schreber’in hezeyanının temelindeki kadına dönüştürülme arzusunu; babasının kastrasyon tehditine karşı edilgen bir konumu üstlenmesiyle ilişkilendiren Freud; hezeyanın ardındaki mekanizmayı bu yönüyle nevrozun dinamiğine benzetmiştir (Quinodoz, 2017, s.117).

2.3.1.2. Schreber Vakasının Lacan’ın Kuramı Çerçevesinde İncelenmesi

Bu bölümde Lacan’ın “Psikozlar” isimli seminerinde psikozun yapılanmasına özgü temeli açıkladığı “Baba-nın Adı”, “Forclusion” (hesaptan düşme), Ayna Evresine Gerileme ve İmgesel Çözülme kavramları, Lacan’ın Schreber’in psikozuna dair getirdiği yorumlarla paralel olarak incelenecektir.

2.3.1.2.1. Psikozda İmgesel Çözölme ve Ayna Evresine Gerileme

Ayna evresinde bebek, kendi bedeninin dağınık parçalarının sürekliliğini, bir üçüncünün adlandırıcı işlevi aracılığıyla kazanır. Özne için yapılandırıcı olan bu adlandırma işlemiyle;

- Tek parça beden imgesinin oluşumu
- Özdeşim kapasitesinin gelişimi
- Benliğin temellerinin atılması
- Ötekinin adlandırması işlevleri yerine getirilerek kaygı yatıştırılmış olur (Arslantürk, 2017).

Simgeselin alanından, yani bir Öteki'nden gelecek *“Bu gördüğün sensin.”* adlandırması kişiyi imgesel kapılmadan korur. Psikozda ise kişinin kendi (a) ile kendinin benzeri (a') arasındaki imgesel bağa Öteki'nin yatıştırıcı işlevinin gelmediğini görürüz. Böylece psikozda imgesel ve simgesel alanların gerçeklikte geri döndüğüyle karşılaşırız. Schreber'in söyleminde bunu görmek mümkündür :

“Sadece genel hatlarıyla tarif edebileceğim şeyler hatırlıyorum; öyle ki bir süreliğine ikinci, zihinsel olarak daha aşağı bir şekil içinde var olduğumu hissettim. Mucizelerle böyle bir şeyin gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini ya da sinirlerimin bir kısmıyla ikinci bir bedene konup konamayacağım konusunu muallakta bırakmalıyım. Ancak böyle bir ihtimali işaret eden şeyler hatırladığımı tekrar tekrar söyleyebilirim. Bu ikinci aşağı şeklin içindeyken daha az entelektüel gücüm olduğunun bilincine varıyordum ve bana, benden önce benden daha zeki olan bir başka Paul Schreber'in var olduğu söylendi. Çok iyi bildiğim soyağacımda benden önce başka hiç Daniel Paul Schreber yoktu; sanırım sinirlerimin hakimiyetini tamamen ele geçirdiğimde bu öbür Daniel Paul Schreber'in ben olduğumu düşünmekte haklıyım (Schreber, 2015, s.87).”

Burada görüldüğü üzere Schreber, kendisi (a) ve kendisinden daha zeki olduğunu varsaydığı Schreber'i (a') başka biri olarak algılamakta ve varlığından emin olduğu bu öteki Schreber'i gerçeklikte, yani aile soyağacında aramaktadır.

Psikozda fallusun ayırma işlemini gerçekleştiremeyerek, a nesnesinin ayrışmadığını; başka bir deyişle kastrasyona uğramadığını görürüz. Bundan dolayıdır ki psikotik özne fallik anlamdan muaf kalmıştır. Fallik anlam özneyi ötekinin alanında simgesel bir konuma yerleştirir. Fallik anlamdan serbest kalan öznenin dürtülerinin sınırlanamadığı, arzusunun düzenlenemediği ve ötekinin alanına yönelemediği görülür. Böylece psikotik özne, gerçeklikteki anlam arayışına sanrılar yoluyla yanıt verir. Öteki (Dr. Flechsig ve Tanrı) için doyum nesnesi olan Schreber'de gördüğümüz hezeyanlı düşünceler tam da buraya denk gelmektedir. Tanrı'nın ışınlarıyla kutsandığı ya da Dr. Flechsig'in onu kadına dönüştürme fikriyle meşgul olan Schreber'in çabası, anlamın kendinden geçtiğine işaret eden bulgulardır (Vanier, 2018).

Schreber'in Tanrı ve Dr. Flechsig ile kurduğu diyaloglarda işitsel halüsinasyonları görürüz. Halüsinasyonlar ayna evresine gerileme etrafında düşünüldüğünde, kişinin duyduğu sesler esasen onun kendi gerçekliğinin yaratımıdır.

“Doğrudan hissettiğim şey şu ki, iç ses olarak konuşan sesler, uzun iplikler gibi zihnimin içine giriyorlar ve oraya yerleştirdikleri ceset zehriyle acı verici bir tedirginlik hissi yaratıyorlar (Schreber, 2015, s.192).”

Psikotiğin aradığı anlamı, gerçekte; hezeyanlar ve halüsinasyonlarda bulmaya çalıştığını Schreber örneğinde görürüz. Schreber; *“Cinsel birleşmeye boyun eğen bir kadın olmak gerçekten hoş olmalı (Schreber, 2015, s.60)”* düşüncesiyle bedeninde deneyimlediği durumun kaynağını Tanrı'da bulmaktadır.

2.3.1.2.2. Baba-nın Adı Metaforunun Hesaptan Düşmesi

Psikozun ortaya çıkabilmesi için o güne kadar hiç ruhsal alana yazılmamış olan baba metaforunun, kişinin kendisi (a) ile benzerinin (a') arasındaki imgesel bağa gelmesi gerekir (Arslantürk, 2017). Lacan'a göre; psikozun başlayabilmesi için Baba-nın Adı'nın dışarıda bırakılması, yani Öteki'nin yerine asla gelmemiş olanın, özneye simgesel bir zıtlıkta çağırılmış olması gerekir (Akt. Vanier, 2018, s.140). Lacan'ın Baba-nın Adı'nın men edilmesi (forclusion) olarak ifade ettiği işlem; psikotik işleyişte a - a' diyalektiğinin ayrılmamış ve yasanın ruhsal alana hiç yazılmamış olmasıdır. Burada yasanın getireceği sınırla hazzın düzene koyulamadığı durumla karşılaşırız. Bundan dolayıdır ki psikotik özne, -tıpkı Schreber'in Tanrı'nın kadını olduğunu varsaydığı duruma benzer şekilde- ötekinin hizmetinde ve öteki için bir arzu nesnesidir.

Yasaya tabi olmayan ve ayrılmamış Öteki figürünün temel gösteren olarak ruhsallıkta yerini işaretleyemediğinde, baba metaforunun etkisini gösteremediğini görürüz. Bu durumda özne fallik anlamdan muaf bir şekilde simgesel düzenin dışında kalır. Psikotik öznenin hezeyanlar aracılığıyla kurgulamaya çalıştığı şey, gerçekliğe fallik bir anlam verebilme çabasıdır (Vanier, 2018, s.139).

Schreber'in psikotik açılımı onun milletvekilliğine adaylığını koyduğu ve senato başkanı olacağı bildiriminin yapıldığı dönemlere denk gelmektedir. Bu konumlar simgesel birer temsili taşıdığından, Schreber'i simgesel bir konuma çağırmaktadır. Schreber ise bu simgesel konumun çağrısına hezeyanlarıyla yanıt vermektedir. Baba'nın Adı metaforu hesaptan düştüğünde, işte böyle bir konumun ruhsallığın dışında kaldığı durumla karşılaşırız. *“Psikotik özne konuştuğu dili bilmez. Bu dil simgesele yazılamaz ve gerçekte geri döner (Akt. Castanet, 2017, s.44).”* Gerçekliğin konuşmaya başladığını gösteren halüsinasyonlar bunun en iyi örneklerindendir.

“Başka bir zamanda kendimi kutsanmışlık konumuna yükselmiş gibi hissettim; gökyüzünün tepelerinden aşağıya bakınca dünya altımda mavi bir kubbe gibiydi, görkemli ve harika bir görüntüydü (Schreber, 2015, s. 88).”

“Başımın etrafı ışık parıltısıyla çevriliydi; tıpkı İsa’nın başında görülen ışık halesi gibi, ama kıyaslanamaz şekilde daha zengin ve parlak. Bu ışık tacının yansıması o kadar güçlüydü ki bir gün yanıma gelen Dr. Quentin’i göremez oldum (Schreber, 2015, s.90).

Anneyle bebek arasındaki diyalektikte bebek, ötekinin arzu nesnesi konumundadır. Lacan bunu fallus kavramıyla açıklar; *Fallus*, imgeselde arzu nesnesinin bir temsilidir. Arzu nesnesi konumundaki bebek, arzulayan bir özne olarak doğuşunu ötekinin eksikli oluşunu fark etmesine ve bu bağlamda yasaya borçludur. Psikotik kişi imgesel fallus, yani yasaya tabi olmayan ötekinin arzu nesnesi konumundadır. Erotomanik hezeyana baktığımızda arzulayan-arzulanan diyalektiğini görürüz. Ondan zevklenen bir ötekinin arzu nesnesi konumundaki psikotik ile ötekinin arasındaki bağa yasa girmemiştir. Buna Schreber’den örnek verecek olursak, Schreber’in ötekisinin ondan zevklenen Tanrı olduğunu görürüz.

“Tanrı’yla temasımın başladığı ilk zamanlardan bugüne dek, vücudum daimi olarak ilahi ışınların hedefi oldu (Schreber, 2015, s.142).”

Schreber’den zevklenen sadece Tanrı değildi;

“Dr. Flechsig’in bana karşı ruh cinayeti işleme ve bedenimi dışı bir fahişeye dönüştürme planından Tanrı’nın haberdar olduğu fikri aklıma çok sonraları geldi (Schreber, 2015, s.77).”

Tüm bu hezeyanlarda gördüğümüz, ötekinin nasıl sınırsız ve her şeye muktedir olduğudur.

2.3.2. Aimée Vakası

Lacan'ın psikanalize girişı, ona psikozun kapılarını aralayan Aimée vakası ile olmuştur. Lacan'ın sevilen olarak adlandırdığı Aimée'nin gerçek adı Marguerite Anzieu'dur. Aynı zamanda Fransız psikanalist Didier Anzieu'nun da annesidir. Aimée, 1931 yılında Paris'te "Everything is Going Well" (Her Şey Yolunda) isimli tiyatro oyunun sahneleneceğı gün, ünlü tiyatro sanatçısı Huguette Duflos'a bıçaklı bir saldırıda bulunmuştur. Yakalandıktan sonra kendisiyle yapılan sorgulamada, "*Duflos'un sahnede kendisini taklit ettiğı için ondan intikam almak istediğini*" söyleyen Marguerite; bu olayın ardından iki ay St. Lazare Hapishanesi'nde kalmış, daha sonra St. Anne Hastanesi'ne kapatılmış ve burada hezeyanlı halinin yerini pişmanlık ve sakinliğe bıraktığı görülmüştür. O dönemlerde St. Anne Hastanesi'nde psikiyatrist olan Jaques Lacan, Aimée ile burada tanışmış ve onunla bir buçuk yıl sürecek klinik görüşmeler yürütmüştür. Lacan, "kendi kendini cezalandırma paranoyası" konulu tezinin büyük bir kısmını, kendisini derinden etkileyen Aimée vakasına ayırmıştır. Aimée'nin öyküsünün Lacan'a dokunaklı gelen tarafı, onun sevmekten yoksun biri olmasıdır (Abrevaya, 2018, s.14).

Marguerite Anzieu'nun psikozunu anlayabilmek için yaşam öyküsüne değinmek gerekir. Fransa'nın bir köyünde yaşayan ailenin, Marguerite'nin kendisiyle aynı adı taşıyan ilk çocuğı 5 yaşındayken "*Yanmakta olan bir fırının ağzında, annesinin gözleri önünde yanarak ölmüştür*" (Akt. Abrevaya, 2018). İkinci çocuk 1887 yılında doğan Elisé, Marguerite 9 yaşına gelene kadar onun bakımını üstlenmiştir. Marguerite'nin doğumundan bir yıl önce de anne, ölü bir çocuk doğurmuştur. Hem ölü bir çocuk dünyaya getirmenin hem de 5 yaşındaki çocuğunun yanarak ölmesinin annede büyük bir sarsıntı yaratmıştır. Ardından yanarak ölen Marguerite'yi ikame etmek üzere 1892 yılında dünyaya getirdiğı çocuğına, Marguerite adını vermiştir. Abrevaya'nın (2018) aktardığına göre, Didier Anzieu annesinin durumunu şu şekilde açıklamıştır; "*Annem ölen kızın yerine doğmuştu. Yeniden bir kız doğduğı için ona aynı ismi vermişler. Yaşayan bir ölü gibi. Annemin hayatını cehennemin ateşinden kaçmakla geçirmesi işte ona yüklenen bu adın dayanılmaz ağırlığındandı.*" (Abrevaya, 2018, s.18)

Yaşadığı iki kayıptan sonra annesi Marguerite’yi diğer çocuklarından ayrı bir yere koymuş, tüm umudunu ona bağlamıştır. Halihazırda isminin verdiği ağırlığın yanına bir de annenin özel çocuğu olma yükü eklenmiştir. Marguerite, Lacan’a annesiyle arasındaki özel bağı anlatırken “*İki arkadaş gibiydik*” ifadesini kullanmıştır. Buradan çıkacak sonuç; Marguerite’nin annesini bir arkadaşı gibi görmekte olduğu ve onun bakımını üstlenen ablası Elise’i ise annesi olarak görmesidir. Marguerite’nin otoriter babasına ise çoğunlukla karşı çıktığı bilinmektedir (Leader, 2016, s.269).

Marguerite postanede iş bulunca, ablası Elisé ile eşinin yanına taşınmıştır. Burada René ile tanışmış ve babasının tüm itirazlarına rağmen onunla evlenmiştir. Hamile kalan Marguerite, tıpkı annesi gibi ölü bir çocuk dünyaya getirmiştir. Bu sırada abla Elisé kocasını savaşta kaybetmiş, rahmi alınmış ve çocuksuz kalmıştır. Lacan’ın “onun hayatının en kritik olayı” olarak nitelendirdiği olay gerçekleşmiş ve abla Elisé kız kardeşinin evine yerleşmiştir. Anne olma arzusuyla yanıp tutuşan abla, evin tüm sorumluluklarını üstlenmeye, Marguerite’yi yerinden etmeye başlamıştır. Hatta küçük Didier’i sahiplenmiş, onun tüm gelişimini kontrol altına almış ve tüm bunlar olurken ihmal edilen René’yle de ilgilenmeye başlamıştır. Artık Marguerite’nin ne çocuğu ne kocası ne de evi üzerinde bir söz hakkı kalmıştır. Tüm bunlar Marguerite’nin hezeyanlarını tetiklemiştir. Psikozunun tetiklenişi aslında ilk hamileliğine denk gelmektedir. Hamileliği süresince iş arkadaşlarının onun arkasından işler çevirdiğine inanmış ve bebeğinin ölmesini istediklerini düşünmüştür. Trajik bir şekilde Marguerite ölü bir kız bebek doğurmuştur. Ona göre bunun tek sorumlusu, doğumdan sonra nasıl olduğunu merak edip arayan eski iş arkadaşıdır. Bu olanlar neticesinde Marguerite’nin hezeyanlı düşünceleri daha sistematik bir hal almıştır. İkinci kez hamile kaldığında dünyaya getirdiği bebeği için çevredeki her şeyi tehdit unsuru olarak görmeye başlamıştır. Ünlü bir romancı olma umuduyla Amerika’ya gitme hayalleri kurduğu dönemde ilk yatışı gerçekleşmiştir. Bu dönemde insanların onunla alay ettikleri, düşmanca tutumlar içine girdikleri ve oğlunu öldürecekleriyle ilgili hezeyanları görülmeye başlamıştır. Hastaneden çıktıktan sonra oğlu Didier’i ablası ve kocasıyla bırakarak, ünlü bir yazar olma hayalini gerçekleştirmek üzere Paris’e taşınmıştır. Bu

süreçte düzenli aralıklarda oğlunu görmeye gitmiş ancak artık evin ve oğlunun üzerinde bir etkisi kalmadığını fark etmiştir. Bu yabancılaşmayı gerçekdışı düşüncelerle telafi etme yoluna girmiştir (Abrevaya, 2018, s.20). Hem oğlunun hayatının tehlikede olduğu kötülük görme hezeyanları hem de ünlü bir yazar olacağına dair büyüklük hezeyanları patlak vermiştir. Bundan 6 yıl sonra, oğlunu öldüreceği tehdidini taşıyan tiyatro sanatçısı Huguette Duflos'u bıçaklamıştır. Hapse girdikten sonra ise hezeyanı durulmuş ve garip bir şekilde şu soruyu sormuştur; “*Bunu nasıl düşünebildim?*”

Peki tüm bunlara Lacan nasıl yorum getirmiştir? Lacan, Marguerite'nin psikozunu *kendini cezalandırma paranoyası* olarak tanımlamıştır (Abrevaya, 2018, s.21). Giderek onun yaşamını ele geçiren ablasına karşı savunma yollarını kullanamış, ona karşı çıkamamıştır. Bunun sonucunda ablaya duyulan öfke, -kötülük görme hezeyanları yoluyla- gerçekte geri dönmüştür. Marguerite temelde ablasına duyduğu nefretini eski iş arkadaşına veya Duflos'a yönelttiğinde, onları kötücül nesneler olarak işaretlemiştir. Diğer taraftan da yoğun minnettarlık duyguları beslediği ablası, kendisinin hiçbir zaman gerçekleştiremediği kadınsı benlik idealine sahip olduğundan; Marguerite, ablasının yerine geçmiş kötücül nesne olan Duflos'a saldırdığında, aslında kendi imgesine saldırıyor olmuştur (Leader, 2016, s.278-279). İşte kendini cezalandırma paranoyası Lacan'a göre buraya dayanmaktaydı.

Lacan daha sonraları tekrar ele aldığı Aimeé vakasına, bir Erotomani yorumu getirmiştir. Erotomanide kötücül öteki, tümgüçlü biri olduğundan; Aimeé'nin hezeyanları ünlü yazarlar ve sanatçılar etrafında dönmekte olduğu görüşünü eklemiştir. Aynı zamanda Lacan, Marguerite'nin hezeyanını saldırgan eylemden kaçış olarak değerlendirmiş ve Marguerite'nin oğlunu bırakarak Paris'e gitmesinin, çocuğunu öldürmeye yönelik bir eylemden kaçmanın bir yolu olduğunu söylemiştir. Aslında Marguerite'nin öldürme dürtüsünden kaçmak üzere gittiği Paris'te birini bıçaklaması yani öldürme dürtüsünün gerçekleşmesi; hezeyanın birbirine zıt iki özelliği barındırdığını göstermektedir. Hem öldürme dürtüsünden kaçmakta, ama aynı zamanda da gerçekten birine saldırmaktadır. Tam da bu noktada Lacan'ın *kendini cezalandırma paranoyası* dediği şeyi görürüz; Aimeé, ablasının üzerinde tümüyle söz sahibi olduğu oğlunu

kaybetmiştir. Eğer oğlunun yaşamını tehdit eden unsurları ortadan kaldırmazsa, oğlunu koruyamayan suçlu bir anne olacaktır. Her ne kadar Marguerite'nin hezeyanı, tehlikede olduğunu varsaydığı oğlunu kurtarma görevini üstlense de, suçlu bir anne olmamak adına yaptığı saldırgan eylem sonucunda onu kaybetmiştir. Özetlemek gerekirse; Marguerite, Duflos'a saldırmıyorsa suç işlemiş bir anne olarak mimmenecek ve oğlunu tehlikeden koruyamayıp onu kaybedecekti; saldırdığında ise yine sonuç değişmeyecek, bu kez oğlu ablasının sorumluluğunda olacak ve yine onu kaybedecektir.

2.3.3. Victor Tausk - Şizofreni Makinası

Victor Tausk, şizofreninin etki makinası olarak adlandırdığı yapıyı, şizofreni hastalarının çoğunlukla bir makinanın ya da bir gücün etkisi altına alındıklarına dair hezeyanlı düşüncelerini veya bu doğa üstü gücün bedenleri üzerindeki etkilerini açıklamak için kullanmıştır. 1919 yılında yayımlanan “Şizofreni Makinası” adlı eserinde hezeyanlı düşünceler içindeki bir hastanın kendi bedenine etki eden bir mekanizmanın temelinde, onun bedeninin dış dünyaya yansımalarını temsil eden bir yapı olduğuyla ilgili bir vaka sunar.

Emma A. vakası somatik paranoya vakasıdır. Emma A. gözlerinin kafasında olması gerektiği biçimde durmadığından, yuvalarından çıkıp tersine döndüklerinden şikayet etmektedir. Bunun sorumlusu olarak da çok sevdiği erkek arkadaşını görmektedir. Çünkü “gözleri döndüren kişi” olarak suçladığı erkek arkadaşının etkisi altına alınmıştır (Baudin, 2008, s.63). Tausk bu vakada, olgunun kendisindeki içsel değişimi, erkek arkadaşının kötücül güçleriyle bağdaştırmasından hareketle paranoid yapının temelini ele almıştır. Olgunun içsel değişimine dair hissiyatını dışarıdaki bir kaynağa (erkek arkadaşına) yansıtması, beraberinde paranoid hezeyanlar ve halüsinasyonları getirmektedir. Bunun sonucunda doğa üstü hisler, yaşantılar ve görüntüler oluşmaktadır. Tausk, böyle bir etki makinasıyla ortaya çıkan tabloda hastanın artık sadece etki altına alınmakla kalmayıp, ona kötülük eden ile özdeşleştiğini ifade etmiştir (Tausk, 2016, s.10).

Başka bir vakada Natalija A. isimli hasta, kullanılması yasak olan ve aynı zamanda kendi bedenine benzeyen bir aletin etki mekanizması altında olduğunu iddia etmektedir. Bu alet başkası tarafından idare ettirilmekte ve alette olup biten her şeyin aynısı hastanın bedeninde de meydana gelmektedir. Öyle ki hastanın cinsel dürtüleri dahi makinanın bünyesinde üretilmektedir. Hasta makinanın kollarını, bacaklarını, vücudunu tarif edebilirken; başının kendi başı mı aletin başı mı olduğundan emin olamamaktadır. Hastanın bu tereddütünü Tausk, makinanın başını hastanın kendi başı olduğunun ispatı olarak görmüştür. Bu vakadan çıkan sonuç; makinada olan tüm değişimlerin etkisini hastanın kendi bedeninde hissetmesidir (Tausk, 2016, s.14-17).

Victor Tausk, şizofreni hastalarının düşüncelerinin başkaları tarafından okunduğu, yayıldığı, kontrol edildiğine dair bulguların, çocuğun ebeveynlerinin onun aklından geçen düşünceleri bildiklerini varsaydığı erken çocukluk dönemine denk düştüğünü söyler. Kendi varlıklarıyla ötekinin varlığı arasındaki ayrımı tanıyamayan hastaların, kendi öznelliklerine dair farkındalıkları olmadığına dikkat çeken Tausk, bu bulguları ego sınırlarının kaybı olarak adlandırmıştır (Tausk, 2016, s.20-22).

Libidinal engellenme sonucunda ego gerçeklikle baş etmekte zorlanır ve ruhsallığın zayıf bölümlerine gerilemeyle psikotik oluşumlara dair bulgular ortaya çıkmaktadır (Tausk, 2016, s.24-25).

Kişinin organlarının kendisine ait olmadığına inandığı ya da ellerinin, kollarının, bacaklarının dışarıdan müdahaleyle hareket ettirildiğine dair bulgular “Balmumu Esnekliği” olarak bilinen *Flexibilitas Cerea*’ya özgüdür. Kişi, kendi organlarını hareket ettiremez, ancak bir başkası tarafından duruş şekli verilebilir. Kişilerin kendi bedenlerine yabancılaştıkları bu durumu Tausk, erken döneme hatta daha da geriye, anne karnındaki evreye dönüştürmüştür. Anne karnındaki bebeğin, annesinin bir nevi etkisi altında olmasına çok benzer bir şekilde Tausk; şizofreni hastalarının adeta bir makinanın etkisi altına alındıklarına dair hezeyanlı bir düşünce sisteminden söz etmektedir. İşte tam da bu noktada Tausk, metninde sunmuş olduğu vakalarla benliğin birbirinden ayrı halde bulunan parçalarının henüz bir araya gelmediği arkaik döneme gerileme ile dil öncesi

döneme gönderme yapmaktadır. Böylece Tausk; psikotik öznenin kendi bedeninin bir yansıması olduğunu varsaydığı makina tarafından zulme uğradığına dair hezeyanlı düşünceleri ile dil öncesi dönem arasındaki ilişkiyi göstermiş bulunmaktadır.

2.4. Savunma Mekanizmalarına Giriş

Sigmund Freud, 1894 yılında yayınlanan “Savunma Psikonevrozları” adlı makalesinde ilk kez söz ettiği savunma kavramını; benliğin baş edemediği uygunsuz düşünce ve duygulara karşı geliştirilen bir mekanizma olarak tanımlamıştır. Daha sonraları savunma kavramı yerini “bastırma”ya bırakmıştır (Freud, 2011, s.36). 1895’te “Histeri Üzerine Çalışmalar” adlı eserinde ise Freud savunma mekanizmalarının, bilinçte kalmasının tehdit oluşturduğu hastalıklı düşüncelerin bilinçdışına bastırılmasında rol oynadığını söylemiştir (Quinodoz, 2017, s.26-27). Freud bu yapıtında aynı zamanda konversiyonun da oluşumunu açıklamıştır. Elizabeth von R. vakasıyla birlikte, bilinçdışına bastırılan dayanılmaz tasarımların bastırılrsa dahi bunun kesin çözüm olmadığını ve bir yerde konversiyonun gerçekleştiğini (ruhsallıktan bedene döndürme; ağrılar, uyuşmalar vb.) gözlemlemiştir (Quinodoz, 2017, s.26). 1926’da yayınlanan “Ketlenme, Belirti ve Kaygı” eserine kadar bastırmanın kaygıyı beraberinde getirdiğini düşünen Freud, bu eserinde savunma mekanizmalarını yeniden ele almış ve bu kez kaygının bastırmaya yol açtığını savunmuştur (Quinodoz, 2017, s.239). Özetle Freud, öznenin uygunsuz düşünceyi bilinçdışına iterek bastırdığı fikrinden hareketle, nevrotik semptomların oluşumunu savunma mekanizmalarının özellikle -bastırmanın- kullanılmasıyla ilişkilendirmiştir.

Psikanalitik açıdan ruhsal örgütlenmenin anlaşılmasında kişilerin kullandığı savunma mekanizmalarının işleyişini ele almak önemlidir. Savunma mekanizmaları ruhsallığı tehdit edecek herhangi bir duyguyla (kaygı gibi) baş etme görevi görürler. Psikanalitik teoride savunma mekanizmaları temelde ikiye ayrılır. Laughlin’e göre ilkel savunmalar da denilen alt düzey savunmalar, kendilik ile nesnel gerçeklik arasındaki sınırlarla ilgilidir (Akt. McWilliams, 2017, s.121). İkincil savunmalar denilen üst düzey savunmalar ise, daha olgun ve kapsamlı işleyen savunmalardır. Çeşitli çalışmalarında

savunma mekanizmalarından bahseden Freud; bastırma, regresyon, sublimasyon (yüceltme), inkar (yadsıma), yapma bozma, bölme (splitting), karşıt tepki oluşturma, yansıtma ve dissosiyasyon (yarılma) mekanizmalarına değinmiştir. Bu bölümde ilkel savunma mekanizmaları ele alınacaktır.

2.4.1. Psikozda Kullanılan İlkel Savunma Mekanizmaları

Melanie Klein ilkel savunmaları, bebeğin arkaik yok edilme düşlemlerinin ve saldırganlık dürtülerinin yarattığı kaygıyla baş edebilmenin bu yolu olarak açıklamıştır (Göka ve diğerleri; 2006). İlkel savunma mekanizmaları, psikotik işleyişte gerçeklik ilkesiyle bağın kurulamadığı, tutarlılığın, ben ile ben olmayan arasında ayrımın olmadığı dil öncesi gelişim dönemiyle bağlantılı olarak işleyen bir süreci önceler.

2.4.1.1. Regresyon (Gerileme)

Freud, paranoyanın libido nesneden geri çekildikten sonra özel bir amaca hizmet ettiğini düşünmektedir. Buna göre; paranoyak psikozda nesnelerden yatırımını çekmiş olan libido kişinin gelişim dönemlerinin en zayıf noktasına gerilemektedir. Burada narsisizm evresine gerileme söz konusudur. Çünkü libidinal yatırım sadece kişinin kendi benliğine dönmüştür. Freud bunu şöyle açıklar: *“Paranoyak psikozların narsisizm evresinde bir saplanmaları olduğunu kabul etmek gerekir. Yüceltilmiş eşcinsel düşlemlerden narsisizme doğru geri adımın uzunluğu paranoyak psikozlara özgü olan gerilemenin ölçüsüdür (Freud, 1996b, s.182).”*

Freud’a göre en ilkel mekanizma olan regresyon, çocukluktaki geçmiş deneyimlere dönme ve oradaki bir yaşantıyı tekrar uyandırma çabasıdır (Freud, 1998, s.64).

2.4.1.1.1. Ayna Evresine Gerileme

Ayna evresinde beden - ben oluşumunun öteki tarafından adlandırılması işlevinden kuramsal bölümde bahsedilmiştir. Adlandırma işlevi, bebeğin ilk narsistik örselenmesinin işaretiyle kendine yabancılaşmasını keşfetmesinin önünü açmaktaydı. Bu işlev yerine getirilmediğinde; henüz kendi benliğini ötekinden ayıştıramamış bebek için ötekinin bakışı, sesi gibi nesneler simgeleşmeden kalır. Bir psikotiğe kulak verdiğimizde akıcı ve bütünlüklü bir anlatımın olmayışı veya bu çalışmanın bulgularında da görülebileceği üzere kişilerin durumları, olayları ya da algılanan nesneleri adlandırmada zorluk yaşamaları ayna evresine gerileme etrafında düşünülebilir. Paranoyak psikozda ise bakışın tehditi altında kalan kişinin perseküsyon hezeyanlarıyla karşılaşırız.

2.4.1.1.2. Şizoid-Paranoid Döneme Gerileme

Melanie Klein, erken dönemde henüz bütünleştirme yetisine sahip olmayan bebeğin, iç dünyasını parçalı olarak yaşantıladığını söyler. Dünyaya gelen bebek, burada annesinin karnındaki bütünsel ilişkiden mahrum kalmış hisseder. Besin kaynağını aldığı, anneyle füzyonel bağı sürdürmesini sağlayan meme, bir yandan doyurucu olurken diğer yandan da yoksun bırakıcı olabilmektedir. Bunun getirdiği kaygıyla bebek, memeye sahip olmak adına ona açgözlülükle saldırır. Çünkü arzusunu erteleyemeyen bebek için istediği an memenin ağzına verilemiyor olması, onda haset duygusu uyandırır. Bu yoksun kalmışlık hissiyle baş edebilmek için bebek, iyi meme ve kötü meme şeklinde ikiye ayırır ve iyi nesneleri ölüm dürtüsünün yıkıcılığından kurtarmak için bu kötü parçayı dış dünyaya yansıtır. İyi nesneyi korumak adına yapılan bu işlemlerden ilki bölme savunma mekanizmasıdır. Bebeğin iyi nesneleri, tehdit oluşturan kötücül nesnelerden mümkün olduğunca uzak tutmak için anneye yansıtması ise paranoid kaygının temelini oluşturur. Bu paranoid kaygılarla mücadele edebilmek amacıyla da şizoid savunmalar kullanır. Bu şizoid savunma ise, yansıtma mekanizmasıdır.

Anneye karşı olan bu yıkıcılık zamanla azalmaya başladığında, bebek ile nesnesi arasındaki mesafe de daralır. Nesnenin hem iyi hem de kötüyü barındırdığını fark eden bebek artık bütünleşmiş bir nesneyle karşı karşıyadır. Tam bu noktada hissettiği suçluluk duygusuyla nesneyi tamamen kaybedeceği korkusuna kapılır ve Depresif Konum'a girer. Bebeğin, annenin hem iyi hem kötü yönleriyle kurduğu çifte değerliliği taşıyabilmesi onun ruhsal yapılanması için önemlidir. Depresif konuma erişen bebeğin, ilk nesneyle kurduğu sağlam temelli ilişki doğrultusunda bir üçüncüyle ilişki kurabilmesinin önü açılmış olur. Bu da ruhsal gelişimin sorunsuz bir şekilde ilerlediğinin işaretidir (Klein, 2011, s.42).

Bebeğin ruhsal gelişiminde haset duygularının çok yoğun şekilde sürüyor olması ve ilk nesne olan anneyi çifte değerlilik konumuna taşıyamaması erken dönemde paranoid ve şizoid konumun hasara uğradığını düşündürür. Klein bu fiksasyonu şizofreninin temeline oturtmuştur (Klein, 2011, s.34-36).

2.4.1.2. İçe Çekilme

İçe çekilme; sosyal yaşamdan kendini çeken kişinin kendi düşlemsel dünyasına kapanma durumudur. Böylece kişi, gerçekliğin onun ruhsallığında yarattığı gerilimden kaçmış olur. Bu mekanizmayla kişinin ilişkide olduğu kişilerden, nesnelerden ve dış dünyadan libidinal yatırımı çekilir. Geri çekilen libido, kişinin ruhsal dünyasındaki tek nesneye; kendisine yönelir.

2.4.1.3. Yalıtma (İzolasyon)

Freud'un açıkladığı şekliyle yalıtma; ego güçlü bir düşünceyi zayıf bir düşünceye çevirmeyi başarabildiğinde, bilinçte kalan zayıf düşünceyle ilişkili olan duygu arasındaki bağlantının kopmasıdır (Akt. Vaillant, 1995, s.132). Başka bir deyişle; durumla ilişkili duygunun düşünceden uzaklaştırılarak birbirlerinden ayrılmasıdır. Eşinin zulmüne uğrayan kadının psikoterapistine, bu durumla ilgili duygularını anlatmak yerine işiyle

alakalı sorunlardan bahsetmesi; yaşadıklarına dair düşüncelerinin, duygularından arındırılmasıyla izolasyona örnek olarak verilebilir.

2.4.1.4. İnkâr (Yadsıma, Denial)

Freud hoşnutsuzluk yaratan anıların unutulması eğilimi olarak tanımladığı yadsıma mekanizmasının, her ruhsal yapılanmada farklı şekillerde görülebileceğini söylemiştir (Freud, 1996c, s.176). İnkâr, acı veren deneyimlerle baş etmede başvuru olan, anlık olarak işleyen ve akılcı olmayan bir süreçtir (McWilliams, 2017, s.122-125).

Freud'un psikotik yapılanmayı nevrozdan ayırmak için getirdiği "gerçekliğin inkarı" kavramı, gerçekliğin hasarlı algılanmasıdır (Quinodoz, 2017, s.265). İnkâr (yadsıma) mekanizmasının temeli, henüz dış gerçekliğin ayırdının yapılamadığı birincil narsisizm dönemindeki ilkel yapılanmaya dayandığından; yadsıma mekanizmasının kullanılması, kişinin gerçekliğe olan yatırımının zayıflamış olduğunu düşündürür. Gerçekliğin reddi ve yok edilme tehdidinin görüldüğü psikotik dağılmalarda inkarla karşılaşırız. Freud'a göre inkâr mekanizması aracılığıyla benlik, gerçek dünyadan çekilir ve psikotik yapılanmaya sahip kişi gerçekliğin yerini hezeyan ve halüsinasyonların yaratımıyla yeniden doldurmaya çalışır (Quinodoz, 2017, s.267).

İnkâr, psikozda gerçekliğin hesaba katılmamasıyla öne çıkan bir mekanizmadır. Örneğin eğer bir kişi, yası tutulan bir yakının ısrarla ölmediğini iddia ediyorsa, bu inkara girer (Vaillant, 1995, s.383-385).

2.4.1.5. Bölme (Splitting)

Melanie Klein'ın erken dönemde bebeğin ruhsallığının devamlılığını sağlayan bir temele dayandığı bölme mekanizması; dil öncesi dönemde henüz tutarlı bir kendilik örgütlenmesi gelişmeyen bebeğin, deneyimlerini iyi ve kötü şeklinde parçalara ayırmasıdır. İyi ve kötü olarak bölünen parçalar gelişim sürecinde aşamalı olarak

bütünleşir. Klein bu işlemi kişilik gelişiminin etken bir unsuru olarak tanımlar (Quinodoz, 2017, s.274).

Freud bölünmeyi paranoyak psikoza özgü bir mekanizma olarak tanımlar; *“Bu tür bir ayrışma süreci paranoyak psikoz için karakteristiktir. Tıpkı histerinin yoğunlaştırması gibi paranoyak psikoz ise bilinçdışında gerçekleştirilen yoğunlaştırmaları ve özdeşleşmeleri yeniden öğelerine ayırır (Freud, 1996b, s.159)”*. Freud, Schreber’in perseküsyon sanrılarını incelediğinde başta bir bütün olan kötülük edenin, ilerleyen dönemde “Flehsig ve Tanrı” olmak üzere ikiye bölündüğünü söylemiştir (Freud, 1996b, s.159). Hatta metinde Schreber’in hezeyanının “*Üst Tanrı*” ve “*Alt Tanrı*” şeklinde daha da ayrıştığını görmekteyiz.

Daha sonraları Freud, bölünmeyi hem nevroz hem de psikozu kapsayan skala içinde konumlandırmış ve gerçekliğin inkar edilmesinin sonucu olduğunu belirtmiştir (Quinodoz, 2017, s.274).

2.4.1.6. Yansıtma

Yansıtma mekanizmasının ilkel temeli bölme mekanizmasına dayanır. Bebeğin benlik bütünlüğünü tehdit eden ruhsal yapılar bölme mekanizması aracılığıyla iyi ve kötü olarak ikiye ayrılır. Yansıtma ise; ruhsal aygıtta bir arada tutulmasının kaygı yarattığı bu parçaların dışarı/ötekine yansıtılmasıdır. Yansıtma savunma mekanizması, kişinin kendisinde bulunmasına katlanamayacağı kadar uygunsuz bir niteliğin ruhsallığı savunma amacıyla yansıtılmasıdır (Tausk, 2016, s.26).

Freud, paranoyayı ele aldığı ilk metinlerinde psikozun ayırt edici özelliği olarak tanımladığı yansıtmanın; içsel olarak bastırılmış olanın dışarı atılmasından ibaret olduğunu yazmıştır. Sonraları Schreber’in olgusunu inceliyle birlikte bu görüşünü değiştirmiştir: *“İçsel olarak bastırılmış olan algının dışa yansıtıldığını söylemek yanlıştı, gerçek; şimdi gördüğümüz üzere içsel olarak iptal edilmiş olanın dışarıdan geri döndüğüdür (Freud, 1996b, s.181).”* Yani bastırılmış olan, gerçekte geri dönmektedir.

Şizofreni kliniğine baktığımızda buna en iyi örnek; ruhsallığa yazılmamış olanın gerçekte hezeyan ve halüsinasyon şeklinde geri döndüğüdür.

Psikotik yapılanmadaki bir kişi, benliğinin kaygı yaratan kısımlarını dışarı yansıtır ve yansıttığı şeyin gerçekliğini kanıtlamaya dair bir gayret içine girmez.

2.4.1.7. Yansıtma Özdeşim

Arkaik dönemde bebeğin düşleminde bütünleşmemiş olarak deneyimlenen benlik, iyi ve kötü şeklinde parçalara ayrılır. Benliği tehdit eden kötü parçalar Klein'in Paranoid-Şizoid adını verdiği evrede anneye yansıtılır. Anneye aktarılan kötücül dürtüler daha sonra bebek tarafından tekrar içselleştirilir. Bu aşamada bebek, anneye yansıttığı kötü parçaları tekrar içine alarak onunla özdeşleşir. Bu mekanizma yoluyla bebek, temelde dışarıdaki nesneyi (anneyi) kontrol etmeyi hedefler. Bu açıdan Klein, yansıtma özdeşimin ilkel bir mekanizma olduğu görüşünü savunmaktadır (Akt. Göka ve diğerleri; 2006).

İçsel olan ile dışsal olan arasında farkın ayırt edilemediği durumda, ilkel süreçlere özgü duygu ve düşünceler iç içe geçer. Böylece kişi, gerçekliğe bağlılığını sürdürememektedir.

Paranoid yapılanmadaki kişiler, kurtulmaya çalıştıkları duygu / düşüncelerle empatik bağlarını koruyarak, bunları kendi içinde hissetmeye devam eder (McWilliams, 2017, s.255).

2.4.1.8. Dissosiyasyon (Yarılma, Çözülme)

Kişi, acı veren olay veya yaşantılara karşı uyumlu / olgun ego savunmalarıyla baş edemediğinde egonun yarılması durumudur (Alpert, 1991, s.425-434). Dissosiasyonda ruhsallığın birbirinden apayrı iki parçaya bölünmesi söz konusudur. Ruhsal çatışmanın

kişinin ruhsallığında bir yarılmaya yol açması için farklı koşulların bir araya geliyor olması gerekir (Freud, 1998, s.31-32).

Ruhsallığa dair düşünsel etkinliklerin bilinçli ve bilinçdışı olmak üzere ikiye bölündüğünü söyleyen Freud'a göre; bilince kabul edilemeyen düşünce veya yaşantılar patolojik değer taşımaktadır. Ruhsallıkta işlenememiş olan bu yaşantılarla ilişkili duygular birbirlerinden tamamen yalıtılarak, bilinçdışı düşünce anlamdan muaf kalır (Freud ve Breuer, 2013, s.276-277). Dissosiyasyon, gerçeklikle başa çıkmada kullanılabilecek tek yol olduğunda psikozdan bahsederiz.

2.5. Rorschach Testi

1884-1922 yılları arasında yaşamış olan İsviçreli psikiyatr Hermann Rorschach, resim öğretmeni olan babası gibi sanata ve resme ilgi duymuş, daha sonra psikiyatri alanına yönelmiş ve Zürih'te Eugen Bleuler'in kliniğinde çalışma fırsatı bulmuştur. Daha çok psikozlar ve hezeyanlarla ilgilenmiş, bu yapılanmaları psikanalizle anlamaya çalışmıştır. Resim sergilerinde gezip, insanların hangi resimler üzerinde durduklarını, nasıl gözlem yaptıklarını not eden Rorschach, Leonardo Da Vinci'nin resimlerindeki imgelerin insanlar üzerinde nasıl bir etki bıraktığını araştırmıştır. Böylece sanat üzerinden projektif testlere yönelmiştir. 1911 yılında mürekkep lekeleriyle çalışmaya başlamıştır. Görsel imgeler ve lekelerin, kişilerin kendi imgelerine ayna tutabileceği düşüncesinden hareketle, muğlak bir form sunduğu kişilere gördüklerini neye benzettiklerini sormuştur. Bu yolla nevroitikler ile psikotiklerin çağrışımsal süreçlerini lekeler aracılığıyla anlamaya çalışmıştır. 1918'de en çok yorum yapılan 15 kartı seçip; psikotik, nevroitik ve "normal" olarak nitelendirdiği kişilere uygulamıştır. Daha sonra matbaanın 15 kartı basamayacağını söylemesi üzerine, mecburen kartların sayısını 10'a indirmiştir. Yapmış olduğu gözlemler ve çalışmalar neticesinde 1921'de *deneyim* olarak ifade ettiği *Psikodiagnostik* isimli eserini yayınlamıştır (İkiz, 2013, s.13).

1930'larda Amerika'da uygulanmaya başlayan Rorschach testi, daha sonra 1933-1945 yılları arasında Fransa'da geliştirilmiştir. Türkiye'de 2009 yılında Tevfika İkiz, İrem Atak, Bengi Düşgör ve Neslihan Zabcı'nın standardizasyon çalışmaları sonucunda uygulanmaya başlanmıştır. Rorschach testi Amerikan ve Fransız olmak üzere iki farklı okul tarafından uygulanmaktadır. Amerikan Okulu, Rorschach testini John Exner'in *Bütünleştirici (Ampirik) Sistem*'ine göre değerlendirir. Amerikan modeline göre; sunulan malzemeye dair yapılan yorumlar kuramsal bir dayanağa yaslanmaksızın bilişsel ve algısal temellere dayanmakta ve edinilen bulgular pragmatik yorumlanmaktadır. Fransız sistemi ise Klopfer, Piotrowski ve Beck tarafından geliştirilmiştir. Fransız Okulu; testör ile testi alan arasındaki aktarım ilişkisine önem atfederek, testin süreci ve kişinin söyleminin de anlamlı olduğu görüşünü benimsemiş ve testi psikanalitik kuramla ilişkilendirmiştir. Catherine Chabert, Paris V Üniversitesi'nde Rorschach testini istatistiksel verilere dayandırma ve yorumlama konusunda önemli çalışmalarda bulunmuştur (İkiz, 2013, s.25).

Rorschach testi kişilerin ruhsal işleyişlerini değerlendirmede evrensel bir yöntem olan projektif bir testtir. Uygulama öncesinde verilen yönergede, testi alan kişiden kartlardaki muğlak figürleri neye benzettiğini söylemesi istenir. Ardından başlangıç zamanı not edilir ve test uygulaması başlar. Test bitiminde kişinin her bir kart için verdiği yanıtlar, psikogram denilen tabloya kodlanır ve içerik analiziyle birlikte yorumlanır. Rorschach testinde amaç, kişinin ön görüşmede gözlemlenemeyen gizli kaynaklarını ve patolojik yanını dinamik bir bakış açısıyla ortaya koymaktır. Testör ile testi alan arasında bir geçiş alanı işlevi gören Rorschach testi, kişinin hayal etme kapasitesini kullanarak kendi düşlemlerini yapılandırmasına olanak tanır (İkiz ve diğerleri, 2013, s.9).

Mürekkep lekelerinden oluşturulmuş 10 adet kartı içeren Rorschach testi, 7 ile 70 yaş aralığındaki herkese uygulanabilmektedir. Uygulama esnasına herhangi bir süre kısıtlaması bulunmamakla birlikte, testin alınışı ortalama 20-30 dakikadır. Her bir karta ayrılan sürenin farklılaşması yorum değeri taşımaktadır. Dolayısıyla testör söylenen her şeyi, testi alan kişinin jest, mimik ve beden duruşlarını, gözlemlerini ve süreyi dikkatle not ediyor olmalıdır. Ortalama yanıt sayısı 20-30 aralığındayken, bu sayı ağır

patolojilerde 80-90'ları bulmaktadır. Bazı durumlarda ise 10'dan az yanıt sayısı verilebilmektedir. Ancak önemli olan; test süresince verilen tüm yanıtların değerlendirmeye alınmasıdır (İkiz, 2013, s.81). Yanıt sayılarının ortalamanın çok üstünde ya da çok altında olması, kişilerin ruhsal yapılanmalarına ve çeşitli demografik koşullarına göre değişiklik göstereceğinden, “normal” olarak kabul edilebilecek bir yanıt sayısı aralığı verilememektedir.

Bir eksen etrafında çizilmiş şekilleri içeren kartlardan oluşan Rorschach testi; iç ve dış sınırlara dair algıları harekete geçirdiğinden, sınırların deneyimlenmesine yer açmaktadır. Şekil-zemin ilişkisi içinde sunulan malzemeye kişinin kendi iç dünyasını yansıtır yansıtamaması veya sınır koymakta güçlük çekildiği durumlar ise kişinin psikopatolojisi hakkında fikir verir (İkiz, 2013, s.71). Simetrik yapılardan oluşan kartlarıyla Rorschach Testi, testi alan kişinin kendi beden imgesini materyale yansıtabileceği bir alan tanır. Bu açıdan bakıldığında kartlarda boşluklara, beyazlıklara ve kesikliklere takılmadan verilen bütün ve tutarlı bir tasarım, kendiliğe dair bütünlüğün ve tutarlılığın işaretçisi olarak değerlendirilir (Zabcı, 2006, s.70).

Tüm kartlar simetrik olmakla birlikte; farklı şekiller, renkler ve gölgelerden oluşmaktadır. I. , IV. , V. , VI. ve VII. kartlar koyu renkliyen, II. ve III. kartlar kırmızının dahil olduğu kartlardır. Pastel kartlar ise VIII. , IX. ve X. numaralı kartlardır. Kartların renklendirme ve gölgelendirmeleri testi alan kişinin duygularını verebilmesinde rol oynamaktadır. Pastel kartlar, testi alan kişiyi yoğun bir şekilde regresyona uğratar. Dolayısıyla benlik bütünlüğüne, parçalanmaya, yıkıcılığa dair endişeler ortaya çıkabilir (Zabcı, 2006, s.70). Bir eksen etrafında oluşmuş olan I. , IV. , V. , VI. ve IX. kartlar bütün bir beden imgesine gönderme yaptıkları için önemlidir. Bütünden çok, ayna simetrisinin belirgin olduğu II. , III. , VII. ve VIII. kartlar ise nesne ilişkileri ve kişiler arası tasarımlara dair bilgi vermektedir (İkiz, 2013, s.59).

Rorschach testi; kendilik tasarımı gelişimi, kimlik, özdeşimler, cinsiyetler arası fark ve nesne ilişkilerine dair sunduğu bilgiler ışığında, testi alan kişinin ruhsal yapılanması ve temel problematiği hakkında klinisyenlere yol gösterir. Test

uygulamasının sonunda her yanıt lokalizasyon, tayin ediciler ve içerik olmak üzere üç kategoriye ayrılarak kodlanır. Lokalizasyon, yanıtın kartta hangi bölgeleri kapsadığını (global, detay vb.); tayin ediciler, yanıtın neye dayanarak verildiğini (form, renk vb.); içerik ise kartta ne gördüğünü (insan, hayvan vb.) verir. Kodlamayla birlikte içerik analizi, kişinin tarihsel öyküsü, rüyaları ve çocukluk anıları çerçevesinde protokol yorumlanır.

Rorschach uygulamasında beklenen; kişinin testte kalabilme eğilimi göstermesi, tüm kartlara yanıt vermesi, bütüne ve gerçeklikle ilişkiye dair G yanıtlarının, bütün beden algısı ve özdeşimlerle ilgili H yanıtlarının, form yanıtlarının veriliyor olmasıdır.

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde Rorschach protokollerinden elde edilen bulgular yorumlanırken anlaşılmayı kolaylaştırmak adına, Rorschach testine özgü kodlama ve kartların içeriksel anlamına aşağıda yer verilmiştir.

2.5.1. Kodlamalar

Lokalizasyon; dış gerçekliğin algılanışı, zihinsel işleyişin kalitesi ve entelektüel kapasite hakkında bilgi veren ve algısal gerçekliği kişinin kendi içsel dinamiği süzgecinden geçirip yansıtmayı sağlayan yanıtları içerir.

R: Toplam Yanıt

G: Global (Bütün) Yanıt

Gbl: Beyazlığın dahil olduğu bütün yanıt

D: Detay (Parça) Yanıtı

Dd: Küçük detay yanıtı

Dbl: Çok küçük bir detayda boşluğa verilen yanıt

Do: Nesnenin parçasını, ait olduğu nesneden ayrı olarak yorumlama

Tayin Ediciler; form, renk, hareket, doku gibi tayin ediciler, yanıtları harekete geçiren düzeneklerle ilgilidir. Kişinin algıladığı malzemenin onda neler uyandırdığına dair fikir sahibi olmamızı sağlar. Kişiyi harekete geçiren içsel düzenekler, onun ruhsal yapılanması hakkında ipucu verir.

F+: Olumlu form yanıtı

F-: Bozuk form yanıtı

F+-:Muğlak form yanıtı

K: Hareket yanıtı

kan: Küçük hayvan hareketi yanıtı

kob: Nesnelere dair küçük hareket yanıtı

kp: Küçük bir detaya verilen jest/mimik yanıtları

K > : Harekete eğilim yanıtı

C: Renk yanıtı

FC: Forma dayalı renk yanıtı

CF: Renge dayalı form yanıtı

C': Gri ve beyaz renklere olan hassasiyet yanıtları

FC': Forma dayalı karamsar renk hassasiyeti

C'F: Karamsar renge dayalı form yanıtı

Clob: Kötücül duyguyu veren yanıtlar

F Clob: Kontrollü biçimde verilen korkutucu duygu yanıtı

Clob F: Korku duygusunun hakim olduğu yanıt

E: Estompaj, gölgeleme, doku yanıtları

İçerik Analizi; protokoldeki içeriğin çeşitliliği, kişinin zengin bir içsel dünyası, hayalgücü ve entelektüel kapasitesi hakkında fikir verir.

H : İnsan yanıtları

Hd : İnsana ait parça yanıtı

(H) : Doğaüstü insani varlık yanıtı

A : Hayvan yanıtları

Ad : Hayvana ait parça yanıtı
(A) : Mitolojik hayvan yanıtları
Anat. : İç organlara gönderme yapan yanıtlar
Soyutlama : Metafor, mecazi yanıtlar
Parça : Sınırları muğlak yapı yanıtları
Coğrafya : Coğrafi şekillere gönderme yapan yanıtlar
Kann: Akan kan yanıtı
Banal: Herkesçe görülebilen, normaliteye uygun yanıtlar (Ban)
Şok: Karta cevap verme süresinin 25 saniyeyi aştığı ketlenme anı şok yanıtı olarak kodlanır. Şok yanıtı, kartın kişide endişe uyandırdığını gösterir.

2.5.2. Kartların Anlamları

I. Kart: Testörle, yabancı bir nesne/öteki ile ilk karşılaşmadır. Bu anlamda testi alan kişinin arkaik dönemde ilk nesnesiyle ilişkisine gönderme yapar. Kişinin yabancı bir malzemeyle oyun oynayabilmesi zaten ilk dönem yaşantılarında vardır. Bu karttaki gerginliği, kendini konumlandırması aktarımın nasıl devam edeceği hakkında fikir verir.

II. Kart: Teste ilk giriş sonrası kişiyi kırmızılıyla uyaran bu kart, kişinin dürtüsel, affektif dünyasını harekete geçirir. Kırmızının çok çığ bir şekilde verilmesi agresyonu tetikler. Kartlardaki şekiller ise biseksüeliteye gönderme yaptığı için cinselliğe dair çağrışımlar yapar. Kan, dökülmüş saçılmışlık bu kartta kastrasyona gönderme yapar.

III. Kart: II. Kart ile aynı düzlemde değerlendirilen bu kart, cinselliğe dair dürtüsellliği verir. Bir taraftan da ilk nesnelere, ebeveyn imgesine ve onlarla kurulan ilişkilere gönderme yapan karttır. Nesne ilişkilerinin burada daha net olduğunu görürüz.

IV. Kart: Otorite / üst benliği simgeleyen karttır. Kişinin otorite figürleriyle (anneler veya babasalar) kurduğu ilişkiyi anlatır. Otoriteyle mesafesi nasıl, otoriteyi nasıl algılıyor bunun hakkında bilgi verir. Fallik tasarımlar vardır. (ortadan sarkan uzantılar, kazığa oturtulmuş hayvan, küçük küçük kafası, korkunç, koca ayaklı, köpek başı vb.)

V. Kart: Testin ortasında kişiyi sakinleştirmeye yarayan kimlik kartıdır. Kişinin oedipal çatışmayı nasıl çözdüğüne dair bilgi verir. Banal yanıtlar; yarasa veya kelebektir. Kişinin gördüğü figürü nasıl tariflediği onun kimlik tasarımı hakkında fikir verir.

VI. Kart: Otoritenin devamı niteliğindeki bu kart IV. Kart ile beraber değerlendirilir. Üst benliğin nasıl işlediği hakkında bilgi veren karttır. Kişinin IV. Kartta verdiği otorite-üst benlik figüründen sonra VI. Kartta otoriteyle nasıl bir ilişki içinde olduğu yanıtını alırız. Örneğin IV. karttaki korkunç yaratık VI. kartta posta dönüşüyorsa bir şekilde kontrol edilebiliyor demektir. Aynı zamanda fallik semboller açısından yüklü olan bu kart, cinselliğe de gönderme yapmaktadır. (çıkıntılar, tüyler, kedi kafası, kedi bıyığı, post vb.)

VII. Kart: Bu kartta kişi artık iyice regresyona uğramaya başlar ve savunma düzenekleri yavaşlar. Böylece bilinçdışı malzemeye ulaşmak daha kolay hale gelir. Bu kart erken dönem ilk nesne ilişkisine, kadına, anneye dair meselelere gönderme yapar. Testi alan erkek dahi olsa onun içindeki kadınsal meselelere göndermeler vardır. Analitik olarak ilk nesnenin anne olduğunu, kadın-erkek farketmeksizin ilk aşkımızın annemiz olduğunu düşünürsek ilk nesneye ait meselelere ait bilgiler edinilir.

VIII. Kart: Pastel kartların ilki olan bu kartta kişi artık iyice kendi iç dünyasına döner. Dolayısıyla duygulanımsal karttır. Kişinin kendi iç dünyasına dayanarak dış dünyayla ilişkisi, dış dünyaya dair beklentiler ve dış dünyayla uyum kapasitesi hakkında bilgi verir. Bu anlamda doğaya ait tasarımların sunulması beklenir. Hayvan, tırmanmak, kayalık, bayrak, mont vb. Psikotikler ise bu kartta iç organlara dair tasarımlar sunarlar. (mide, bağırsak vb.)

IX. Kart: En erken dönem nesne ilişkisine yönelik olan bu kart pregenital anne imgesine gönderme yapar. Doğum, dünyaya gelme ve kökensel meselelere dair karttır. Hamile kadınlar, bir yerden fişkıran, yavaş yavaş değişen renkler, oral döneme gönderme

yapan dondurma yanıtı, bebekler vb. yanıtlar gelir. Testi alanın dayanak alabileceği net bir figür bulunmadığından bu kart en zor kart olarak değerlendirilir (Zabcı, 2006, s.70).

X. Kart: Kişinin ötekinden ayrılmakla nasıl başa çıktığına, ayrılık endişesini nasıl yaşadığına dair yanıtları verdiği karttır. Buraya kadar ortalama yanıtlar veren kişi eğer testörle ilişkisini sonlandırmak istemiyorsa, bu kartta daha çok yanıt verebilir. Fazla dağınık figürleri olan bu kartta kişiden beklenen, kendi toparlama ve birleştirme kapasitesini sunmasıdır (İkiz, 2013, s.84-85).

2.5.3. Ruhsal İşleyişlerin Rorschach Testinde Görünümü

Psikanalitik kuramdan beslenen Rorschach testi; nevroz, psikoz ve sınır işleyişleri değerlendirirken, aynı zamanda kişinin kullandığı savunma mekanizmalarını anlamada önemli bir rol oynamaktadır. Çalışmanın bu bölümünde Rorschach'nın nevrotik ve psikotik örgütlenmelerin işleyişi ve bu ruhsal örgütlenmelere özgü savunma mekanizmalarının görünümüne dair farkı anlaşılır kılacak olan unsurlara değinilecektir.

2.5.3.1. Nevrotik İşleyişlerin Rorschach Testinde Görünümü

Psikanalitik tarihe bakıldığında Freud ele aldığı olgu çalışmalarıyla nevrozları histeri ve obsesyonel nevroz ayırımını getirerek açıklanmıştır. Nevrozların merkezinde oedipal üçgenleşmeye dair problematik yatmaktadır. Oedipal sorunsaldan doğan, iç ruhsal çatışmalarla bağlantılı, bilinçdışı düşlemleri içeren nevrotik semptomlar; bastırılmış ensestüel arzusun dışavurumudur. Nevrozda kilit mekanizma bastırma'dır. Bastırma temelinde ortaya çıkan semptomlar aracılığıyla kişi gerçekliğe uyum sağlayabilir. Freud'un tanımladığı şekliyle bastırma; gerçekliğin ruhsallık tarafından kabul gördüğü koşullarda, kişinin bilincinde bir süreliğine var olan bir düşünce ile onun bağlantılı olduğu duygulanımın birbirinden ayrılarak bilinçdışına kaydolmasıdır (Fink, 2016, s.171-172). Bastırılan düşünce yer değiştirerek rüyalarda, lapsuslarda, unutulmalarda veya kişiye özgü semptomlarda geri döner. Histeride bastırılan, bedende geri dönmektedir. Konversiyon semptomlarının bedende ifade ediliyor olması, onun dilde

açığa vurulamadığının göstergesidir. Obsesyonda ise bastırılan, tekrarlayan ve rahatsız edici düşünceler şeklinde zihinde geri döner.

Oedipus karmaşasının üstesinden gelinmesi ve özdeşimlerin kurulması aracılığıyla gerilim yaratan düşünceler doğrudan eyleme konmak yerine, yasanın getirdiği kısıtlamalar dahilinde düzenlenir. Anneyle bebek arasındaki ikili ilişkiye bir üçüncünün (babanın) girerek, yasayı / yasağı işaret etmesi babanın simgesel bir işlevi olduğunu gösterir. Böylece nevrotik kişi, simgesel alana yazılmış olur. Nevroza özgü en temel özellik olan simgeleştirme kapasitesinin işlemesi; ben ile ötekinin ayrışarak, öznel ruhsal alanın oluşmasını ve düşlemi açıklamaktadır.

Özetle nevroz; oedipal çatışmayla üçgenleşmenin kurulmasına, babasal işlev aracılığıyla dilin / simgeselin alanına yazılmaya, yasakla karşılaşmaya, bastırma mekanizmasıyla gerilim yaratan enestüel isteklerin şekil değiştirerek bilince geri dönmesine işaret eder.

Bir Rorschach uygulamasını nevrotik yapılanma olarak değerlendirebilmek için; ön görüşmeden itibaren kişinin testörle kurduğu ilişkiye, dilin kurulumuna, kullandığı savunma düzeneklerine, temel endişenin yapılanmasına, gerçeklikle kurduğu ilişkiye, nesnel kalabilme kapasitesine, kimlik bütünlüğüne, bedenlerin tasarımlanmasına, nesne ilişkilerine ve çatışmanın dinamiğine bakılır.

2.5.3.1.1. Testörle Kurulan İlişki

Kişinin görüşme odasına girişinden itibaren oturuşu, davranışı, testöre karşı tutumu ve onunla testin sonuna kadar kurmuş olduğu ilişki; onun nesneyle kurduğu ilişkisel yapılanması hakkında önemli ipuçları verir. Testin kontrolüne kendini bırakabilme eğiliminin olması kişinin testin içinde oyun oynayabilme ve yalnız kalabilme kapasitesini gösterir. Bazı protokollerde doğrudan test hakkında kişisel görüşlerin ifade edildiği görülür. Baştan çıkarıcı düşlemler temelinde testörün kendisine ve kartların

duygulanımsal boyutuna yapılan yatırımlar histerik nevrozun ilişki yapılanmasını düşündürür : “*Tablo gibi. Nereden buldunuz bunları?*”

2.5.3.1.2. Savunma Düzenekleri

Rorschach testinde algılanan malzeme dilin dolayımından geçtiğinden, verilen yanıtın nasıl bir söylemin içinden geldiği önem taşır. Dilin yapılanması, kişinin kullandığı savunma mekanizmaları hakkında fikir verir.

Rorschach protokollerinde bir nevrozenin kaygısının temelini oluşturan kastrasyon endişesiyle başa çıkmak üzere geliştirdiği savunma mekanizmalarıyla karşılaşmak mümkündür. Kastrasyona ilişkin kaygının hangi ifade ediş biçimleri ve sembollerle geldiği, kişinin kaygıyı nasıl kontrol almaya çalıştığını gösterir. Kişinin hangi savunmaları kullandığı, onun ruhsal örgütlenmesini tanıyabilmek açısından yol göstericidir.

Rorschach uygulamalarında nevrozun temel mekanizması olan bastırmanın genellikle “*Bilmiyorum, görmüyorum*” yanıtlarıyla ifade edildiğini görürüz. Bir düşüncenin kendisiyle bağlantılı olan duygudan ayrılmasıyla açıklanan izolasyon mekanizmasının Rorschach testinde yansımaları, imgenin detaylara bölünerek sunulmasıyla karşımıza çıkmaktadır. Detay yanıtları, kişinin teste yatırımının olduğunu ve gerçekliği kontrol etmeye çalıştığını gösterirken; doğru form yanıtları (F+) ve banal yanıtlar artar. Bu açıdan izolasyonu, psikozdaki dissosiyasyon mekanizmasıyla karıştırmamak gerekir. Dissosiyasyonda gerçeklik birbiriyle ilişkisiz parçalara ayrılırken bozuk form yanıtları (F-) artar. Cinselleşmiş bedene yönelik tasarımların sansüre uğrayarak, bedenin diğer uzuvlarına verilen yanıtlar ise konversiyon mekanizmasının kullanıldığına işaret eder.

2.5.3.1.3. Sembolizasyon Kapasitesi

Oedipus karmaşasının kişiyi sembolik anlam içine dahil etmesiyle gelişen sembolizasyon kapasitesi, bir nevrozun Rorschach protokolünde içeriksel olarak zengin anlatımlar ve anlamlı bir bütün oluşturan tasarımlar aracılığıyla karşımıza çıkmaktadır. Nevroz protokollerinde cinselliğe gönderme yapan fallik semboller, entelektüelize edilmiş olarak sunulur. Entelektüelizasyon, kişinin dürtüyü kontrol altına almasının bir yoludur. Bunun sonucunda içerik yanıtlarında artış gözlemlenir.

2.5.3.1.4. Kimlik Tasarımı

Tasarımın nasıl sunulduğu, kişinin kimlik sınırları konusunda fikir verir. Net, sağlam bir yere dayanarak verilen bütünlüklü bir yanıt, kişinin kimlik sınırlarının netliğini düşündürürken; beden bütünlüğünü bozan yanıtlar beden imgesinde sorun olduğunu göstermektedir (İkiz, 2013, s.91-93). Nevrozin Rorschach protokollerinde bütünlüklü beden tasarımları vermesi beklenir. II. ve III. Kartlarda cinsiyetli insan bedenlerinin sunulması, gerçeklikle bağ sürdürülebilir olduğunu, nesneyle ilişkinin kalitesini ve cinsel özdeşimin kurulabildiğini göstermektedir. Bütün bir tasarım sunmanın yanı sıra, bu bedenin kime / neye ait olduğu da önemlidir. Hayvan bedeni (A) üzerinden verilen yanıt çocuksu bir ruhsallığa işaret ederken; örneğin *“İki kadın yemek pişiriyor.”* gibi bir yanıt cinsiyetlenmeye dair özdeşimin kurulabildiği daha olgun bir yanıt olarak değerlendirilir.

Catherine Chabert, Rorschach Testinde kimlik tasarımı incelenirken K yanıtlarına bakılmasının önemli olduğunu söylemiştir. Ona göre; figürleri durağanlıktan uzaklaştırarak onları hareket ettiren K yanıtları, dinamik ve yaşayan boyutta bir kimlik tasarımının yansıtıldığının göstergesidir (Azoulay, 2007).

2.5.3.1.5. Olumlu Form Yüzdeleri

Rorschach Yetişkin Norm'larına göre istatistiksel olarak daha fazla insanın söylediği yanıtlar olumlu (F) kodu alır. Bir nevrozenin Rorschach protokolünde görmeyi beklediğimiz form yanıtları en çok %70 civarında olmalıdır. Bu oran gerçeklik ilkesine bağlılığı gösterdiğinden, testi alanın ruhsal örgütlenmedeki yeri hakkında fikir verir. Gerçeklik ilkesinin çalışıyor olması; kişinin bilişsel kapasitesinin iyi işlediğini, yargılama, düşünme, değerlendirme ve sentez yapabildiğini göstermektedir.

2.5.3.1.6. Entelektüel Kapasite

Kişinin entelektüel kapasitesi hakkında fikir sahibi olmak için; kişinin içsel yaşantısından gelen ve daha özgün yanıtlar olan hareket (K) yanıtlarına bakılır. Kişinin kendi yaratıcılığını kullanıp formu eyleme dönüştürdüğü K yanıtları, daha yüksek kalitede yanıtlar olarak değerlendirilir. K yanıtı verebilmek için karta biraz daha fazla yatırım yapılması ve entelektüel olarak zihin işlevlerinin aktif olması gerekir. K yanıtlarıyla kişi kendi içsel çatışmalarını dışarı yansıttığından, dürtüsel dünyaya işaret eder. I. , II. , III. ve VII. kartlar K yanıtlarına daha kolay yer verir. VIII. karta verilen “*İki hayvan yukarı doğru çıkıyor*” yanıtıyla normalitede çok sık karşılaşıldığından, artık K kalitesini vermemektedir. Dolayısıyla form olarak kodlanır.

2.5.3.2. Psikotik İşleyişlerin Rorschach Testinde Görünümü

Psikozun akut döneminde yapılan Rorschach testlerinde daha canlı bir söylem ve içerik yanıtlarıyla karşılaşırken; ketlenmiş şizofreni protokollerinde dilin kullanımında kısıtlılık ve anlatımda kuruluk dikkat çekmektedir. Bu çalışmada şizofreni tanısı almış kişilerle çalışılmıştır. Şizofreni tanısı alan hastaların Rorschach protokollerinin akut döneme göre ketlenmiş ve cansız bir işleyişte olduğu görülmüştür. Ketlenmiş şizofreni protokolünde söylem fakirleşir, tekrarlayan yanıtlar artar ve düşünceler arası bağ sürdürülemez hale gelir (Azoulay, 2008). Çalışmanın bu bölümünde ketlenmiş şizofreni protokolüne özgü işleyiş Rorschach perspektifinde incelenecektir.

2.5.3.2.1. Kısıtlı Sözel İfade

Psikotik işleyişlerde dilin kullanımı bozulur ve sözelleştirme kapasitesi zayıflar. Hikayelendirebilme eğilimlerinden söz etmek zordur, içeriksel olarak kuru bir anlatımla karşılaşırız. Yapılan ön görüşmelerde şizofreni hastalarının kendi hikayelerini sunarken dikkat çeken dezorganize söylemleri ve uygulamaya geçildiğinde yanıt sayılarındaki azalma; sözel ifadenin sınırlılığına işaret etmektedir.

Bir ötekiyle karşılaşmada tüm temsillerin üstünü açmak ve bir nesne olan test ile yaklaşmak psikotik kişide kaygı uyandırır. Bu nedenle testin kendisi ve testör tehdit unsuru olarak algılanabilmektedir.

2.5.3.2.2. Gerçeklikle İlişki

Psikotik kişinin dış dünyadan yatırımını çekmesi, gerçeklik ilkesine bağlılıkta sorun yaşandığına işaret etmektedir. Rorschach'da gerçeklikle baş edememe, düşük F+ yüzdeleriyle açıklanmaktadır. F+ yüzdesinin %70'in altında olması, gerçeklikle kurulan ilişkinin yetersiz olduğunu gösterir. F- yüzdesinin artış gösterdiği protokollerde ise, bütünlüklü bir tasarımın sürdürülmesinin zorluğu görülmektedir.

Söylemin dağılması, gerçekliğin garip parçalara ayrılması ve anlamdan yoksun yanıtların varlığı iç-dış sınırların kaybolmasıyla ilişkilendirilir. Perseverasyon niteliğinde her kartta tekrar eden kelimeler, kişinin gerçeklikten yatırımını çekip kendi içine kapandığını gösterir. Uyaran değişmesine rağmen her karta aynı yanıtın verildiği protokollerde, kişinin ruhsallığı tarafından her bir uyarının dış dünyada farklı yansımaları olduğu gerçeğinin reddedildiği görülmektedir. Ruhsal gerçekliğin, dış gerçekliğin yerine geçmesiyle artık kendi gerçekliğinden konuşan kişinin söylemi dağılır ve dilde sembolizasyon kapasitesi zayıflar.

Rorschach testinde karşılaştığımız kelime çeşitliliğinde kurulum, soyutlama yanıtları, parça parça verilen tasarımlar ve beden imgesinin net sunulamaması gerçeklik ilkesine bağlılığı sorgulatan öğelerdir. Bütünsel (G) yanıtların azaldığı ve bozuk form sayısının arttığı protokollerde dış gerçekliğin yapılandırılmasında sorun olduğu düşünülmektedir.

2.5.3.2.3. Düşünce Süreçlerinde Bozukluk

Psikotik kişilerdeki ruhsal hiçlik duygusu, düşünceler arasındaki bağın sürdürülememesiyle açıklanır. Mantık dışı kurulan bağlantılar, formun bozulması, detaylara verilen bozuk form yanıtları, perseverasyon niteliği taşıyan yanıtlar, birbiriyle ilişkisiz görülen yanıtlar kişinin düşünce süreçleri hakkında bilgi verir. Bütüne verilen bozuk formlar, ruhsal bütünlüğün kurulumunun zorluğunu göstermektedir. Birbirinden kopuk iki bütün figürün tek yanıt içerisinde keyfi birleştirilmesi Kontamine G Yanıtları ile açıklanır. Bu yanıt çeşidi, iç-dış sınırların karıştığını ve gerçekliğin bozulduğunu gösterir. Konfabule G yanıtları ise; bir detayından yola çıkarak bütünsel bir yanıtı varmaktır. DG-kısaltmasıyla kodlanan bu tür yanıtlar; bütünlüklü bir kendiliğin onarım çabasına gönderme yapmaktadır.

Ketlenmiş şizofreni protokollerinde düşünceler arası bağların zayıflaması; birbiriyle ilişkisiz kelimelerin art arda verilmesi ve çağrışımların uçuşmasıyla karşımıza çıkmaktadır. Psikozda düşüncenin derinliği kaybolmuş, örgütlenmemiştir. Paranoyak psikozda görülen hezeyanlı düşünme biçimlerinde yansıtma ve bölme mekanizmalarının yoğun olarak kullanılmaktadır (Baudin, 58).

2.5.3.2.4. Kimlik Tasarımı ve Beden İmgesi

Şizofreni protokollerinde bedensel bütünlüğün bozulduğu yanıtlar, kimlik sorunsalına işaret etmektedir. Kişinin bütünlüklü bir insan veya hayvan bedeni sunamaması, onun hem kendine hem de ötekine dair bütünlüklü bir imge oluşturamadığını gösterir.

Protokollerde insan (H) yanıtlarının niceliksel azlığı neticesinde hareket (K) yanıtlarının da olmayışı, beden imgesinin parçalanma tehdidi taşıdığını düşündürmektedir. İç organlar ve iskeletler gibi parçalanmış beden tasarımlarını içeren anatomi yanıtlarının fazlalığı, iç-dış sınırların kaybolduğunu göstermektedir. Bu anlamda beden bütünlüğünün korunamaması ve anatomi yanıtlarının ön planda olması parçalanma endişesine gönderme yapmaktadır.

Ketlenmiş psikotik yapılanmaya sahip kişilerin Rorschach protokollerinin canlı, hareketli bir yatırımdan ziyade hareketsiz ve kuru yanıtlarla ilerlemesi; onların kendi ruhsal dinamiklerinden uzaklaşarak, kimlik tasarımlarına yaptıkları yatırımın özgürleşemediğini düşündürmektedir (Azoulay, 2007).

2.5.3.2.5. Nesne Tasarımı

Şizofreni hastalarının Rorschach protokollerinde nesne ilişkileri, hareket ve renk yanıtlarıyla incelenebilmektedir. K yanıtlarının olmaması ötekinin varlığının inkar edildiğini göstermektedir. Duygulanımları ifade eden C yanıtlarının olmaması ise; dışarıdaki nesneyi içeri alma kapasitesinin, bir diğer deyişle düşlemle gerçek arasındaki geçirgenliğin kurulamadığına işaret etmektedir. Bir protokolde C yanıtlarının olması, gerçekliğe özgü yapılara yatırım yapıldığını gösterir. Bu durumda eğer renk yanıtları yoksa, testi alan kişinin yatırımını dış dünyadan çekmesi söz konusudur (Zabcı, 2006: 72). İçsel nesneleriyle arasındaki mesafeyi koruyamayan kişi, libidinal olanın tamamen dışarı atıldığı bir duygulanımsal çölleşme içerisinde (İkiz, 2012, s.121).

Şizofreni protokollerinde nesne tasarımının sunulamaması veya bir başka olarak bütünden ayrıştırılamaması; ötekinin inkarı ile ilişkilerin temsilinin eksikliğine işaret etmektedir. Bu da, psikotik anlamda düşlem ile gerçek arasındaki “geçiş alanı eksikliğini” düşündürür. “Ben” ile “Ben olmayan”ın farklılaşmadığı yapılanmada ötekinin tasvirinden yoksun kalan kişinin varlığının tek başına onu adlandıramamasıyla simgeleştirme kapasitesi yetersiz kalır.

2.5.3.2.6. Anatomi Yanıtları

Şizofreni protokollerinde çok sık karşılaşılan anatomi yanıtları, bütünlüklü bir beden imgesi tasarımının kurulamadığına işaret etmektedir. Bu nedenle bedenler dağılır, parçalanır. Nevrozdan farklı olarak yanıtlar daha çok bedenin içiyle ilgilidir; dağılmış bağırsaklar, yarılmış beden, parçalanmış iç organlar vb. Çünkü kişinin ruhsal dünyası beden sınırlarını korumaya yönelik girişimlerinde başarısız olmuştur. Zabcı'nın Chabert'ten (1988) aktardığına göre; simgesel içerikten yoksun olan anatomi yanıtları, bu olgularda simgeleştirme kapasitesinin yetersiz olduğunu göstermektedir (Zabcı, 2007). Bundan dolayı şizofreni olgularında bedenin içi ve dışıyla ilgili simgelere dair sınırların korunamadığı görülmektedir (İkiz, 2012).

III. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmayla şizofreniye özgü yapısal mekanizmayı, sözel anlatımlar ve hikayelendirmeler üzerinden yorumlayarak farklı bir bakış açısıyla ortaya koymak amaçlandığından, psikanalitik bir çalışmaya en uygun yöntemin kalitatif araştırma modeli olduğu düşünülmüştür. Dolayısıyla projektif bir değerlendirme aracı olan Rorschach Testi'nin getirdiği kodlamalar ve yorumlamalar üzerine çalışılmıştır. Rorschach Testi, Fransız Okulu'nun psikanalitik içerik analizine uygun olarak değerlendirilmiştir.

3.1.1. Araştırmanın Örneklemi

Bu çalışmada şizofreni tanısı almış ve en az bir kez yatışı olan, güncelde Şizofreni Dostları Derneği bünyesinde yer alan 41-45 yaşları arasındaki 5 erkek hasta ile çalışılmıştır. Katılımcıları çalışmanın amacı hakkında bilgilendirmek ve araştırmaya katılmaya gönüllü olduklarına dair katılımcıların onaylarını almak üzere Ek-1'de sunulan “Bilgilendirilmiş Onay Formu” imzalatılmıştır.

Olgu-1 : 43 yaşında, ilkokul mezunu, ilk belirtiler 1986'da başlamış, o dönemler sinirli ve saldırgan olduğundan bahsediyor, Leponex ve Laroxyl kullanıyor, derneğe gelmek haricinde bir aktivitede bulunmuyor, annesiyle yaşıyor, babası 7 yıl önce kalp krizinden vefat etmiş.

Olgu-2 : 43 yaşında, lise mezunu, 2000 yılında ilk yatışı Çapa'da olmuş, ataklar, içe kapanıklık, uyumsuzluk ve uykusuzluk belirtilerinden bahsediyor, Cipram ve Leponex kullanıyor, 6 yıldır dernekte, annesiyle yaşıyor, babası 2004'te kalp krizinden vefat etmiş.

Olgu-3 : 43 yaşında, lise mezunu, ilk hastalanışı 21 yaşında Amerika'ya gittiği seneye denk geliyor. Orada çok stresli bir hayatının olduğunu, kendi deyimiyle vasıfsız işlerde çalıştığını, İngilizce bilmediği için dışlandığını, bu yüzden insanlara bağırıldığını ve kavgacı biri olduğundan bahsediyor. Türkiye'ye döndükten sonra annesi bazı düşünce bozuklukları fark etmiş, yoğun dini düşünceler ve uğraşlar gibi. Şimdilerde annesiyle yaşıyor, babası kalp krizinden vefat etmiş. Hastalık sürecinde babası kendisine bakmak istememiş ve annesine “Al oğlunu başımdan” demiş.

Olgu-4 : 41 yaşında, Kamu Yönetimi açıköğretim mezunu, annesiyle yaşıyor, çiftçilikle uğraşan babası 2001'de ceviz merdiveninden düşerek vefat etmiş. İlk hastalanışı ve yatışı 13 yaşında olmuş, okulda öğretmeninin kendisine bağırıldığını zannettiğinden ve bundan sonra cin çarptığından bahsediyor. Şimdilerde çiftçilik yaptığından söz eden hasta bunu detaylandıramamıştır. Haftada 4 gün derneğe geliyor.

Olgu-5 : 45 yaşında, Matbaa Öğretmenliği mezunu, hastalığı üniversite çağlarında içe kapanıklıkla başlamış, ilk yatışı 2003 senesinde olmuş, Misol ve Laponex kullanıyor. Annesi, babası ve kardeşiyle yaşıyor. 2013'ten beri Toplum Ruh Sağlığı Merkezi'ndeki müzik, resim, folklor gibi aktivitelere katıldığından ve aynı zamanda Şizofreni Dostlar Derneği'nde de bu tip çalışmalarda bulunduğu bahsediyor.

3.1.2. Araştırmada Kullanılan Ölçüm Araçları

Bu çalışmada şizofreniye özgü savunma mekanizmalarını psikanalitik kuram çerçevesinde inceleyebilmek amacıyla araştırmacı tarafından 5 şizofreni hastasıyla Psikanalitik Ön Görüşme yapılmış ve ardından Rorschach Testi uygulanmıştır.

3.1.2.1. Psikanalitik Ön Görüşme Formu

Rorschach Testi uygulaması öncesinde kişilerin ruhsal işleyişi hakkında bilgi verdiğinden ve testin yorumlanmasına katkı sağladığından, katılımcılarla Psikanalitik Ön Görüşme yapılmıştır. Yaklaşık 30 dakika süren ön görüşmede kişinin bilinçdışı süreçleri,

regresyon düzeyi ve ilişkisel yatırımlarıyla ilgili bilgi edinmenin yanı sıra; dilin kullanımı, söylemin niteliği ve hastanın kendi hikayesini öykülendirebilme kapasitesine dair verilere de ulaşılmıştır.

Ön görüşme bir yandan hastanın test öncesinde savunma gücünün yavaşlamasına ve böylece testte kendi içsel malzemesini sunmaya hazır hale gelmesine fırsat vermektedir. Görüşme süresince hastaların çağrışımlarına müdahale etmemek, ruhsallığın işleyişine dair bilgilerin uygun bir şekilde alınabilmesi için önemlidir.

Psikanalitik kuram dayanak alınarak oluşturulan ön görüşmede; kişinin öznel öyküsü, aile geçmişi, anne ve babasıyla ilişkileri, çocukluk anıları ve rüyaları hakkında bilgiler alınmıştır. Rorschach uygulamasında elde edilen içerik analizleriyle birlikte değerlendirilen tüm bu öğeler ışığında, kişinin öznel tarihi çerçevesinde psikotik işleyişe dair yorumlamalarda bulunulmuştur.

3.1.2.2. Rorschach Testi

Psikanalitik Ön Görüşme'nin hemen arkasından katılımcılara testin yönergesi verilmiş ve Rorschach Testi uygulamasına başlanmıştır. Her uygulama öncesinde testin başlangıç zamanı not edilmiş, Rorschach kartları sırasıyla katılımcılara gösterilmiş ve söyledikleri harfiyen not edilmiştir. Lokasyonu belirleyebilmek adına, tarif ettikleri tasarımları nerelerde gördüklerini kart üzerinde göstermeleri istenmiştir.

Katılımcılara uygulanan Rorschach testinden elde edilen yanıtlar, Rorschach Yetişkin Normu Kodlama Kitabı'na göre kodlanmış ve ön görüşmelerde alınan kodlanmayan malzeme ile birlikte Fransız Okulu sistemine uygun olarak psikanalitik kuram perspektifinde değerlendirilmiştir.

IV. BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Ön Görüşmeye Dair Bulgular

Bu bölümde katılımcılarla test öncesinde yapılan psikanalitik yönelimli ön görüşmede elde edilen bulgular benzerlikleri ve birbirinden farklılaşan yönleriyle sunulacaktır.

4.1.1. Kişisel Öykü

Kendine özgü bir içe kapanıklık dünyasında yaşayan şizofreni hastalarında; sosyal yaşamdan çekildikleri, toplumla ilişkilerini sınırladığı, düşünce süreçlerinin zayıfladığı, önceki ilgilerin sürekliliğini kaybettiği ve işlevselliğin bozulduğu bir tabloyle karşılaşırız. Hastalığın başlangıç öyküsü alınırken olgulardan biri hariç hepsi “içe kapanıklık” dönemi tanımlamıştır. Ayrıca tüm olgularda görülen bir diğer ortak tema ise, bünyesinde bulundukları derneğe katılım sağlamaları haricinde bir işlevselliklerinin olmamasıdır.

Olgu-1, yaş 43

“İçe kapanıklıkla başladı.”

Olgu-2, yaş 43

“Hasta oldum, Çapa’da yattım. 2000’li yıllarda dışarı çıkamıyordum, zorlanıyordum. İçe kapanıklık, uyumsuzluk...”

Olgu-3, yaş 43

Diğer olgulardan farklı olarak, bu olgu 21 yaşında Amerika’ya gidişinden itibaren başlayan hastalık sürecini şu şekilde anlatmıştır ;

“Önce 21 yaşında yurt dışına gittim. 32 yaşına kadar gidip geldim. Amerika’da ön lisans okudum. Ama bitiremedim, terk ettim. Birkaç kez gidip geldim Amerika’ya. Green Kart vardı. Kaybettim hakları. Bazı kuralları çiğnedim. Akrabalar vardı Amerika’da. Onların yanında kaldım, iş buldular. Yeşil kart çıktı, gidip geldim. En az 6 ay orada kalmam gerekiyordu. Türkiye’ye döndüm, iptal oldu.” Araya giren başka konulardan sonra; “Yurtdışında akrabalarım fark edince Amerika’da hastanede yattım. Sonra Türkiye’ye geldim, şizofreni tanısı kondu. (...) Amerika’da başladı şizofreni. Çok stresli bir hayat başladı. Çoğu halk iyi davranıyordu. İngilizce bilmiyorum diye dışlandım. Şizofreniye yakalandım. Kavgacıydım, bağırıyordum. Ama dilim yetersiz olduğu için fazla ileri gidemedim. Vasıfsız işlerde çalıştım. Taksi şoförlüğü, pizzacı...”

Olgunun başka bir dil içinde kendini ifade edemiyor olmasının, konuşulamayan evreye gerileyerek onda tetikleyici bir unsur yaratmakta olduğu açıktır. Tıpkı dil öncesi dönemdeki bebeğin yaptığı gibi “bağırmaktadır.” Bunun yanı sıra olgunun zihninde kendisini “öteki tarafından istenmeyen” konumunda bulunduğu fikrinden hareketle, saldırganlığının artmış olduğu görülmektedir.

Olgu-4, yaş 41

“İçe kapanık bir çocuktum. Sokakta doğru düzgün oynamazdım...” diyerek bahsettiği çocukluk öyküsünden sonra olgu, hastalık öyküsünü ise şu şekilde anlatmıştır :

“Bir gün okula gittim, hocanın biri Şükrü’ye bağırıyordu, ben de bana bağırdı sanmıştım. İşte o gün cin çarptı, sonra da psikiyatriye götürdüler. Öğretmen Şükrü’ye bağırdı, ben de rahatsız oldum, bana dedi sandım.”

Öğretmen başkasına bağırması ama olgu, kendisine bağırdı zannetmiştir. Kimin kime ne yaptığının muğlak oluşu, muhtemelen olgunun ruhsal dünyasının izidir. Kim yaptı? Kendisine mi yaptı? Başkasına mı yaptı? Bu soruların cevapları onun ruhsallığında belirsiz kalmıştır.

Burada otorite figürü olarak görülen öğretmenin hastada yoğun bir kaygıyı tetikleyerek Ayna Evresi'nde gözlemlediğimiz *geçişlilik* ile dağılmaya yol açtığı görülmektedir. Üstbenlik o kadar katı ve tümgüçlüdür ki olguda yoğun bir kaygı uyandırmıştır. Bu kaygıyla beraber olgu, kendi psikotik örgütlenmesine uygun olarak Ayna Evresi'ndeki geçişliliğe doğru gerilemiştir. İki yaşındaki çocuğun, başka bir çocuk kafasını çarptığında kendi kafasını tutmasındaki geçişlilik gibi, hastanın da ruhsal olarak kendisi ve ötekini ayırt edemediği görülmektedir. Olgu, aktardığı bu hikayeyle ayrışmanın gerçekleşmediği, ruhsal olarak kendisi ve ötekini ayırt edemediği dramı nasıl yaşantıladığını adeta gözler önüne sermektedir.

Ayrıca, öğretmenin bağırmasının kendisinde çok başka bir yere referans veriyor olduğunu görmekteyiz. Öteki tümgüçlü olduğundan, her şeyi yapabilir, her şeye muktedir olduğundan; çok tehditkar bir hal alabilmektedir. Burada tam da Lacan'ın dediği gibi; *“Kendisi ile kendisinin benzeri arasına çok kudretli gördüğü, çok tümgüçlü gördüğü birinin girmesi”* gibi bir dağılmayı görüyoruz. Bir psikozun dekompanse olabilmesi için Büyük Öteki konumundaki kişinin, özne ve onun benzeri arasındaki ilişkiye (a-a') girmesi gerekir. Bu olguyu, Vincent Van Gogh ve Theo arasındaki yoğun yapışık ilişkiye, Van Gogh'un tümgüçlü bir konum atfettiği Paul Gauguin'in girdiği duruma benzetebiliriz:

a: Kendisi / Vincent Van Gogh

a': Şükrü / Theo

Öğretmen, bu yapışmış ikilideki Büyük Öteki konuma denk gelmektedir. Bu konum hiç eksilmemiş ve yasaya tabi olmayan bir yerdedir. Psikotik yapılanmadaki kişi için, yasaya tabi olmayan Büyük Öteki konumundaki kişi hepten tümgüçlüdür.

Bir taraftan da kendisini evrenin merkezinde gibi bir yerde algıladığı perspektifinden bakıldığında, referans hezeyanını düşündürmektedir. Kopernik devrimini yaşamamışçasına kendisi de evrenin merkezinde gibidir; *“Bana bağırdı.”*

Olgu-5, yaş 45

“Üniversite çağlarında odaya kapanırdım, dışarı çıkmazdım. Misafirler geldiğinde odaya kapanırdım.”

Yine Olgu-5’in de içe kapandığı bir dönemden bahsettiği görülmektedir.

4.1.2. Aile İlişkileri

Yapılan ön görüşmelerde katılımcılara anne ve babalarıyla ilişkilerinin nasıl olduğu sorusu yöneltildiğinde, “iyi” şeklinde tariflemekten öteye gidemedikleri dikkat çekmiştir.

Olgu-1, yaş 43

Anneyle ilişki ;

“Şu anda iyi. Bana iyi davranıyor. Ben de onu seviyorum.”

Babayla ilişki ;

“7 yıl önce vefat etti. İyi bir insandı. İlişkilerimiz ne iyi ne kötü, normaldi.”

Olgu-2, yaş 43

Anneyle ilişki ;

“İyi, fena değil, güzel. İyi biridir. Dediklerini yapmaya çalışıyorum. İşte kendine iyi bak diyor. Arkadaşlarıyla iyi anlaş diyor. Sözünü dinliyorum.”

Babayla ilişki ;

“Vefat etti 2004’te. İyiydi, fena değildi, güzeldi.”

Burada çocuksu söylem dikkat çekmektedir. Anneyle yeterince yapılanamamış olan ilişki çocuksu bir anlatımla ifade bulunmaktadır.

Olgu-3, yaş 43

Anneyle ilişki ;

“İyidir. En son 2007’de geldiğimde vurmuştum, dövdüm. Fazla moraracak kadar dövmedim. Polisi aradım, yapma öyle şeyler dedi. Annem şikayetçi oldu, sonra affettim.”

Burada söylemdeki karışıklıkla birlikte, çerçevenin tersine döndüğü görülüyor. Annesine vuran kendisiyken, anneyi affeden yine kendisi oluyor. Onun kurgusuna göre suçlu olan hatasını üstlenmek yerine, mağduru affetmektedir.

Babayla ilişki ;

“2003 yılında vefat etti. Kalp krizinden. İyiydi. Annemden daha çok seviyordum onu ama hastalık sürecimde babam bana yardımcı olmamış. Hastalığımı kabul etmemiş. Al şunu başımdan bende kalmasın, demiş. Annem babam ayırdı. Birkaç gün babamda kalıyordum, o bile ağır gelmiş babama.”

Babanın, oğlu için kapsayıcı, koruyucu bir yerde konumlanmadığı görülmektedir. Babasal işlevin yokluğu, kişiyi anlam dünyasından ve dilin temsillerinden men eder. Hastalık öyküsünde dikkat çeken agresivite ile birlikte değerlendirildiğinde, ötekine yansıttığı “Beni istemiyor” temsiline bu olgu için ağır olduğu düşünülmektedir. Bundan dolayıdır ki, ötekinin başına bela olmakta ve kendisini annesine vuran, babası tarafından istenmeyen, Amerika’da kabul görmeyen biri konumunda bulunmaktadır.

Olgu-4, yaş 41

Anneyle ilişki ;

“Vefat etti, 14 Şubat 2001’de. Kalp krizi. İyiydi. Yani normal bir hayattı.

Babayla ilişki ;

“Vefat etti, 25 Eylül 2016 Pazartesi günü. İş kazası. Öğretmen emeklisi, ceviz merdiveninden düştü, çiftçilik yapıyordu. Aramız kötüydü son zamanlar. Hastaneye

yatırdı beni 2015 15 Temmuz 'da. Son yatıştı bu. 7 Kasım 2015 't taburcu oldum, bir daha yatmadım. Anlaşamıyorduk. Aksi bir adamdı."

Anneyle ilgili söyleme bakıldığında, sağlam bir ilişki temelinden yoksun, "normal" bir çocukluk geçirdiği anlaşılmaktadır. Normalin ifadesinin; adlandırmanın, temsillerin eksikliğine vurgu yaptığı düşünülmektedir.

Olgu-5, yaş 45

Anneyle ilişki ;

"Annemle ilişki... Sorunumuz yok. Şeye de gidiyorum... TRSM'yi biliyorsunuzdur. Oraya gidiyorum aynı zamanda. Aktivitelere katılıyorum..." İfadesinin devamında, derneğin çalışmalarından bahsetmeye başlamıştır. Konuya tekrar dönmek adına annesinin nasıl biri olduğu sorusu yöneltildiğinde; *"İyi biridir. Burada sayman zaten, yani yönetimde. Bekarlığında çalışmış biraz tekstilde. Bu Arel Üniversitesi Tüyap'taki miydi?"* yanıtını vermiştir. Olgunun söyleminden anlaşıldığı üzere, anneyle ilgili meselelerin ele alınması kendisinde kaygı uyandırmış ve bir tersine döndürmeyle soru soran kendisi olmuştur.

Babayla ilişki ;

"İyi. Ben zaten geçen sene şeye katıldım, 2018 Mart'ta. E-Kpss'ye. Aralık'ta atama olacak ama daha belli değil." Benzer tutum burada da karşımıza çıkmaktadır. Ebeveynlerle ilgili meselelerde kalmanın bu olgu için zor olduğu görülmektedir.

4.1.3. Çocukluk Anıları

Katılımcılardan hatırladıkları bir çocukluk anıları varsa, anlatmaları istenmiştir. Kimi olguların çocukluğu hikayelendirmekte zorlandığı, kimilerinin ise anlattığı anıların öznel kırılmaları beraberinde taşıdığı görülmüştür.

Olgu-1, yaş 43

“Hatırlıyorum ama bir anım olduğunu... söyleyecek bir anım yok galiba. İlkokul 1-2’ye gidişimi hatırlıyorum. Bir kere araba çarpmıştı bana. Arkadaş ile misket oynuyorduk parasına. Allahtan bir şey olmadı, hemen ayağa kalktım. Araba çarptıktan sonrasını hatırlamıyorum. Sinemaya falan giderdim. Babam bir kere maça götürmüştü Elazığ’da. Başka...”

Söylemin karmaşıklığı ve çağrışımların bir konudan diğerine atlıyor olması dikkat çekicidir.

Olgu-2, yaş 43

“Pek yok. Oyun oynardım arkadaşlarımla, akrabalarımla. Gezerdik, oynardık. Komik. Tombala, şaka yapardık. Oyun oynardık.”

Görüldüğü üzere çağrışımların kıtlığıyla aynı tema etrafında dönen söylem perseverasyona uğramıştır.

Olgu-3, yaş 43

“Uludağ’a gitmiştik ailecek. Annemler kavga etmişti yine. Ben ağlıyordum, kardeşim bana destek oluyordu, o hayata karşı daha güçlüydü, şimdi mühendis kendisi.”

Olgu kendisini “vasıfsız işlerde çalışan, istenmeyen” biri olarak konumlandırmanın yanı sıra, kardeşini zorluklara karşı dirençli ve vasıflı meslek sahibi biri olarak tanımlamaktadır. Bu durumu Lacan’ın, çocuğa gelişimsel olarak henüz başarılmamış bir şeyin ötesine geçen kendi bütünlüğünün ve tutarlılığının bir imgesini

sunan Ayna Evresi (Fink, 2016: 136) etrafında düşündüğümüzde; ayna evresinde ben'in narsisistik olarak zayıf ve tamamlanmamış olarak algılanırken, hayranlık duygusuyla karşılanan aynadaki yansımanın (imgenin) ise hiçbir zaman ulaşamayacak bir idealde olduğu duruma benzemektedir.

Olgu-4, yaş 41

Çocukluk anısı sorulduğunda; *“Ne gibi? Bir sürü şey var...”* demiş, hatırladığı herhangi bir anıdan bahsedebileceği söylendiğinde ise yineleyen tedirginlikle *“Ne gibi?”* yanıtını vermiş, ardından; *“Ben içine kapanık bir çocuktum, sokakta doğru düzgün oynamazdım. Volkan bir gün fare getirmişti çöplükten, Melih onu tekmeyle öldürmüştü, sonra uçurtmasını Kerim kırmıştı, Kerim de başkalarınınkini kırmıştı, uçurtmasını kırmıştı, Volkan'ı aramıştı...”* Burada söylem dağıldığı için anlaşılmayan kısımlar tekrar sorulduğunda; *“Melih fareyi tekmeyle öldürdü, Kerim Volkan'ın uçurtmasını kırmış, o da ağladı, Kerim beni başkalarına dövdürdü. Manyak, çocuktu işte.”*

Olgunun getirdiği anıda gerçekte ne olmuş olabileceği anlaşıyor; biri ölü fare getiriyor, bir uçurtma kırılıyor. Ancak bundan sonrasında kimin ne yaptığı anlaşılmamaktadır. Çöp, ölü fare, kırık uçurtma, bunların hepsi; çocukluk anısının bir kırılma, ölüm dürtüsü taşıdığına işaret etmektedir. Tüm bu kırılmaların ardından hastanın savunma getirerek dağıldığı görülmektedir. Başka bir deyişle; ölü fare, kırık uçurtma gibi temsillerin işaret ettiği kırılmadan sonra hastanın savunmacı tarafı devreye girmekte; hasta dağılmaktadır. Babasının bir yerden düşüp ölmesiyle birlikte düşünüldüğünde ölü fare temsili, ölüm dürtüsünün işlenemeyişini göstermektedir. Burada zihnin gerçeklikle bağının koptuğu, ölüm dürtüsünün işlenemediği ve hastanın dağıldığı duyulmaktadır.

Olgu-5, yaş 45

Nasıl bir çocukluk geçirdiği sorulduğunda, *“Rahatsızlıklar vardı. O zaman annem de bilmiyordu. Ama çocukluğum iyi geçti, iyi oynadım, yani oyunlar...”* yanıtının ardından anlatım biraz daha detaylandırıldığında; *“Ne bileyim yani oyuncaklar filan vardı. Oyunlar oynardık. Ben kendi kendime oyunlar oynardım. Oynadım yani bayağı...”* yanıtını vermiştir. Burada hasta regrese oldukça söylemin dağıldığı ve perseverasyon

niteliği taşıdığı görülmektedir. Aynı zamanda bütünlüklü bir anlatımın sunulamaması ve içeriksel olarak kuru gitmesi; düşlem kapasitesinin zayıf olduğunu göstermektedir.

4.1.4. Rüyalalar

Olgu-3, yaş 43

Olgudan hatırladığı bir rüyasını anlatması istendiğinde; *“Gökyüzünde uçuyordum semada, yanımda bir çocuk bana yetismeye çalışıyordu, uçmaya çalışıyordu, öldü. Bana yetişemedi, ama huzurlu kalktım rüyadan.”* şeklinde ifade etmiştir. Burada anlatılan durum ile affektin uyumsuzluğu göze çarpmaktadır. Hasta, normalde kaygı verici olması beklenen bu rüyadan huzurla uyandığını söylemektedir. Zihninde kendisini dışlayan olarak konumladığı öteki, rüyasında onu yakalamaya çalışırken kendisini ziyan etmektedir. Burada, narsisistik yan tersine çevrilmiş gibidir.

Olgu-4, yaş 41

Olguya rüyaları sorulduğunda; *“Şeytan, Bakkal Haşim, zebani..”* diyerek sıralamıştır. Bakkal Haşim’in Afyon’da mahallelerindeki bakkal olduğunu söylemiştir. *“Kazıkçı Haşim derler, sigara alırdım ondan, Allahsız dinsiz kitapsız biridir.”* şeklinde tanımladığı Bakkal Haşim’i rüyasında şeytan olarak, kendisini kazanda kaynatırken görmüştür. Rüyalardaki şeytan, zebani, bakkal gibi kötücül figürler, kartlara verdiği yanıtlarda göreceğimiz kötü tasarımlar ve yoğun ölüm temasıyla birlikte değerlendirildiğinde; hastanın kötü bir ötekisinin olduğu görülmektedir. Belki de hastanın testör soru sorduğunda donakalması; kötü ötekinin niyetini anlamlandıramadığı duruma yakın bir yerden yaşaması ile açıklanabilir. Tüm güçlü bir yerde konumlandığı kötücül öteki tasarımını, Baba-nın Adı metaforu çerçevesinden ele alacak olursak; zevki düşmemiş bir öteki tasarımında Baba-nın Adı’nın men edilmiş olduğunu görürüz. Baba-nın Adı yasası içselleşmediğinde, psikozda tüm kendilik tasarımı onun etrafında kalır. Psikotiğin ona hayır deme, ondan çıkma şansı yoktur. Bir özne olarak var olamayan psikotiğin, ondan zevklenilen bir ötekisi vardır. Bu olguda kötücül ötekinin, işte böyle bir tasarımdan geldiğini görmekteyiz.

4.2. Rorschach Testi Bulguları

Katılımcılara uygulanan Rorschach testinden elde edilen yanıtların içerik analizi Fransız Okulu sistemine uygun olarak psikanalitik kuram perspektifinde değerlendirilmiştir. Bulgular, Jaques Lacan'ın psikozun yapılanmasına ilişkin kuramının temellerini oluşturan “Ayna Evresine Gerileme” ve “Baba-nın Adı’nın Men Edilmesi” başlıkları altında incelenecektir.

4.2.1. Ayna Evresine Gerilemeye Dair Sorunsal Ortaya Koyan Yanıtların Psikanalitik Açıdan Yorumlanması

Bu bölümde Rorschach testi bulguları ayna evresine gerileme çerçevesinden ele alınacak olup; dile ve sözelleştirmeye dair zorluk, adlandırmanın zorluğu, parçalı beden imgesi ve özdeşim sorunsalı etrafında incelenecektir.

4.2.1.1. Dilde / Sözelleştirmede Bozulma

Olgu-1

I. Kart: “Ortada bir karınca görüyorum, sonra bir yarasa, başka.. baykuş, başka başka...”

Ön görüşmede öyküsünü zengin bir anlatımla sunamadığı görülen olgunun kartla ilk karşılaşmasında kekeleyerek konuşması ve dili kullanımındaki kısıtlılık dikkat çekmiştir. Annesiyle ilişkisini detaylandıramayışında olduğu gibi karta dair çağrışımlarının da zayıflık ve tutukluk içerisinde olduğu görülmüştür. Sıradan bir nevrozenin Rorschach protokolünde beklediğimiz anlamlı, bütünlüklü ve birbiriyle çağrışımsal olarak bağlantılı görünen yanıtlar sembolik düzende bir gösterenden diğerine atlayabilmekle ilişkilidir. Bu olgunun yanıtında karşılaştığımız şey ise esasen, dilin dağıldığı ve ilk nesne karşısında tutuk kalmış olduğudur. Bu çerçeveden bakıldığında, özneyi dağılmaktan koruyan bir ötekinin adlandırıcı işlevinin eksikliği akla gelmektedir. Olgunun sözelleştirmede yaşadığı zorluk, ayna evresine gerileme etrafında düşünülebilir.

Olgu-4

I. Kart: “Bu ne ya? Kelebek gibi bir şey. Böcek gibi. Anlam veremedim. Mürekkep lekesi. Yaprak gibi.”

X. Kart: “İyi oldu bitti. Bu yine şeytan. Gri olanlar. Yeşil olan da şeytan. En alttaki.. Kahverengi gibi. Gök. Kırmızı-pembe tonları desen... Leke. Lekelenmiş desen...”

Olgunun yukarıdaki yanıtlarına bakıldığında, çağrışımların dağınık ve sunduğu imgelerin birbiriyle ilişkisiz, kopuk olduğu göze çarpmaktadır. Olgu, testin başlangıcında sürecin işleyişi hakkında bilgilendirilse de, kendisine söz alanı açıldığında yaşadığı tedirginlikle birlikte bir anlam bütünlüğü olmayan, hikayelendirmekten uzak yanıtlar vermiş olduğu görülmektedir. Olgunun dile, söz alanına dair yaşadığı zorluk adlandırmanın güçlüğüne işaret etmektedir.

Olgu-5

I. Kart: “Burada bir maske görüyorum. Gözleri var. İki tane at. At başı. Biri sağ biri solda. Başka... Hayvana benzetebilirim. Kanatları var örümcek gibi. İki göz. Elleri var.

Bu yanıtta görüldüğü gibi form yanıtlarının yanına hiç izlenimler, hareketler, renkler gelmediğinde; protokolün kendi öznelliğine ve hayalgücüne dair referanslarının olmadığı düşünülür. Nevroz-Psikoz skalasında nevroza dönük kalabilmek için, somuttan soyuta ve globalden detaya geçebilmek gerekir. Forma ve somut olana yatırımın baskın olduğu bu yanıtlara bakıldığında, tasarımı zenginleştirmenin ve birbirine eklemlenmenin olgu için zor olduğu görülmektedir. Bir nevrozun protokolünde beklenen bütünden başlayıp detaya doğru giden akış yerine bu protokolde doğrudan detaylara ve detaydaki boşluklara göndermeler vardır. Nesneyi tanımlamak, onu eğip bükme gibi zorluklar adlandırmanın eksikliği etrafında düşünüldüğünde, tam da Lacan’ın psikozlar üzerinden ortaya koyduğu ayna evresine gerilemeye denk gelmektedir.

4.2.1.2. Adlandırmanın Zorluğu

Olgu-1

VI. Kart: *“Palamutun vücudu açılmış yani yemek olarak gördüm. Karnı yarılmış.”*

VIII. Kart: *“İki fare. Başka ne görüyorum... İskelet görüyorum ama insan mı hayvan mı bilemedim. Herhalde hayvan iskeleti ya da balık. Balık kılçığı.”*

Bu yanıtlarda parçalı beden algısı ve adlandırmanın zorluğu göze çarpmaktadır. Adlandırmanın eksik kaldığı ve simgeselin beden bütünlüğünü bir arada tutamamış olduğu durumda bedenin parçalandığı görülmektedir. Bedenin içine yapılan göndermeler, bütün bir kendilik tasarımının henüz kurulamamış olduğu Ayna Evresi'ne -Freud'un adlandırdığı şekilde birincil narsisizme- gerilemeyi akla getirmektedir. Hastanın iç dünyasında bütünlüklü bir bedenin oluşturulamamış olduğuna işaret eden *“iskelet, kılçık, açılmış vücut, yarılmış karnı”* gibi anatomi yanıtları kaygının parçalanma endişesi üzerinden gittiğini düşündürmektedir. Bedensel bütünlüğün korunamayıp parçalara bölündüğü bu yanıtlar, Ayna Evresi'nde ötekinin adlandırma işlevini yerine getiremeyip, bütün bir beden imgesinin sürekliliğinin kazanılamamış olduğunu düşündürmektedir.

Olgu-2

I. Kart: *“Köpek başı gibi. (?) Böyle bakıyor sağa sola. Kurt köpeği. Burası var. Ceviz gibi. Cevizin içi gibi. Aslan kafası var. İki elmiş gibi.”*

İlk dönem yaşantılarla ilgili konumlanmaya dair fikir veren I. Karta bakıldığında, anne imgesine gönderme yapan köpek başı, kurt köpeği, aslan kafası gibi tehditkar imgeler olgunun agresif eğilimleri hakkında fikir vermektedir. Arkaik dönemde öteki ile kurulan ilişkinin endişe verici ve tehditkar olmasının yanı sıra, bir bütünü / kapsayanı olmayan parçalardan oluşan tasarımların birbirleriyle ilişkilenelememesi, psikozda gördüğümüz adlandırma güçlüğüne akla getirmektedir.

III. Kart: “Kadınlar sanki ikisi göğüs göğüs. Memeler. Alfe benziyor. Kalp gibi. Kelebek. Örümcek.” (?) “Elleri kolları var. Çekirge gibi bir hayvan vardı. Kantar böceği.”

Cinsel dürtülerin harekete geçtiği III. Kartta ikili kadın tasarımı yine tehditkar ve kadınsı bir simge olan örümceğe dönüşmüştür. Nesnenin tanımlanmasındaki güçlük, onun ne olduğu, nereye baktığı, elleri kollarıyla ne yaptığına dair simgelerin işaretlenemediğini düşündürmektedir. Ötekinin ne olduğu muğlak kalmış, tasarımıanamamıştır.

VII. Kart: “İki kadın yüzü sanki. Yan yana bakıyor sanki. Kuyruğu, saçını görüyorum. Vücudu var.”

VII. Kartta yan yana bakan iki kadın yüzü ifadesinin betimlenememesi, aynadaki karşılıklılığı akla getirerek; Ayna Evresi’nde adlandırma işleminin ve özdeşim kapasitesinin gelişimi sorunsalına gönderme yapmaktadır. Bu olguyu nevrotik sınırlar içerisinde kabul edebilmek için, olgunun bütün bir insan ya da hayvan figürleri görmesini ve bu bedenleri neye, nasıl benzettiğini işaretleyebilmek gerekir. Bu açıdan bakıldığında tam bir beden tasarımının sunulamadığı, olgunun kendi bedenini bütünsel olarak algılayamadığı ve beklenen ikili ilişkinin sunulamamış olduğu görülmektedir. Olgunun kadın tasarımının kuyruğu, vücudu vardır ancak tüm bunların örümlemesinin güç olduğu gözükmemektedir. Yanıtların genelinde verilen birbirleriyle alakasız görünen parçalar, bütüne dair bir tasarım ortaya koyamamaktadır. Tüm bu veriler adlandırmanın güçlüğüne işaret etmektedir.

VI. Kart: “Yan tarafta bakan şey gibi. Post gibi. Kürk. (?) Hayvan postu gibi. (?) Açılmış kolları, kürkü.

Hastanın, *bakmak* gibi pasif bir hareket veren ama kimin ya da neyin baktığının belirsiz olduğu yanıt ile bir şeyi tanımlamakta ne kadar zorlandığı görülmektedir. Hasta kendi gördüğü şeyi ifade etmekte, tanımlamakta güçlük çektiği gibi; onu bir forma

sokamayıp, onun yerini / konumunu da gösterememektedir. Bu yanıt, hastanın kendi iç dünyasına dair sağlam dayanakların konumlanamayışına ve oralara dair simgesel bir yapılanmanın zorluğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla hastanın ruhsallığında sağlam dayanakların içselleşememiş olması; onun yaşantılarına bir ad koymasını, bir anlam verebilmesini zorlaştırmaktadır. Bu yanıtta okunan “Kim? Ne? Nasıl?” sorularının yanıtsız kalışının, tüm bu dayanak ve adlandırma eksikliği ile ilgili olduğu düşünülmektedir.

Olgu-3

III. Kart: “Burada yine karşılıklı iki insan. Maymun gibi. Ama bacakları düzgün. Kırmızı da, ortadaki kırmızı da akciğer gibi. Bir şey tutmuş iki kişi. İkisinin de tuttuğu şey aynı. (?) Bacakları var. Dışarıdaki kırmızılar da saksafona benziyor. İnsan mı hayvan mı... Maymun kafası gibi ama bacakları maymun değil.”

“İkisinin de tuttuğu şey aynı” yanıtı ayrışmama/farklılaşmama etrafında düşünülebilir. Olgunun, formu insan-maymun arasında konumlayıp adlandıramaması, ötekinin adlandırmasının eksikliğine dair sorunsalı düşündürmektedir. Dolayısıyla nesneyi adlandırıp onunla ilişki kurabilmek bu hasta için güç görünmektedir. Beden imgesini bir arada tutan şey Öteki’nin adlandırmasıdır. Bu olmadığında dağılmış beden imgesiyle karşılaşmaktayız.

Olgu-4

VII. Kart: “Ters mi veriyoruz bunu? İki yüz birbirine bakıyor gibi. Bulut gibi. Yüzler birbirine bakıyor. Bulutun şekil almış hali gibi.”

Erken dönem nesne ilişkilerine dair bu kartta “İki yüz birbirine bakıyor gibi, bulutun şekil almış hali gibi” yanıtı; annenin bakışının bir anlam ifade etmediğini, anneye sağlam temelli bir ilişki kurulamadığını düşündürmektedir. Burada, ayna evresinde bebeğe bütünlük algısı veren, ben-öteki ayrımını ortaya koyan bakış ve adlandırmanın hastada işlenemediği görülmektedir. Olgu, iki yüzü görmekte ancak onları tanımlayıp bir anlam atfedememektedir.

Olgu-5

III. Kart: “*Bu bir insan kafası. Üstte de iki tane şey var... İnsan mı... Hayvan mı... Kuş mu... Başın üstünde dolaşıyorlar. (?) Şurada mesela kafası olup da kollarını kaldırmış gibi. Ortadaki kollarını çıkarmaya mı çalışıyorlar?*”

Bu yanıtta olgu için nesneyi tanımlamanın ne kadar zor olduğu görülmektedir. Olumsuz formlar, netliği olmayan tasarımlar, bağlantının kurulamaması ile birlikte yanıt iyice bozulmuştur. Ortadaki kimin kafası olduğu, başın üstünde neyin dolaştığı, kimin diğerinin kolunu çıkarmaya çalıştığı belirsiz kalmıştır. Diğer bir deyişle olgunun sorduğu soru temelde nesnenin ne olduğuna ilişkindir. Bundan dolayıdır ki olgu gördüğü ama adlandıramadığı nesneyle ilişkilenebilmektedir. Tüm bunlar adlandırmanın güçlüğüne dair bulgular olarak değerlendirilebilir.

4.2.1.3. Parçalı Beden Tasarımı

Olgu-1

VI. Kart: “*Palamutun vücudu açılmış yani yemek olarak gördüm. Karnı yarılmış, yemek olarak gördüm.*”

Hastanın iç-dış sınırları koruyamayarak çığ bir yerden sunduğu tasarım, vücudu bütünsel olarak bir arada tutan yapının dağıldığına işaret etmektedir. Hayvan bedeni üzerinden verilen parçalı imge, beden bütünlüğünü koruyan, onu ayakta tutan dayanakların içselleştirilememesine ilişkindir. Bedenin sağlam bir çerçevesinin kurulamamış olması, onu parçalanabilir, bölünebilir bir nesne haline getirmektedir. Tam da bu noktada psikozda parçalanma tehdidine dair temel kaygıyla karşılaşmaktayız. Ayna evresinde bedenini parçalı olarak algılayan bebek, ötekinin bedeninden dolayımınarak beden bütünlüğüne kavuşabilmektedir. Bebeğin kendisini ötekinden ayrı olarak işaretleyebilmesi ve kendi beden imgesinin bütünlüğünü kazanabilmesi için kapsayan, kaygıyı yatıştıran ve adlandırıcı bir ötekiye ihtiyaç duyar. Olgunun verdiği parçalanmış beden imgelerinden oluşan yanıtta bakıldığında Ayna Evresi’nin işlevini yerine

getirememiş olduğu ve Baba-nın Adı metaforunun ruhsal alanı düzenlemekte yetersiz kaldığı düşünölmektedir.

Olgu-2

VIII. Kart: “*Kolları olan iki bayrak gibi. (?) Kafası, kolları, vücudu (?) Yaratık gibi bir şeyin.*”

IX. Kart: “*Şekiller. Burun. (?) Şunlar sanki...Burun gibi. Şu ikisi. Biri gibi, omur gibi, beli gibi, vücudu, keman gibi.*”

Neyden bahsettiğı, neyi tanımlamaya çalıştığı belirsiz olan hastanın söylemindeki perseverasyon dikkat çekmektedir. Tekrar eden söylem, dış dünyayı temsilen algılanan uyarana yatırım yapmanın zorluğunu düşündürmektedir. Olgu, her iki kartın doğasında belirgin bir dayanak bulunmayıp, regrese olmuş ve içe döndükçe beden üzerinden verdiği yanıt ile iç-dış sınırlar kaybolmuştur. Bu anlamda iç dünyasına dönen hastanın protokolünde, iç-dış sınırların karıştığı ve formun verilemediğı yanıtlarda karşılaşılmaktadır. Olgu regrese oldukça imgeler daha karışık bir hale gelmiş, dağılmıştır. Detaylardaki boşlukları referans alarak verdiği yanıtlar hastanın kendi içsel boşluğuna, içsel dayanakların yokluğuna işaret ettiğini düşündürmektedir. Bundan dolayı burada belirli bir forma dayandırılarak, içeriden gelen hareketle biçimlendirilmiş, yapılandırılmış bir yanıtla karşılaşılammıştır. Bununla birlikte hastanın regrese oldukça “*burun, omur, bel, vücut*” gibi parçalı beden tasarımı sunduğı görölmektedir. Bu da, imgesel düzlemde bedenini parçalı olarak yaşantılayan bebeğe bütünlük vaat eden Ayna Evresi’nin yapılandırıcı işlevini çağrıştırmaktadır. Ayna Evresi’nin işlevini hatırlayacak olursak; adlandırıcı bir Öteki’nin varlığı ile bebeğin imgesel bütünlük kazanmasıydı. Buradan yola çıkarak, bebeğin beden imgesinin bütünlüğüne dair sürekliliğin sağlanmasında adlandırıcı rolü olan Öteki’nin, işlevini yerine getirememiş olduğı görölmektedir. Parçalar var ancak bunlar neyin parçalarıdır? Kimin vücududur, belidir, omurudur? Tüm bu parçaların öznesi yok gibidir. Dolayısıyla beden parçalarından oluşan imgelerin bir araya gelip bütün bir bedende buluşmadığı bu yanıt, Ayna Evresi’ne gerilemeye işaret etmektedir.

Olgu-5

X. Kart: “Sanki şurada iki saç, iki göz var. Hayvan şeyi, goril yüzü.”

Parçadan bütüne giderek algının tanımlanmaya çalışıldığı yanıt, nesnenin adlandırılmasındaki zorluğu işaret etmektedir. Tıpkı fiziksel bütünlük algısını edinememiş bebeğin ayna karşısında kendi düzensizliğiyle karşılaşmasına benzemektedir. Burada ötekinin olmadığı, dolayısıyla “ben” ile “ben olmayan” arasında ayrımın yapılamadığı Ayna Evresi’ne gerileme söz konusudur. Uzun bekleme süresinin ardından (20 sn.) verilen yanıt bir ötekinin ayna karşısında “*Bu sensin*” adlandırmasıyla kaygı yatıştırıcı işlevini yerine getiremediğine yorulabilir. Testin kişiye bir ayna olduğu varsayımı göz önünde bulundurulduğunda, olgunun ruhsal dünyasına dair parçalı ve muğlak tasarımların teste yansıtılmış olduğu görülmektedir. Olgunun detaydan bütüne giderek betimlediği tasarım, gerçekliğin algılanışına dair sorunsal akla getirmektedir. Ne olduğunu tanımlayamadığı o şeyin önce parçaları, ardından bütünü gelmektedir. En sonunda oluşturulan bu tasarım ise perseküte edici bir özelliği içinde barındırmaktadır.

4.2.1.4. Özdeşim ve Kimlik Sorunsalı

Olgu-1

III. Kart: “Karşılıklı ince adamlar görüyorum. Daha çok karikatürist gibi görüyorum. İnce adamlar. (?) Adama benzettim işte. Karikatür mü desem... Nasıl diyeceğimi anlatamıyorum. Resim olarak gördüm yani adamları resim olarak gördüm.”

Nesne ilişkileri hakkında fikir veren III. Kartta olgunun tanımladığı nesneleri birbirleriyle ilişkilendiremediği görülmektedir. Ankette gelen “Adamları resim olarak gördüm” yanıtı adeta resimsiz bir çerçeveyi ve hiçbir anlam ifade etmeyen dünyada bilindik bir destek arayışını anımsatmaktadır. Burada düşlemin canlılığı yerini ketlenmeye bırakmıştır. Ayna evresinde ketlenmenin adlandırılması işleviyle beden imgesi bütünlük kazanır. Bu yanıtta gelen “ince adamlar” ya da “karikatürist” imgeleri henüz tasarımlanamamış, adlandırılamamış imgeler olarak kalmıştır. Dolayısıyla tüm bu

adlandırma ve özdeşleşme sorunsalları bedensel özdeşimin kurulamamış olduğu ayna evresine gerilemeyi akla getirmektedir.

VII. Kart: “Bulut görüyorum. Bir de şurası tırtıl. Tırtılın kelebeğe dönüşümü.”

Anne kartında gelen bu yanıt, hastanın ön görüşmede anneyle ilgili sorulan sorulara verdiği yanıtları çağrıştırmaktadır. Ön görüşmede anneyle ilişkisine “iyi” demekten başka bir anlatımı olmayan hasta kartlara gelindiğinde; önce hafif bir rüzgarın dağıtabileceği “bulut” gibi muğlak bir yanıt vermiştir. Ardından gelen “tırtılın kelebeğe dönüşümü” yanıtı; uçan giden, ömrü iki-üç gün olan bir canlının güvenli yerden, o yapışıklıktan çıkmasını çağrıştırmıştır. Başka bir deyişle; hastanın basitçe iyiydi dediği, sağlam bir temelde durabilen, kendi içsel dayanaklarını sunabilen anne imgesinin adeta uçup gittiğini düşündürmektedir. Bundan sebep hasta; anneyle bebek arasında geçiş alanı işlevi gören testte beklenilenin aksine, kendi hayal dünyasına dair yoğun bir aktarımda bulunamamıştır. Anne-bebek arasında geçiş alanı işlevi gören testin hastanın düşleminde bir yer edinip, oralarda işlenememiş olduğu görülüyor. İlk nesne, sağlam bir dayanak olmaktan ziyade; dönüşen, bulut gibi dokunulamayan, hissedilemeyen, sisli bir tasarım halini almıştır. Bulut gibi sınırları belirsiz, iç içe geçmiştir. Buradan bakıldığında Ben ile Ben Olmayan ayrımının kurulumuna dair sorunsal duyulmaktadır.

Olgu-2

V. Kart: “Kelebek gibi. Tırtıl. Kolları var. Açıyor. Yarasa. (?) Kolları var. Açılmış. Biraz şey gibi. Kolları... Yarasa kolları gibi.”

Gerçekliğe uyum ve kendilik tasarımıyla ilgili V. Kartta “Kelebek, tırtıl” gibi pasif ve hassas bir tasarımdan sonra, “yarasa, kolları var açılmış” gibi agresif eğilimleri ortaya çıkaran yanıtın gelmesi; bütüncül bir kendilik algısına ve kimlik sınırlarının netliğine dair sorunsalı düşündürmektedir. Yanıtın içeriğinde beklenilenin aksine bir zenginlik ve sürdürülebilirlik görülmemektedir. (Havada süzülen rengarenk bir kelebek gibi.) “Kolları açılmış” O kadar. Uçuyor mu, konuyor mu, süzülüyor mu, dans mı ediyor? Tüm bunlar nevrozenin protokolünde beklenen cevaplardır. “Kelebek gibi. Tırtıl.

Yarasa.” ise henüz ne olduğu belirsiz. Kelebek mi tırtıl mı yarasa mı? Tüm bunlar ayna evresinin bedenle özdeşimin kurulmasına dair işlevini yerine getiremediğini düşündürmektedir. Bu kartta olgunun kelebek, tırtıl veya yarasadan biri olup, onunla özdeşimi sürdürememesi; psikotik öznenin annenin arzu nesnesinden başka bir şey olamadığı imgesel düzlemi çağrıştırmaktadır. Dolayısıyla buradaki mekanizmanın Regresyon’dan farklı olarak, bakım veren kişi (anne) - bebek ilişkisinin imgesel ekseninde olduğu zaman olan Ayna Evresi’ne Gerileme olduğu düşünülmektedir.

Olgunun perseverasyonu ise, gerçekte gördüğü nesnede kalamadığını düşündürmektedir. Sonuç olarak olgunun kendi bedeninin ve düşüncelerinin sınırları ile nesnenin sınırları arasında dağıldığı söylenebilir.

Olgu-3

III. Kart: “Burada yine karşılıklı iki insan. Maymun gibi. Ama bacakları düzgün. Kırmızı da, ortadaki kırmızı da akciğer gibi. Bir şey tutmuş iki kişi. İkinin de tuttuğu şey aynı. (?) Bacakları var. Dışarıdaki kırmızılar da saksafona benziyor. İnsan mı hayvan mı... Maymun kafası gibi ama bacakları maymun değil.”

Bu yanıtta sıradan bir nevrozenin protokolünde görmeyi umduğumuz bütünlüklü insan bedenlerini görememekteyiz. Gerçekliğin garip parçalara bölünerek yorumlandığı bu yanıt, parçalanma endişesiyle ruhsal bütünlüğü korumanın zorluğunu göstermektedir. İnsan-hayvan tasarımlarının keyfi birleştiği ve ikinin bire indirgendiği yanıtlar, olgunun regrese oldukça imgelerin dağıldığına işaret etmektedir. Net bir beden tasarımının verilemeyip, parçalı beden algısının sunulması; bedensel imgenin bir bütünlük oluşturamadığını ve özdeşleşmenin gerçekleşemediğini göstermektedir. Ben bütünlüğü, Oedipal söylem dolayısıyla kurulur. Ben’in işlevi özdeşleşmeler kurmaktır ve ancak simgesel düzenin koşuluyla bu özdeşleşmeler kurulabilir. Segal, “simgesel eşitlik” dediği kavramın psikotik düşüncenin temelinde yattığını söyler. Ona göre simgesel eşitlik, yansıtımlı özdeşim ve şizoid bozukluklar sonucunda benliğin simgeleştirilmiş nesneyle aynı şeymiş gibi yaşantılanmasıdır. Kayıp nesnenin yasının tutulamayıp onunla özdeşim

kurulduğu süreçte simgesel eşitlikten söz etmek mümkündür (Quinodoz, 2017, s.169). İşte bu yanıtta görülen, bu olgu için simgesel tasarımın mümkün olamadığıdır.

VII. Kart: “Yine iki kişi görüyorum. Kadın. Etekli. Saçları havaya kalkmış, ellerini kaldırmış, etekleri var. Biri sağ biri sol elini kaldırmış. Yandan görüyorum. Saç... Kuyruğu havaya kalkmış. Kafası, aynı ikisi de.”

Kadına ve anneye dair değerlere gönderme yapan VII. Kartta beklenen; bütünlüklü bir beden tasarımıyla birlikte ilişkiye yatırımın sunulmasıdır. Bu kartta olgunun, iki kişi gördüğünü söyledikten sonra tek bir kadını tariflemeye başlaması dikkat çekmektedir. Bir yandan da söylemi kafa karışıklığı yaratmaktadır, zira bir kadın mı iki kadın bedeni mi sunduğu net değildir. Olgunun, kendisinden beklenilenin aksine kadının / kadınların görünen özelliklerinin ötesinde bir hikaye oluşturmakta güçlük çektiği görülmektedir. “İki kız tahterevalliye binmiş, parkta oyun oynuyorlar.” veya “Biri yaşlı diğeri genç kadın, birbirlerine hüznle bakıyorlar, yaşlı olan genç olanın annesi.” gibi ilişkilenebilir. Yanıtlardan oldukça uzak, hem söylemin dağıldığı hem de beden parçalarının üzerinde durulduğu bir yanıt söz konusudur. Bu yanıt erken dönem nesne ilişkileri etrafında düşünüldüğünde olgunun gördüğü şekilleri bedenselleştirip, ilişkilendirmekte zorlandığı görülmektedir. Bu da öznenin bir ötekinin adlandırıcı işlevinden mahrum kalmasından sebep, ben ile ben olmayan arasındaki farkı içselleştiremediği yapılanmayı düşündürmektedir. Bundan dolayıdır ki olgu, kendisine sunulan şekilleri simgeleştirmekte yetersiz kalmıştır.

Aynı zamanda bu yanıtta “kuyruk” derken bir saç modeli olarak at kuyruğuna mı yoksa bir hayvanın kuyruğuna mı gönderme yapıldığı net değildir. Öyle ki olgunun, “saç” dedikten sonra kısa bir süreliğine duraksaması, kartta onun çağrışımlarını kesen bir şey olduğuna işaret etmektedir. Buraya kadar çağrışımın akışının kesintiye uğramayıp, saç ve kuyruğu yanıtları arasında onu ketleyen ne olduğu sorusu uyanmaktadır. İnsan mı hayvan mı? Belki de temelde “Bu nedir?” sorusuna, dolayısıyla bir ad vermeye işaret etmektedir.

“Biri sağı biri sol elini kaldırmış.” yanıtı; kartın ayna simetriği yapısından ötürü ben ile ayna karşısındaki imgenin ayrı kişiler olarak algılandığını düşündürmektedir. Ayna karşısındaki idealiyle bütünleşemediği (?) Olgunun bu yanıtı tıpkı Ayna Evresi’ndeki bebeğin aynada karşılaştığı kendi imgesini bir öteki zannetmesiyle benzeşmektedir. Bir ötekinin adlandırıcı işlevi işte bu noktada devreye girmektedir. Bir öteki adlandırma işlevini yerine getirerek, bebeğin gördüğü imgenin aslında kendisi olduğunu işaretlediğinde bebeğin kaygısını yatıştırmış olur, böylece bütünlüklü bir beden imgesini ve özdeşleşmeyi mümkün kılar. Burada ise beden imgesinin bütün olarak tasarımlanamadığı, özdeşim kurma kapasitesinde sorun olduğu ve adlandırmanın gelmediği yapılanmayla karşılaşmaktayız. Tüm bu adlandırma, ben-öteki ayrımının içselleştirilmesi ve özdeşleşme sorunları ayna evresine gerilemeye dairdir.

Olgu-4

II. Kart: “Bu renkli. Kan lekesi gibi. (?) Kırmızı. Üst ve alttalar. Üstünde altında. Bir de gövdesi yine yaprağa benziyor. Ortası boş.”

Özdeşime bakıldığında, ikiliğin sunulmadığı II. Kartta “Kan lekesi” ve “Ortası boş” yanıtları, ötekinin yerinde olmadığı affektif dünyayı ortaya koymaktadır. Bebeğin kendini tanımasının ilk koşulu ayna karşısında gördüğü imgeyle özdeşim kurmasıdır. Bu imgesel özdeşime adlandırıcı ve kapsayıcı bir rol üstlenen öteki geldiğinde bebek, simgesel sınırlar dahiline alınır. Bir başka deyişle bebek; adlandırıcı öteki tarafından tanınması ve onun dolayımından geçmesi koşuluyla simgesel özne olarak konumlanabilir. Ben’in kurulumu ve özdeşim kurabilmek için bir Öteki’nin varlığı ve onun adlandırmasının gerekliliği söz konusudur. Tüm bunlar referans alındığında bu yanıtta görünen boşluğun, ötekinin yarattığı boşluğa ilişkin olduğu düşünülebilir.

Olgu-5

VII. Kart: “Burada iki biblo var gibi, ss eşyası gibi. Birleşmiş yani şey olmuş, bütün olmuş.”

En erken dönem nesne ilişkilerine dair VII. Karta verilen yanıtta bakıldığında, tasarım bir btnmş gibi sunulmuş ve nesne ayırşmamıştır. Burada açıkça göze çarpan özellik; “ben” ile “ben olmayan”ın birbirinden farklı olarak yerleştirilememesidir. Nesneye dair tasarımların i içe geçmesi dolayısıyla özdeşim kurma sorunsalı gündeme gelmektedir. Burada, ayrı bir özne olarak konumlanmaya dair mesele duyulmaktadır.

4.2.2. Baba-nın Adı’nın Hesaptan Düşmesine Dair Sorunsalı Ortaya Koyan Yanıtların Psikanalitik Açıdan Yorumlanması

4.2.2.1. Gerçekliğin İnkarı

Olgu-1

VII. Kart: “Bulut görüyorum.”

Erken dönem nesne ilişkilerine dair bu kartta olgunun, kendisine sunulan tasarımda şekil-zemin ilişkisini göz ardı ederek, adeta “yapışık” ve “farklılaşmamış” diyebileceğimiz bir yanıt vermesi, psikozlardaki şekil-zeminin karışmasını akla getirmekle birlikte, anne imgesiyle mesafeyi alamadığını düşündürmüştür. Nevrozenin Rorschach protokolünde bu kartta genellikle erken dönem ilk nesne ilişkileri, kadına ve anneye dair meselelere ve iki bedene gönderme yapılması beklenirken; olgunun yanıtının simgeleşememiş olarak kaldığı görülmektedir. Aynı zamanda, kodlanmayan ancak ipuçları verebileceği düşünülen ankete bakıldığında; “bilmem” gibi yanıtlar veren olgunun gerçek ile düşünce bağı arasında kopukluk olduğunu düşünülebilir. Bu durumda sağlam referansların olmadığı dış dünyadaki gerçekliğin inkar edildiği mekanizmadan söz etmek mümkündür.

Olgu-3

II. Kart: *“Bu da simetrik görüyorum. İkiye ayrılmış ama. Bir haritaya benziyor. Dünya haritası ama çözemedim. Çin seddi de var gibi çevirince. Renkli olanlara bir anlam veremedim. Daha fazla bir şey göremi- Yıkık bir köprü var.”*

II. Kartta beden imgelerine dair tasarımlar beklenirken, formun göz ardı edilerek keyfi bir gerçekliğin oluşturulmuş olduğu ve bütünsel bir beden tasarımı sunulmadığı görülmektedir. Buna göre olgunun ruhsal bütünlüğü korumada ve nesne ilişkilerini yapılandırmada zorlandığı düşünülmektedir. Nesne ilişkileri kartı olan bu kartın neredeyse silik bir detayında gelen yıkık köprü yanıtı; olgunun ayrılmış bir özne olarak yerleşmekte ve ötekiyle ilişkilenebilmekte zorlandığını düşündürmektedir. Gerçeklikle bağın kopması etrafında düşünüldüğünde ise; bütünlüklü bir form sunan kartta olgunun minik bir detaya yatırım yapması görülenin reddedildiğini göstermektedir. Nevrotik sınırlar içinde genellikle bedene dair formların sunulduğu bu kartın simetrik yapısına gönderme yapılması veya “dünya haritası” gibi mesafeli yanıt, Lacan’ın *forclusion* olarak adlandırdığı inkar mekanizması etrafında okunabilir.

VI. Kart: *“Buna da şey diyeyim... Çocukken bir dürbünüm vardı döndükçe değişen. Oradaki şekil gibi yine simetrik. Ama renksiz yani siyah beyaz. Bir de bizim evde bir post vardı yerde serdiğimiz, hayvan postu, ona benzettim. (?) Geometrik şekiller. Bir kısmı olmuş gibi. Daha da devamı var gibi. Dürbün vardı bende ışığa tutunca gözüküyordu. Büyük kısım da bir parçası ama yarım gibi, yarısı olmuş.”*

Testi alanın otoriteyle nasıl bir ilişki içinde olduğuna dair ipuçları veren VI. Kartta, olgunun kişisel referanslara başvurduğu göze çarpmaktadır. Bu yanıt düşünce boşluklarına gönderme yapmakla birlikte, sunulan malzemenin sembolizmden yoksun olduğu görülmektedir. Özellikle olgunun biçimsel algının önüne geçip kişisel referanslara başvurduğu soyutlama yanıtı, kartla mesafe alamadığını düşündürmektedir. Olgu iç-dış ayrımını yapamayarak, kartı kendisinden ayrı bir nesne olarak konumlayamamış ve doğrudan kendi anılarına referans göstermiştir. Sonuç olarak gerçekliğin işlenemeyip, ilkel bir düzenek olan yansıtmanın kullanıldığını görmekteyiz. Bu olguda görülen iç-dış

karmaşası, sınırları belirgin ve yapılanmış bir ruhsallıktan söz etmeyi güç kılmaktadır. Olgı, dış dünyaya dair gerçekliği kendi gerçekliğiyle (dürbün) doldurmaktadır.

Olgı-4

III. Kart: “Bu iki insan bir şey tutuyor. Ortada kelebek var. Göğüs kafesi, kan lekesi, ayakları keçi ayağı.”

Bu yanıtta ilk dikkat çeken özellik; başta insan bedeni tanımlarken, söylemin dağılarak hayvana ait bir parçaların verildiği ve böylece kontamine bütün (G) yanıtıyla gerçekliğe dair algının bozulmuş olduğudur. Olgunun gerçeklikten uzaklaşıp kendi yaratımından hareketle yaratmaya çalıştığı tasarım, insan bedeninden hayvan bedenine dönüşmüştür. Tıpkı halüsinasyon ve hezeyanlarda olduğu gibi, burada da hastanın kendi gerçekliğinden konuştuğunu görmek mümkündür. Bir yandan da bu, gerçekliğin inkarı çerçevesinde de düşünülebilir. Freud, psikotik yapılanmada inkar mekanizmasının işlevinin, gerçekliğin yerini hezeyan ve halüsinasyonlarla yeniden doldurma çalışması olduğunu söyler (Quinodoz, 2017, s.267). Olgı erken döneme geriledikçe yanıtlar üst üste gelmiş ve imge karışık bir hal almıştır. Dış dünyada sağlam referanslar olmadığından, oradaki boşluğu kendi içsel gerçekliğinden hareketle doldurmaktadır. (İki insan, ayakları keçi ayağı).

Aynı zamanda, bedenin bütünlüklü olarak algılanamadığını düşündüren “göğüs kafesi” gibi bir yanıtla birlikte, nesneyle yakınlaşmanın olguda kaygı uyandırdığı, olumlu nesneyi tutup, onunla özdeşleşemediği ve buna dağılma endişesinin eşlik ettiği söylenebilir.

4.2.2.2. Kaygı Uyandıran Kötücül Öteki Tasarımlarının Yansıtılması

Olgu-4

Ön Görüşme : “Neyimi soracaksınız? Ne gibi?”

IX. Kart: “Bu ne? Keman çalıyorlar gibi. Ya da oduncu, balta.

Bu protokolün ön görüşmedeki tutumuna ve kendisine sunulan nesneye verdiği tepkisel yanıtı bakıldığında, niyetini kestiremediği ötekiyi tehditkar olarak algıladığı görülmektedir. Test öncesinde sürecin nasıl işleyeceği anlatılmış olsa da, konuşma alanı açıldığında hastanın yaşadığı tedirginlik, perseküsyona dair meseleyi düşündürmektedir. Bu açıdan yansıtma mekanizmasının kullanılmış olduğunu söylemek mümkündür. IX. Karta verilen yanıtı bakıldığında; birbiriyle ilişkisiz görünen tasarımların anlam bütünlüğünün kurulamaması ve içsel boşluk duygusunun yarattığı tehdit algısıyla söylemin akışı kesintiye uğramıştır.

IV. Kart: “Bu ne ya ? Pek bir şeye benzetemedim. Şeytana benziyor. Rahatsız oldum resimden.” (Kartı yerine koydu.)

V. Kart: “Bu da şeytan. (?) Gövdesi, kanadı, boynuzları var. Kanatları, boynuzları...”

VI. Kart: “Bu ne? Gulyabani gibi bir şey. (?) Kemal Sunal’ın filmindeki gibi. Göz, burun sakal... Daha çok mu?”

X. Kart: “Bu yine şeytan. Gri olanlar. Yeşil olan da şeytan...”

Her kart birbirinden farklı şekilleri içerse de, olgunun tekrarlayan bir şekilde her yere aynı yanıtı vermesi gerçeklikle bağın kopuk olduğunu düşündürmektedir. Bu protokolde olgunun dış dünyada algıladığı persekütif şeyi yansıtma mekanizması yoluyla dışarı yansıttığı görülmektedir. Çünkü bu yanıtta görüldüğü üzere olgu, dış dünyaya yatırım yapmaktan çok, kendi gerçekliği etrafında takılı kalmıştır, bundan dolayı perseverasyonlara rastlanmaktadır.

Üstbenlik ve otoritenin algılanışına dair IV. ve VI. Kartlar karşısında kısa bir şoktan sonra “Şeytan, Gulyabani” gibi kötücül ve ölüm dürtüsü içeren tasarımların sunulması; bu kartların hastayı tedirgin ettiğini düşündürmektedir. Özellikle IV. Kart olgunun kendisine konuşmaya başlamış, olgu kartın bakışı altında kalmıştır; öyle ki kaygıyla kartı geri vermiştir. Burada oedipe yasasının içselleştirilemediği, ne kendisinin ne de ötekinin yasaya tabi olduğu görülmektedir. Yasa işlenemediğinden, ölüm dürtüsünün örümlenmesi de mümkün olamamıştır. Kötü ötekinin şiddeti, ölüm getirişi gökyüzüne açık şekilde kalmış, hastanın ruhsallığı tarafından işlenememiştir. Dolayısıyla hastanın ruhsal dünyası simgeleşemediğinden, o tehdit devam etmektedir. Başka bir deyişle; yasaya tabi olmayan kötücül / tehditkar ötekinin tehditi devam ettiğinden, hasta için hem ötekinin niyetini kestirmek zor hem de karşılaşma kaygı uyandırıcıdır. Kötücül ötekiler, babanın adı metaforuyla birlikte düşünülmektedir. Zevki düşmemiş bir öteki olduğunda, babanın adının men edilmiş olduğunu kötücül öteki tasarımlarında görmekteyiz. Babanın adı yasası içselleştiğinde, tortusu kalır. Ama bir psikotiğin ona hayır deme, ondan çıkma şansı yoktur. Kötücül öteki tasarımı, ondan zevklenen bir öteki algısından gelmektedir.

Aynı zamanda yarılma mekanizması yoluyla perseküte eden nesnenin projekte edildiği yanıtların olgunun kendisinden değil, ötekinden geldiği görülmektedir. Kendi dağınıklığını, kendi kurgusunu ötekinden gelen “kötü” ile teste yansıtmaktadır. İşte düşünce süreçlerine saldıran, bu yapılanamamış nesnenin yıkıcı etkisidir (Baudin, 2008).

Olgu-3

IV. Kart: “Burada bir dev görüyorum. Boydan boya çizilmiş gibi. Yine iki tarafta kolları var kısaç gibi. Kara bir şey böyle. İç karartıcı bir resim. Kafası firavun gibi. Sfenks diyorlar ya. Hepsi simetrik mi desem iki tarafı da aynı gibi.”

VI. Kart: “Buna da şey diyeyim... Çocukken bir dürbünüm vardı döndükçe değişen. Oradaki şekil gibi yine simetrik. Ama renksiz yani siyah beyaz. Bir de bizim evde bir post vardı yerde serdiğimiz, hayvan postu, ona benzettim. (?) Geometrik şekiller. Bir

kısmı olmuş gibi. Daha da devamı var gibi. Dürbün vardı bende ışığa tutunca gözüktüyordu. Büyük kısım da bir parçası ama yarım gibi, yarısı olmuş.”

İki yanıtta da depresif içeriğe dair siyaha, renksizliğe yapılan göndermeler ve düşlemlerin simgeselleşememesi dikkat çekicidir. Simetriye yapılan vurgu, daha çok primer narsisizme geri dönüşü akla getirmekle birlikte, ayna karşısında kendi yansımasını gören bebeğin o tümgüçlü idealle bir olma, kendini bütünleme çabası gibi düşünülebilir. Olgunun nesneyi simetri ile kontrol etme ve ele geçirme çabası omnipotans arzuyu çağrıştırmaktadır. Kartın olguda uyandırdığı iç karartıcı duygular, Clob yanıtları olarak değerlendirilir ve bu yanıtlar kişinin ruhsallığının korku / kaygı gibi duyguları karşılamada yetersiz kalmasıyla ilgilidir (İkiz, 2013, s.149). Olgunun IV. Kartta getirdiği Clob yanıtıyla iç dünyasındaki endişeyi yansıttığı görülmektedir. Burada endişe, paranoid endişeye işaret etmektedir. Piramitlerin bekçisi, gücün simgesi olan aslan gövdeli insan başlı Sfenks, kaygıya işaret eden Clob yanıtıyla birlikte değerlendirildiğinde kötücül bir öteki olarak karşımıza çıkmaktadır. Ardından IV. Kart ile birlikte değerlendirilen VI. Kartta paranoyaya karşı gelen dürbün yanıtı, fallik otoriteden gelecek olan saldırıyı gözetleme, tutma ve kontrole ilişkin bir içeriği düşündürmektedir. Böylece olgu, IV. Kartın kendisinde uyandırdığı endişeyi VI. Kartta artık bir tehdit oluşturmayan “hayvan postu” yanıtıyla nötralize etmiştir.

Olgu-2

IV. Kart: “Bu böcek gibi ama ayakkabı gibi, pabuç gibi. (?) Pire gibi.

VI. Kart: “Yan tarafta bakan bir şey gibi. Post gibi. Kürk. (?) Hayvan postu gibi. Açılmış kolları, kürkü.”

Üstbenliği temsil eden ve fallik simgelere dair ipuçları barındıran IV. Karta “böcek, pire, ayakkabı” yanıtları, fallik imgenin / otoritenin düştüğünü ve simgesel olarak işlenemediğini düşündürmektedir. Böcek gibi değersiz, üzerine basılan bir tasarımın sunulması; kapsayan, adlandıran, yatıştıran ve dayanak olarak işaretlenebilecek bir simgesel ötekinin konumlanamadığına işaret etmektedir. VI. Karttaki bakan “şey” in

bakışı, bu bakışın nereden geldiği, kime yöneldiği, ne anlam ifade ettiği muğlak olan bir hayvan postuna ait boş ve aynı zamanda ne yapacağı belirsiz, tekinsiz bir bakıştır. Artık bir anlam atfedilemeyen, anlam değeri olmayan ölü bir bakış gibidir.

V. BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu çalışmada şizofreni hastalığının ruhsal yapılanması Sigmund Freud ve Jacques Lacan'ın kuramları etrafında ele alınmış olup, şizofreniye özgü savunma mekanizmalarının işleyişlerinin Rorschach Testi'ndeki görünümleri çalışılmıştır. Şizofreni Dostları Derneği'ne mensup beş şizofreni hastasıyla psikanalitik yönelimli ön görüşmeler ve ardından Rorschach Testi gerçekleştirilmiştir. Şizofreni hastalarının ilk etapta testin doğasına kendilerini bırakabilmeleri, kartlarla oyun oynayabilmeleri, gördükleri şekilleri eğip bükerek ve kendi içsel katkılarıyla harmanlayarak bir tasarım sunabilmeleri, bütünlüklü insan bedenlerine ve ilişkilere yatırım yapabilmeleri, anne ve babanın düşlemsel konumlarına dair unsurları verebilmeleri, gerçeklikle bağlarını sürdürebilmeleri, kendinin ve ötekinin bedenini ayrı olarak konumlandırabilmelerine dair bulgular incelenirken; ruhsal çatışmanın işleyişine getirilen özgün çözümler ve savunmalar araştırılmıştır. Ön görüşme ve Rorschach Testi'nden elde edilen bulgular, görüşme süresince gözlemlenen ancak kodlanamayan tüm verilerle birlikte Psikanalitik Kuram çerçevesinde Fransız Okulu anlayışına uygun olarak yorumlanmıştır.

Katılımcıların ön görüşmedeki tutumlarına ve Rorschach kartlarının genelinde verdikleri yanıtlara bakıldığında İç Çekilme, Gerileme, Yansıtma ve İnkâr gibi ilkel savunmaları kullandıkları görülmüştür. Bu savunmaların yanı sıra, bulgular Lacan'ın kuramında getirdiği Ayna Evresine Gerileme ve Baba'nın Adı Metaforu'nun Hesaptan Düşmesi kavramları etrafında okunduğunda, Lacan'ın öğretilerine dair hipotezleri destekler niteliktedir.

İçe Çekilme

Karşılaşma anından itibaren tüm olgularda dikkat çeken; göz teması kurmama, dış dünyaya yatırım yapma kapasitesinde zorluğa işaret eden testöre ve test materyaline karşı yatırım yapamama, çağrışımların tutukluğu, öz bakımın düştüğü dönemlerin geçirilmiş olması ve test esnasında kartlardaki gerçekliğin göz ardı edilip, hastanın kendi gerçekliğinden getirdiği yanıtlar içe çekilme mekanizmasının yoğun bir şekilde kullanıldığını göstermektedir.

Gerileme

İkinci bir dikkat çeken durum ise söylemin içeriksel ve akıştaki kuruluşu ile dilin kullanımındaki zayıflık, söylemlerdeki ve akıştaki kurulum olarak nitelendirdiğimiz çağrışımların fakirliği, farklı kartlarda ortaya çıkan bütünleşememiş beden tasarımları dil öncesi evreye gerilemeyi işaret etmektedir.

Psikiyatri tarihinde psikozda görülen dış dünyaya yatırım yapmaya dair zorluk uzun yıllardır bilinmektedir. Freud da bu sebepten dolayı ilk dönem metinlerinden itibaren psikotik hastalar için psikanalitik çerçevenin uygun olmayacağını dile getirmiştir. Çünkü psikanalitik bir çalışma geçmişe yönelik birçok anının, düşlemin de hatırlanmasını beraberinde getirir. Freud'un, klinikte ilk fark ettiği; çağrışımların ergenlikten de geriye, ilk çocukluk dönemine dek uzandığıdır. Misal; Dora ile yaptığı psikanalitik çalışma sırasında hastasının çocukluk dönemine dair anılarını ele alırken, Dora'nın bir düş görmesi ve Freud'un bunu yorumlaması üzerine Dora, yaşadığı travmanın ayrıntılarını anımsamıştır. Böylece Freud, analiste libidinal bir yatırım yapabilen vakalar için -yani nevroz vakaları için- regresyonun terapideki sağaltıcı önemine değinmiştir. Fakat bu gerileme "temporelle" olarak nitelenen; geçmiş zamanda yaşanmış ve bastırılmış olanlara, o dönemin anı ve arzularını hatırlamaya dair bir gerilemedir.

Psikanalizde kullanılan terapötik bir yöntem olmanın yanı sıra bu araştırma kapsamında yaptığımız görüşmelerde tanıklık ettiğimiz regresyon farklı bir niteliktedir. Klinikte karşılaştığımız regresyonun, bir savunma mekanizması olarak da kullanıldığını görürüz. Psikotik regresyon, “topik” olarak nitelendirdiğimiz; bebeklik tümgüçlülüğüne yani, Birincil Narsisizm Dönemi’ne gerilemedir.

Tüm bu bilgiler ışığında bakıldığında; bu çalışmada 5 şizofreni hastasıyla yapılan Rorschach uygulamaları, olgular için regrese olup kartların doğasına kendilerini bırakmalarının ve düşleme izin vermelerinin mümkün olamadığını göstermektedir. Nevrozda düşlemin olduğu yere psikozda hezeyanın gelmiş olduğu, Lacancı psikanalistler tarafından dile getirilmiştir. Bu araştırma kapsamında çalışılan vakaların kartlarda aniden beliren bakışlardan söz etmeleri, bir hikayeye konulamayan yanıtlar vermeleri, *“Bu da şeytan. Gövdesi, kanadı, boynuzları var. Kanatları... Boynuzlar...”* gibi perseküte olunan yanıtları böylesi bir yapıyı işaret etmektedir.

Ayna Evresi’ne Gerileme

Lacan’ın benliğin oluşumunun kurucusu olarak nitelediği Ayna Evresi; bebeğin aynada gördüğü imgesine kapıldığı ve onunla özdeşim kurduğu mitolojik bir zamanı kapsar. Ayna Evresi’nin bebeğe sunduğu imge ona beden sınırlarını ve bütünlüğünü kazandırır ve tek parça bir beden imgesinin inşası ile sonuçlanır. Lacan, psikozlarda gördüğümüz parçalı beden algısını bu evreye gerileme olarak adlandırır. Bu çalışmada olgular tarafından kartlardaki formun parçalanarak yorumlanması, tek parça bedenin verilmesindeki güçlük, parçalı beden imgeleri sunulması, ben ile ben olmayanın ayrıştırılamaması, algılanan nesneyi adlandırmanın ve onu eğip bükmenin zorluğu, bedenin sınırları belirgin bir bütünlük algısı içinde yerleşememiş olması Ayna Evresine Gerileme’ye dair birer ipuçlarıdır.

Aynı zamanda Ayna Evresi denildiğinde, özdeşleşim sorunsalına da değinilmelidir. Zira Lacan’a göre tek parça beden imgesi, ilk özdeşleşim kurulan imge olmakta, diğer özdeşleşimlerin ve de benliğin temelini atmaktadır. Rorschach Testi’nde aradığımız en önemli unsurlar; kimlik tasarımı gelişimi, insan ya da hayvan formlarından oluşan bütün beden tasarımları, özdeşim ve cinsiyetler arasındaki farka dair yanıtlardır. Bu bağlamda bakıldığında bu materyal böylesi bir gerilemeyi açığa çıkartmak için uygun gözükmektedir. Olguların yanıtları incelendiğinde; özellikle nesne ilişkilerini sunan II. ve III. Kartlarda çifte tasarımların sunulamamış olduğu, kadın-erkek ayrımı yerine “insan, karikatürist, kişi, biri” gibi cinsiyeti belirsiz formların verildiği yanıtlar kimlik tasarımı ve özdeşim sorunsallarını düşündürmektedir. Kartlardaki boşluklara gelen, sınırları belli olmayan ve “*Bulut, yaprak ama içi boş.*” gibi muğlak yanıtlar; Ayna Evresi’nin yapılandırıcı işlevinin aksine imgesel özdeşleşmenin kurulamadığını düşündürmektedir. 1., 4. ve 5. Olgular cinsel özdeşleşmeye dair herhangi bir tasarım sunamamış; Olgu-2, III. ve VII. kartlarda dürtüsel olarak ortaya çıkan kadınsı imgeleri birleştirmekte zorlanmış; 3. Olgu ise “iki kişi” olarak sunmaya başladığı kadın tasarımını tek bir kadından söz ediyor gibi sonlandırmıştır.

Tüm bunlarda Ben’in ayrışmadığı görülmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada tüm olguların yanıtlarında rastlanan; bedenin ve Ben’in kurulumuna, formları adlandırmaya ve zenginleştirmeye, bütünlüklü yanıtlar vermeye dair zorluklar Lacan’ın Ayna Evresine Gerileme kuramını destekler niteliktedir.

Baba-nın Adı’nın Men Edilmesi

Lacan, Baba-nın Adı ve Fallus’un Anlamı’nın ruhsal dünyayı düzene soktuğunu ve bedeni bir arada tutanın bu olduğunu söylemiştir. Simgesel baba, yasayı temsilen bir üçüncü olarak anne ile bebek arasındaki diyalektiğe girer. Böylece Freud’un kastrasyon kompleksi olarak adlandırdığı şekliyle, babasal metafor devreye girmiş olur. Babanın yasasının yapılandırıcı işlevi sayesinde birey konuşan özne olarak konumlanır, ben ile ben olmayan ayrı olarak kabul edilir, imgesel tümgüçlülük yanılsaması kırılır, nesneyle mesafe alarak simgesel anlamda ilişki kurulabilir. Simgesel alana tabi olmak, dilin

yapılanmasına dahil olmayı beraberinde getirir, böylece özne metaforik anlamlar dünyasına girer. Bu, aynı zamanda hem öznenin hem de ötekinin bir yasaya tabi olduğunun içselleştirildiği ve yasanın ruhsal alana yazıldığı “mitolojik” bir andır.

Lacan’a göre Baba-nın Adı Metaforu düştüğünde ise özne, anne olarak adlandırılan Öteki’nin arzusuna tabi kalır. Başka bir deyişle; özne Öteki’nin keyfi zevkine tabi kalır. Olguların “Gulyabani, Şeytan, Yaratık vb.” tümgüçlü nesne tasarımları, özellikle Olgu-4’ün zevki düşmemiş bir Öteki olarak Bakkal Haşim’i şeytan olarak, kendisini kazanda kaynatırken gördüğü rüyası ve kötücül bakışlar kişinin kendisinin de ötekin tasarımlarının da yasaya tabi olmadığını bize gösterir niteliktedir. Tıpkı Schreber’in Dr. Flechsig ve Tanrı için doyum nesnesi olduğuna benzer biçimde Olgu-4 de yasaya tabi olmayan öteki konumundaki Bakkal Haşim’in arzu nesnesidir. Tümgüçlü kötücül öteki tasarımı Aimée vakasından okunduğunda, Elisé ve Duflos’un Aimée’nin kötücül ötekileri olduğunu görürüz. Öyle ki Elisé, Aimée’nin olan her şeye sahip olmuştur; çocuğa, kocaya, eve vb. Duflos ise öylesine tümgüçlüdür ki, Aimée’nin oğlunu öldürme planları yapmaktadır. Şüphesiz ki bu iki kadın, Aimée’ye yaptıkları ve yapacakları şeylerden zevkleniyor olacaklardır.

Olguların Rorschach yanıtları Lacan’ın Baba-nın Adı kuramı çerçevesinden hareketle okunduğunda; gerçekliğe olan yatırımın geri çekildiği ve yerine keyfi gerçekliğin inşa edildiği yanıtlar ile tümgüçlü kötücül ötekilere dair ögelere rastlanmıştır. Olgu-4’ün tehditkar ötekileri sunduğu yanıtları, Lacan’ın “*Hasta, Simgesel Öteki’yi edinemediğinde İmgesel Öteki ile karşı karşıya kalır.*” dediği ile uyumludur (Fink, 2016: 148). Aynı zamanda kartlarda görünen formun aksine kişisel referanslara başvuru, omnipotans arzuyu açığa çıkaran yanıtlar ile tehditkar ve ölüm dürtüsü içeren kötücül figürlerin yansıtıldığı yanıtlar İnkâr ve Yansıtma savunma mekanizmalarının kullanıldığını anlaşılır hale getirmektedir. Dolayısıyla çalışmanın simgesel düzenin yapılandırıcı işlevine dair elde edilen bulgular, Lacan’ın Baba-nın Adı’nın Men Edilmesi kuramıyla ortaya koyduğu görüşlerini destekler niteliktedir.

Kuramsal bölümde Lacan'ın, psikozda imgesel boyutta ilişkiler kurulduğu ve psikozun tetiklenebilmesi için Büyük Öteki'nin bu imgesel ilişkiye (a-a') bir üçüncü olarak dahil olması gerektiği görüşünden bahsedilmişti. İmgesel düzlemdeki bu yapışık bağa Natalija A. Vakası güzel bir örnektir. Bu vakada hasta kendisine benzeyen bir aletin tüm beden parçalarını tanımlayabiliyorken kendi beden uzuvlarını tarifleyememekte ve kendisinin bir benzeri olan bu alette olan her şeyi kendi bedeninde deneyimlemekteydi. Burada gördüğümüz şey esasen imgesel eksenindeki a-a' diyalektikidir. Bunu Olgu-4'ün getirdiği çocukluk anısında da görmekteyiz; öğretmeni Şükrü'ye bağırıyorken, olgu kendisine bağırıldığını sanmıştı. Burada özne ile onun benzeri arasındaki diyalektığe öğretmen bir üçüncü olarak girmiş ve psikoz tetiklenmiştir. Bakıldığında Vincent Van Gogh ve Theo arasındaki yapışık ilişkiye de Van Gogh için tümgüçlü bir yerde konumlanan Paul Gauguin'in girdiğini görürüz. İşte tüm bu olgularda görülen ortak yapı; psikozda ilişkilerin imgesel düzlemde yürütülebildiği ve bir üçüncünün o ilişkiye girmesinin beraberinde psikotik kırılmayı getirdiğidir.

Lacan'ın psikozda Jouissance'ın (Freud'un deyişiyle Libido'nun) kanalize edilip, ehlileşmesinin söz konusu olmadığı görüşüne; Olgu-2'nin ani ve çığ bir şekilde ortaya çıkan “*Meme, göğüs göğüs, sütyen, bel, mayo*” gibi yanıtlarının uygun düştüğü düşünülmektedir. Bu bağlamda bu çalışmadan elde edilen bulgular, Lacan'ın psikozda dürtünün üzerinde kontrol sağlanamadığı ve libido düzeninin kurulamamış olduğu görüşünü desteklemektedir (Fink, 2016, s.148-150).

Simgesel Düzlemin Dağılması ve Dilin Bozulması

Baba'nın Adı'nın men edilmesinin bir diğer klinik sonucu da, simgesel düzeni bir arada tutan unsurun dağılması ve psikozda gördüğümüz dil bozukluklarıdır. Bu duruma ilk dikkat çeken Freud, Bilinçdışı metninin 7. ünitesinde *psikotiklerin kelimelere şeyler gibi davrandıklarını* söylemiştir. Simgesel, İmgeselin üzerine yazılamamış, beden toplumsallaşamamış, psikotik özne insani arzudan muaf kalmıştır (Fink: 2016, s.124-154).

Olgu-5'in VII. Kart'a verdiği; *"İki biblo gibi, süs eşyası gibi. Kafası. Birleşmiş yani şey olmuş... Bütün halinde. Eklentisi var."* örneğinde görülebileceği üzere; dilin metaforik kullanımı yoluyla yeni anlamlar yaratılamadığı, başka bir anlama atıfta bulunulmadığı ve söylemin kesintiye uğradığı benzeri yanıtlar, Lacan'ın psikozda *dilin bozulduğu ve cümlelerin anlam birliğini kaybettiği* görüşünü anlaşılır kılmaktadır (Fink, 2016, s.148-354). Dilin metaforik anlamını yitirmesine örnek olarak Emma Vakası'nda görüldüğü üzere; "gözleri döndüren kişi" deyimi harfiyen, olduğu gibi alınarak Emma için "gözlerinin yerinden çıktığı" hezeyanına dönüşmüştür.

Olguların ön görüşmede babayla ilişkiye yönelik soruya *"iyi"* den öte bir cevap verememeleri ile aile öykülerinde babanın silik olmasına ek olarak, ikili ilişkiler düzlemindeki yaşamlarında bir üçüncüye yer olmaması; "Hayır!" diyen, yasa koyan bir Simgesel Öteki'nin eksikliğini, yani Lacan'ın Baba'nın Adı'nın Men Edilmesi dediğı kavramın ne anlama geldiğini ortaya koymaktadır. Olgu-4'ün ön görüşmede getirdiğı çocukluk anısı, onun psikozunun tetiklenmesine dair ipuçları sunmaktadır. Öyle ki, Olgu-4 ile onun benzeri arasındaki ikili ilişkiye (a-a' imgesel eksenine) müdahale eden bir üçüncü olarak öğretmeninin girdiğini görmekteyiz. Bu bulgu, Lacan'ın psikotik kırılmanın tetiklenmesinde simgesel bir rol oynayan *"Tek Baba"* kavramını doğrular niteliktedir (Fink, 2016, s.161-162). Son olarak tüm bu bulgularda görülen adlandırma güçlükleri, anlamdan yoksun ve çerçevesiz yanıtlar, dağılan imgeler, bir yere temellendirilemeyen ve bağdaştırılamayan muğlak biçimler Lacan'ın; *"Annenin arzusu ile babanın adı ve onun yasasını bağlayan temel bağlantının yokluğunda kelimeler ve anlamlar, gösterenler ve gösterilenler oradan oraya sürüklenmeye mecbur kalmışlardır."* sözleriyle uygun düşmektedir.

Benlik Gücü ve Testörle Kurulan İlişki

Yanıt sayısının 25-35 olduğu bir Rorschach protokolünde 5-6 adet olması beklenen ve testi alan kişinin gerçeklikte kalabildiğini gösteren banal yanıtlara, tüm olguların Rorschach protokollerinde rastlanmıştır (İkiz, 2013, s.157). Her ne kadar banal yanıtlar kişinin herkes gibi gerçekliğe tutunabildiğı şeklinde yorumlansa da; olguların

banal yanıtlarının içeriğine bakıldığında henüz tasarımlanamamış imgeler oldukları veya yorumlar ilerledikçe formun parçalandığı dikkat çekmiştir. Dolayısıyla bu banal yanıtların gerçeklikle uyumlu olduğunu söylemek zordur. Başka bir deyişle, olguların testörle ilişkide oldukları süreçte; başta banal gibi gözüken bir yanıt verdikleri ancak hemen ardından bu banal yanıtın bozulduğu ve dürtüselliğin tekrardan ortaya çıktığı görülmüştür. Bu durum, banal yanıtı verebilen benlik gücünün tekrardan daha psikotik bir alana çekildiğini düşündürmektedir.

VI. BÖLÜM

SONUÇ

Sonuç olarak bu çalışmanın başında sorulmuş olan sorular etrafında oluşturulan hipotezler; şizofreniye özgü gerileme, yansıtma, içe çekilme ve inkâr mekanizmalarının Rorschach testindeki görünimleri ve olguların kişisel öykülerindeki kritik noktalara dair bulguların Lacan'ın psikoz kuramı çerçevesinde değerlendirilerek destekleniyor olmuştur.

Bu çalışmada Lacancı psikanalitik literatür için değerli malzemelerin sunulduğu düşünülmektedir. Elde edilen tüm bulgular ve yorumlamalar ışığında Baba'nın Adı Metaforu ve Ayna Evresi işlevlerinin psikozun oluşum sürecindeki rolleri ve önemi vurgulanmıştır. Aynı zamanda bu çalışma ile Lacan'ın psikozun yapılanmasına dair öğretileri Rorschach testinin sunduğu yorumlama alanından ele alınmış ve bundan sonraki çalışmalarda zenginleştirilebilir bir fikir alanı oluşturulmuştur.

6.1. Sınırlılıklar ve Öneriler

Lacan, Baba'nın Adı'nın men edilmesi ve Ayna Evresi'ne gerileme dışında psikoza dair *pousse a femme* yani “kadına itiş” kavramını üretmiş ve babasal metafor hesaptan düştüğünde, ruhsal alana hiç yazılmamış olan fallus gösterenin yokluğundan dolayı kadına itişin gerçekleştiğini savunmuştur. Bu çalışmada Rorschach Testi'nin bir gereği olarak her bir olguyla 30 dakikadan oluşan ön görüşmeler gerçekleştirildiğinden, kadına itiş kavramına ve belki daha başka sorulara dair verilerin alınabileceği kapsamlı ve uzun süreli bir süreç geçirilmemiştir. Daha kapsamlı ve belki birkaç seanstan oluşan görüşme notlarının da dahil edildiği bir araştırma yapıldığında, bir soru olarak kalan *kadına itiş*i duymanın mümkün olabileceği düşünülmektedir.

Bu araştırmada uzun yıllardır ilaçla tedavi gören, dışarıyla sosyal yaşamlarını dernek vasıtasıyla sürdürebilen ve alevlenme döneminde olmayan 5 erkek şizofreni hastasından oluşan örneklem grubuyla çalışılmıştır. Bu durum, olguların aile öykülerinin daha da derinleştirilmesine yönelik ihtiyaı doğurmuş ve kısıtlı bir yorumlama imknı sunmuştur. Dolayısıyla her iki cinsiyetten oluşan daha geniş bir örneklemenin katılımı, ile Tematik Algı Testi (TAT) gibi kişilerin ruhsal işleyişlerinin psikanalitik değerlendirmesinde kullanılan bir diğer testin de metodoloji olarak eklenmesinin, analiz ve yorumlamada esneklik kazandıracadı, bulguları zenginleştireceği ve dolayısıyla araştırmanın sonuçlarını etkileyeceği düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Abrevaya E. (2018). Aimée Vakası: Anne ile Kız Arasındaki Delilik. A. G. Küey (Ed.). *Psikanaliz Buluşmaları-I: Psikoz içinde*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 13-30.

Alanen Y. O. (2009). The Schreber Case and Freud's Double-Edge Influence on the Psychoanalytic Approach to Psychosis. Y. O. Alanen, M. G. D. Chavez, A. L. S. Silver, B. Martindale (Ed.). *Psychotherapeutic Approaches to Schizophrenic Psychoses*. NYC: Routledge.

Alpert JL. (1991). Retrospective Treatment of Incest Victims: Suggested Analytic Attitudes. *The Psychoanalytic Review*, 78, 425-435.

American Psyciatric Association. (1998). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders Forth Edition*. Köroğlu E. (çev.) Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

Amerikan Psikiyatri Birliği (2013). *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı 5. Baskı (DSM-V)*. Köroğlu E. (çev.), Ankara: Hekimler Yayın Birliği.

Arslantürk P. (2017). *Beden İmgesinin Patolojileri ve Psikozlar*. *Psikanalizde Belirti ve Beden Kuramsal Seminer-I içinde*. 40-50.

Augustin J. J. (1938). Kallmann F. J. The Genetics of Schizophrenia. *The Eugenics Review*. 27.3, 128-289.

Azoulay, C. (2007). Ruhsal Zamansallık, Psikoz ve Ergenlik: Projektif Testlerin Yararları. *Yansıtma Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*. 4.7-8, 31-51).

90) Azoulay, C. (2008). Rorschach ve Psikoz. *Yansıtma Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*. 5.9-10, 49-56.

Baudin M. (2008). Rorschach ve Psikoz. *Yansıtma Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*, 5.9-10, 56-67.

Berrios, G. E., Luque R., Villagran, J. M. (2003). Şizofrenia: A Conceptual History. *International Journal of Psychology and Psychological Therapy*. 3.2, 111-140.

Bolhuis K., Tiemeier H., Jansen P. R., Muetzel R. L., Neumann A., Hillegers M. H. J., Van Den Akker E. T. L., Van Rossum E. F. C., Jaddoe V. W. V., Vernooij M. W., White T., Kushner S. A. (2019). Interaction of Schizophrenia Polygenic Risk and Cortisol Level on Pre-adolescent Brain Structure. *Psychoneuroendocrinology*. 101, 295-303.

Bourdon K. H., Rae D. S., Locke B. Z., Narrow W. E., Regier D. A. (1992). Estimating the Prevalence of Mental Disorders in U.S. Adults From the Epidemiologic Catchment Area Survey. *Public Health Rep*. 107.6, 663-668.

Castanet H. (2017). *Lacan'ı Anlamak*. B. Aslan (çev.). İstanbul: Encore Yayınları.

Charrier, J. P. (2000). *Bilinçdışı ve İnsan*. H. Portakal (çev.). İstanbul: Cem Yayınevi.

Dünya Sağlık Örgütü (1992). Ruhsal ve Davranışsal Bozuklukların ICD-10 Sınıflandırması: Klinik Tanımlamalar ve Tanı Kılavuzları. Öztürk O., Uluğ B., Ankara: Türkiye Sinir ve Ruh Sağlığı Derneği Yayını.

Ertuğrul A. (2005). Şizofreninin Etiyolojisi. *Türkiye Klinikleri Journal of Internal Medical Science*. 1.12, 6-14.

Freud A. (2011). *Ben ve Savunma Mekanizmaları*. Y. Erim (çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Freud S. (1996). *Düşlerin Yorumu-I*. E. Kapkın (çev.). İstanbul: Payel Yayınevi (1899).

Freud S. (1996). *Günlük Yaşamın Psikopatolojisi*. Ş. Yeğin (çev.). İstanbul: Payel Yayınevi.

Freud S. (1996) *Olgu Öyküleri-I*. A. Eğrilmez (çev.). İstanbul: Payel Yayınları.

Freud S. (1998). *Beş Konferans ve Psikanalize Toplu Bakış*. K. Şipal (çev.). İstanbul: Cem Yayınevi

Freud S., Breuer J. (2013). *Histeri Üzerine Çalışmalar*. E. Kapkın (çev.). İstanbul: Payel Yayınevi.

Fink B. (2016). *Lacancı Psikanalize Bir Giriş*. Ö. Öğütçen (çev.). İstanbul: Encore Yayınları (1997).

Göka E., Yüksel F. V. ve Göral F. S. (2006). İnsan İlişkilerinde Yansıtma Özdeşim. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 17.1., 46-54.

Işık, E. (1997). *Şizofreni*. Ankara: Kent Matbaacılık.

İkiz T. (2012). *Rorschach Testinin Psikanalitik Yorumu-II: Erişkin Psikopatolojisinin Değerlendirilmesi*. 3. Baskı. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

İkiz, T. (2013). *Rorschach Testinin Psikanalitik Yorumu-I: Kodlama ve Uygulama*. 4. Baskı. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

İkiz, T., Atak, İ., Düşgör, B., Zabcı, N. (2013). *Rorschach Kodlama Kitabı-2: Yetişkin Normları*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Kiran C., Chaudhury S. (2009). Understanding Delusions. *Industrial Psychiatry Journal*. 18.1, 3-10.

Klein M. (2011). *Haset ve Şükran*. O. Koçak ve Y. Erten (çev.). İstanbul: Metis Yayınları.

Kültür S., Mete L., Şizofreni, Güleç C., Köroğlu E. (Ed.) *Psikiyatri Temel Kitabı* Cilt-1 içinde. Ankara: Hekimler Yayın Birliği, 1997, 321–353.

Lacan J. (1994). *Fallus'un Anlamı*. S. M. Tura (çev.). İstanbul: Afa Yayınları (1971).

Leader D. (2016). *Delilik Nedir?* B. E. Aksoy (çev.). İstanbul: Encore Yayınları (2011).

McWilliams, N. (2017). *Psikanalitik Tanı Klinik Süreç İçinde Kişilik Yapısını Anlamak*. E. Kalem (çev.), İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları (1994).

Molnar Z. (2004). Thomas Willis the Founder of Clinical Neuroscience. *Nature Reviews Neuroscience*. 5, 329-335.

Os V. J., Kenis G., Rutten B. P. (2010). The Environment and Schizophrenia. *Nature*. 468, 203-212.

Özpoyraz N., Taman L. (1998). Şizofrenik Bozukluk. *Galenos Psikiyatri*. 26-31.

Öztürk, O., Uluşahin, A. (2011). Şizofreni, *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları-I* içinde, 11. Baskı, Ankara: Tuna Matbaacılık, 242-331.

Raguram, R., Kapur, R. L. (1985). A Study Of First Rank Symptoms of Schneider In Functional Psychoses. *Indian Journal of Psychiatry*. 27.2, 111-118.

Riley B., Kendler S. K. (2006). Molecular Genetic Studies of Schizophrenia. *European Journal of Human Genetics*. 14, 669-680.

Sadock B. J., Sadock V. A., Ruiz P., (2016), *Psikiyatri*. A. Bozkurt (çev.). 11. Baskı, Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri.

Schreber D. P. (2015). *Akıl Hastalığının Hatıratı*. A. Kayapalı (çev.) İstanbul: Pinhan Yayıncılık.

Selten J. P., Cantor-Graae E. (2005). Social Defeat: Risk Factor for Schizophrenia. *British Journal of Psychiatry*. 187, 101-102.

Siegel R. E. (1973). Galen On Psychology, Psychopathology and Function and Diseases of the Nervous System. *An Analysis of Doctrines*. S. Karger, Basel, Munchen, Paris, London, New York, Sydney.

Soygür H., Alptekin K., Atbaşoğlu E. C., Herken H., (2007). “Şizofreni Kavramına Tarihsel Bakış” Şizofreni ve Diğer Psikotik Bozukluklar, *Türkiye Psikiyatri Derneği Yayınları*, 6, 1-5.

Soysal Ö. (2011). Bilmemek ve Dile Getirmek Arasında: Psikanalizin Bilinçdışı Öznesi. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*. 56, 127-143.

Soysal Ö. (2019). *Lacan'ın Kuramı Işığında İnsani Aile Kavramı ve Çocukluktaki Temel Ruhsal Karmaşalar*. İnternet yayınından makale. <http://ozgesoysal.com/uploads/dosya/15473842349d4c.pdf> (13 Ocak 2019).

Tausk V. (2016). *Şizofreni Makinası*. B. Denizci (çev.). İstanbul: SUB Yayınları.

Tura S. M. (1996). *Freud'dan Lacan'a Psikanaliz*. 2. Baskı. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Tekelioğlu O. (1983). *Bir Lacan Okuması*. 7. Cilt. Baskı. İstanbul: Yazko Yayınları.

Vaillant G. E. (1995). *Adaptation to Life*. Harvard University Press Paperback Edition.

Vanier A. (2018). Psikoz ve Tedavisi. A. G. Küey (Ed.). *Psikanaliz Buluşmaları-I: Psikoz içinde*. N. Zabcı (çev.). İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 137-147.

Vardhan V. (2011). The Stalwarts: Jean-Etienne Dominique Esquirol, AP. J. Psychol. Med., 12(1); 37-38.

Yavuz R. (2008). Şizofreni. *Türkiye'de Sık Karşılaşılan Psikiyatrik Hastalıklar Sempozyum Dizisi*. İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri. 62, 49-58.

Quinodoz J. M. (2017) *Freud'u Okumak*. B. Kolbay ve Ö. Soysal (çev.). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Zabcı N. (2006). Ergenlik ve Rorschach Testi. *Yansıtma Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*. 3.5-6, 69-78.

Zabcı, N. (2007). Hiperaktif Çocukların Ruhsal Dünyasının İşleyiş Biçimi: Projektif Testlerin Katkısı. *Yansıtma Psikopatoloji ve Projektif Testler Dergisi*. 4.7-8, 127-133.

EKLER

EK-1: Katılımcı Bilgilendirilmiş Onam Formu

KATILIMCI BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU

Katılımcı No:

“Şizofreni Hastalarının Kullandığı Savunma Mekanizmalarının Rorschach Testi İle Analizi” başlıklı bilimsel çalışmaya katılmanız istenmektedir. Katılmak isteyip istemediğinize karar vermeden önce araştırmanın neden yapıldığını, bilgilerinizin nasıl kullanılacağını, çalışmanın neleri içerdiğini ve olası rahatsızlık verebilecek konuları anlamanız önemlidir. Lütfen aşağıdaki bilgileri dikkatlice okuyunuz ve anlaşılmayan bir durum olduğunda araştırmacıya sorunuz.

Araştırmacı: Elif Dila ÜNÜVAR

Kurum/Bölüm: T.C. İstanbul Arel Üniversitesi Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı

Çalışmanın Amacı: Bu çalışmanın amacı şizofreni tanısı almış bireylerin kullandığı savunma mekanizmalarının Lacancı Psikanalitik Kuram çerçevesinde simgesel işleyişin özelliğiyle ve metodoloji olarak projektif bir test olan Rorschach Testi aracılığıyla analiz etmektir.

Kişisel Bilgilerin Kullanımı: Araştırma süresince kimlik bilgileriniz sadece bu onam formunda bulunacaktır. Test formları üzerinde isminiz kullanılmayacaktır. Kullanılacak diğer soru formlarında kimlik bilgileriniz yerine size verilmiş olan bir numara yazılı olacaktır. Araştırma sonucunda edinilen bilgiler bilimsel araştırma makalesi olarak akademik dergilerde yayınlama amaçlı kullanılacaktır. Kişisel bilgileriniz herhangi bir şekilde bu yayınlarda bulunmayacaktır.

Uyarılar: Vereceğiniz cevapların doğruluğu ve dürüstlüğü araştırmanın sonucunu doğrudan etkileyecektir. Doğru ve yanlış cevap yoktur.

“Yukarıda bilgileri verilen çalışma prosedürü hakkında araştırmacı tarafından bilgilendirildiğimi bildiririm. Ön Görüşme ve Rorschach Testi uygulamasının detayları bilgim dahilindedir. Bu çalışmaya gönüllü olarak katıldığımı beyan ederim.

Katılımcının Adı Soyadı

İmza

EK-2: Psikanalitik Yönelimli Ön Görüşme Formu

PSİKANALİTİK YÖNELİMLİ ÖN GÖRÜŞME FORMU

Katılımcı No:

Öykü:

Anne İle İlişki:

Baba İle İlişki:

Çocukluk Anısı:

Rüyalar:

EK-3: Rorschach Testi Kartları

EK-4: Rorschach Testi Protokol Örneği

Olgu-4

Yaş : 41

Test Uygulama Tarihi : 03.11.2018

Testi Alış Süresi : 15 dk

YANITLAR	ANKET	KODLAMA
I. KART Bu ne ya? Kelebek gibi bir şey. Böcek gibi. Anlam veremedim. Mürekkep lekesi. Yaprak.	Kanatları. Gövdesi böcek gibi. Kağıdın üstünde. Düşmüş yaprak gibi. Ters çevirince. Hepsi... Ne bileyim benzetemedim bir şeye. Böcek...	1)G F+ A 2) D F+ A 3) G F+- Parça 4) G F+ Bitki
II.KART Bu renkli. Kan lekesi gibi. Bir de gövdesi yaprağa benziyor. Ortası boş. Daha çok mu?	Kırmızı. Üstünde, altında.	5)D F- Parça 6)D F- Bitki
III.KART Bu iki insan bir şey tutuyor. Ortada bir kelebek var. Göğüs kafesi. Kan lekesi. Ayakları keçi ayağı gibi.	Ortada. Burada. Bitti.	7)D F- A Ban. 8)D F- Anatomi 9)D F- Parça 10)Dd F- Ad
IV.KART Bu ne ya? Pek bir şeye benzetemedim. Şeytana benziyor. Rahatsız oldum resimden. (yerine koydu)	Tüm resimde kafasına benzettim.	11)G Clob H
V.KART Bu da şeytan.	Gövdesi, kanadı, boynuzları falan var. Kanatları boynuzlar...	12) G F+ H
VI.KART Bu ne? Gulyabani gibi bir şey.	Kemal Sunal'ın filmindeki gibi. Göz, burun, sakal...	13) G F- H

VII.KART Ters mi veriyoruz bunu? İki yüz birbirine bakıyor gibi. Bulut gibi.	Bir iki. Bulutun şekil almış hali gibi.	14)D F+ H/A 15)G F+- Doğa
VIII.KART Bu renkli. Yeşil, kırmızı, açık yeşil, koyu yeşil, pastel tonlar, kahverengi tonları. Fare mi bunlar? Sıçan gibi bir şey. Lağım faresi.	Şöyle tutunca (yan tutuyor). Biçiminden dolayı. Pek bir şeye benzetemedim. Avusturalya haritası gibi. Şu yeşiller.	16) G F+ A
IX.KART Bu ne? Keman çalıyorlar gibi ya da oduncu, balta.	Şunları kemana benzettim ama.	17) Dd F- Nesne 18)D F- H 19)Dd F- Nesne
X.KART İyi oh bitti. Bu yine şeytan gri olanlar. Yeşil olan da şeytan. Sarılar var. Yine. Yeşil kahverengi gibi. Koyu yeşil. Gök. Kırmızı. Pembe. Turuncu. Örümcek. Desen, leke. Lekelenmiş desen. Akciğer.	Şu gri olanlar şeytan. Yeşil olanlar şeytan. Mavi olanlar örümcek.	20) D F- H 21) D F- H 22) D F+ A Ban. 23) D F- Anatomi

En beğendiği : -

En beğenmediği: En beğenmediğim şeytan olan deyip; IV., V., VI. Kartları gösterdi.

PSİKOGRAM

R: 23 G: 8 D: 12 Dd: 3 % F+ : % 36 % F- : % 63 %G: %35 (%20-30 beklenir)	F+: 7 F-: 13 F+-: 2 Clob: 1	A: 5 H: 6 H/A: 1 Ad: 1 Nesne: 2 Parça: 3 Anatomi: 2 Doğa: 1 Bitki: 2 Banal: 2
---	--------------------------------------	--

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Elif Dila ÜNÜVAR

Doğum Yeri: İstanbul / Fatih

Doğum Tarihi : 28.06.1994

Medeni Hali : Bekar

E-mail : elifdila.00@hotmail.com

Adres (Ev) : Ferhatpaşa Mah. Şehitler Cad. Ziya Köktürk Sok. Flora Evleri A Blok K:3

D:13 Çatalca/İstanbul

Telefon (Cep) : 0(538) 880 71 06

EĞİTİM DURUMU

2017 - 2019 İstanbul Arel Üniversitesi, Klinik Psikoloji

2012 - 2016 İstanbul Aydın Üniversitesi, Psikoloji

KURS-SERTİFİKA

06/2017 Rorschach ve Projektif Testler Derneği, Rorschach Testi Eğitimi

09/2018 Rorschach ve Projektif Testler Derneği, Tematik Algı Testi Eğitimi (TAT)

05/2018 - 11/2018 Haliç Üniversitesi, Dr. Pınar Arslantürk'ün yürütücülüğünde “Lacan’ı Anlamak” kitabı okuma atölyesi

01/2019 - 06/2019 Mira Psikoterapi, “Psikanalizde Kadınsı” temalı klinik ve kuramsal eğitim

YABANCI DİL

İngilizce

İŞ TECRÜBESİ

Nisan 2017- Ocak 2018 Püf Noktası Aile Danışmanlık Merkezi, Psikolog

Ekim 2017- Ocak 2018 İnsan Sağlığı ve Eğitim Vakfı, Psikolog

Eylül 2018- Eylül 2019 Çatalca Milli Eğitim Müdürlüğü, Umut Dolu Çocuklar Projesi,
Psikolog